

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & Η ΣΥΝΟΔΟΣ
ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ**

**Επιβλέπων Τζιαμπήρης Αριστοτέλης
ΜΑΡΙΑ ΕΛ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ**

Πειραιάς, 2009

Αφιερώνεται στους γονείς μου

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ & Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ.

Σημαντικοί Όροι: Εξωτερική Πολιτική, Ελλάδα ,Ρεαλισμός, ΠΓΔΜ,

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ελλάδα είναι μια βαλκανική χώρα. Το γεγονός ότι η Ελλάδα βρίσκεται στη Βαλκανική χερσόνησο, επηρεάζει κατά τρόπο ιδιαίτερο τις διεθνείς σχέσεις της. Η ιδιότητά της αυτή χρωματίζει την εξωτερική της πολιτική και επηρεάζει την εικόνα που δημιουργείται για την χώρα στο εξωτερικό. Η Ελλάδα βέβαια είναι μέλος σε διεθνείς οργανισμούς όπως η Ατλαντική Συμμαχία ή σε υπερεθνικούς οργανισμούς, όπως τείνει να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση, και αναγνωρίζεται ως καθ'όλα ισότιμη με οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα.

Το πρόβλημα του ονόματος της ΠΓΔΜ, υπό τη σημερινή του μορφή, ξεκίνησε το 1991, όταν η ΠΓΔΜ ανακήρυξε την ανεξαρτησία της, με την ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η προοπτική της ενταξιακής πορείας της ΠΓΔΜ ανακαίνισε ανησυχίες για το ζήτημα της ονομασίας, ένα θέμα εκκρεμές ακόμη ως προς τη διευθέτησή του καθόσον η ιδιομορφία του ανέστειλε κάθε αμερόληπτη προσέγγιση. Έκτοτε η Ελλάδα κατέβαλε κάθε προσπάθεια προς εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης στο ονοματολογικό.

Το άναρχο διεθνές σύστημα περιορίζει τις επιλογές των κρατών και “τιμωρεί” όσα κράτη θέτουν υπέρμετρα φιλόδοξους στόχους, που ξεπερνούν τα μέσα που διαθέτουν. Συνεπώς, επειδή τα κράτη είναι “ευαίσθητα στο κόστος”, είναι αναγκασμένα να συμπεριφέρονται με τρόπο ορθολογικό. Τα κράτη όπως η Ελλάδα πρέπει να είναι σε θέση να υπολογίζουν τη σχέση κόστους/οφέλους και άρα έχουν κάθε κίνητρο να επιλέγουν τη στρατηγική εκείνη που μεγιστοποιεί το συμφέρον τους και να συμπεριφέρονται ορθολογικά.

Γι' αυτό και κατά τη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ, στο Βουκουρέστι (Απρίλιος 2008), τα κράτη μέλη της Συμμαχίας συμφώνησαν με την ρεαλιστική θέση της Ελλάδος για ανάγκη πλήρωσης από την ΠΓΔΜ των όρων καλής γειτονίας και συλλογικά αποφάσισαν (παρ.20 Διακήρυξης Συνόδου Κορυφής) ότι αναγκαία προϋπόθεση για ένταξη της στο ΝΑΤΟ αποτελεί η επίτευξη συμφωνίας επί ονοματολογικού.

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας απαιτείται μια μεγαλόπνοη αλλά συνάμα και δύσκολη προσπάθεια. Πέραν της προσωπικής προσπάθειας που καταβάλλεται, υπάρχει και η επικουρία και άλλων ανθρώπων οι οποίοι συνδράμουν και βοηθούν για την εκπλήρωση της διπλωματικής καθ' όλη τη διάρκεια της φοίτησής μου. Με βοήθησαν και θα ήταν παράλειψή μου να μην τους εκφράσω τις ευχαριστίες για τη συνδρομή τους.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή μου κ. Τζιζιμίρη Αριστοτέλη για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και δέχτηκε να αναλάβει την επίβλεψη της διπλωματικής μου. Δεν ήταν, όμως, μόνο η αποδοχή, αλλά και η συνεχής στήριξη του με τις ακαδημαϊκές του συμβουλές, που συνέβαλλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση του πονήματός. Η εποικοδομητική κριτική που μου ασκούσε αποτέλεσε βαρόμετρο για τη βήμα προς βήμα εξέλιξη της διπλωματικής μου ενώ οι συμβουλές που αφειδώλευτα μου πρόσφερε υπήρξαν σημαντικό εργαλείο σε όλη τη διάρκεια της προσπάθειας μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ αλλά και από τα σημαντικότερα καταθέτω στην οικογένεια μου, τον πατέρα μου Ελευθέριο και την μητέρα μου Αφροδίτη για τη συνετή καθοδήγησή τους που διαμόρφωσε την προσωπικότητά μου, καθώς και για την ψυχική ενίσχυση που μου παρείχαν σε αυτήν την προσωπική μου προσπάθεια.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη

Ευχαριστίες

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Οι Διεθνείς Σχέσεις στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής.....1

1.2 Η σημασία του κλασικού ρεαλισμού στη σύνοδο κορυφής στο Βουκουρέστι.....9

2^ο Κεφάλαιο

2.1 Γεωγραφικός προσδιορισμός του Μακεδονικού Ζητήματος.....14

2.2 Σύντομη επισκόπηση του Μακεδονικού Ζήτηματος στον 20^ο Αιώνα.....15

2.3 Η Ελλάδα μέρος του Βαλκανικού Προβλήματος & η Περίοδος Διαμάχης (1991-1995).....18

2.4 Η περίοδος της αντιπαράθεσης Ελλάδας-ΠΓΔΜ.....21

2.5 Ενδιάμεση Συμφωνία: Ένα βήμα προς εμπρός ή προς τα πίσω;.....24

2.6 Εθνοτική Σύγκρουση στην ΠΓΔΜ & η Ελληνική εξωτερική πολιτική στο Ζήτημα του Ονόματος.....26

2.7 Η αναγνώριση της ΠΓΔΜ από τις Η.Π.Α.....29

2.7.1 Οι προτάσεις της International Crisis Group το 2009.....32

3^ο Κεφάλαιο

3.1 Οι δέσμες προτάσεων του διαμεσολαβητή Μ.Νίμιτς 2005-2008.....37

3.2 Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο της προετοιμασίας για το Βουκουρέστι...42

3.3 Οι ισχυρισμοί σχετικά με το veto.....50

4^ο Κεφάλαιο

Εν είδει συμπερασμάτων.....54

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ

Εισαγωγή

Μετά την κατάρρευση της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. το 1991, σε συνδυασμό με τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου, άρχισαν να λαμβάνουν χώρα μια σειρά από κοσμογονικές αλλαγές τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένα νέο Διεθνές Σύστημα άρχισε να κάνει την εμφάνισή του. Το παλαιό, ισχυρό διπολικό Διεθνές Σύστημα –γνωστό και ως Ψυχροπολεμικό- που άντεξε για τέσσερις και πλέον δεκαετίες και που παρά τις εντάσεις του σε περιφερειακό επίπεδο διακρινόταν για τη δομική σταθερότητα του, έκανε πλέον τον κύκλο της ζωής του και μετασχηματίστηκε. Έτσι έδωσε τη θέση του σε ένα νέο Διεθνές Σύστημα με χαρακτηριστικά μονοπολικού ή κατά άλλους μονο-πολυπολικού Διεθνούς Συστήματος. Στο μεταδιπολικό διεθνές σύστημα, η μοναδική υπερδύναμη (ΗΠΑ) προωθεί τις διαδικασίες μετασχηματισμού των πρώην ανατολικών χωρών προς τη φιλελεύθερη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς καθώς και της σταδιακής ενσωμάτωση τους στο διεθνές σύστημα συλλογικής ασφάλειας με στόχο –κυρίως- την απομάκρυνση μελλοντικών απειλών για την ίδια.

Η κατάρρευση του διπολικού συστήματος ισορροπίας δυνάμεων επέφερε ρευστότητα και αστάθεια. Το άμεσο περιβάλλον της Ελλάδας δηλαδή η βαλκανική χερσόνησος, χαρακτηρίζεται από την αφύπνιση των παλαιών εθνικισμών, την αμφισβήτηση των συνόρων καθώς και από μια σειρά μειονοτικές κινητοποιήσεις.

Στην ευρωπαϊκή ήπειρο, το γεγονός της πτώσης της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., επέφερε μια αλυσιδωτή αντίδραση (domino effect) σε χώρες δορυφόρους της, στην ευρύτερη περιοχή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Έτσι, μια σειρά πρώην κομμουνιστικών καθεστώτων βρέθηκαν ξαφνικά χωρίς τον έως τότε «φυσικό» τους προστάτη. Αυτό το γεγονός, είχε δυσμενείς επιπτώσεις για τις χώρες αυτές, τόσο σε ζητήματα ασφάλειας (ισχύος) όσο και σε ζητήματα οικονομίας και ταυτότητα.

Η Ευρώπη κλήθηκε να αναλάβει τον δύσκολο ρόλο της μετάβασης των καθεστώτων αυτών στην οικονομία της αγοράς και της σταδιακής τους ενσωμάτωσης, τόσο στους κόλπους της όσο και στους κόλπους άλλων ευρωπαϊκών θεσμών. Διότι μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αναβίωσαν φόβοι¹ για πιθανή ανάκαμψη του εθνικισμού, μεταβολές εθνικών συνόρων και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ωστόσο τα Βαλκάνια για την Ελλάδα αποτελούν τα τελευταία έτη τη μεγάλη πρόκληση, αλλά και τη μεγάλη ευκαιρία για την ελληνική εξωτερική πολιτική. Επί σαράντα και πλέον έτη, η περιοχή αυτή είχε φύγει από το προσκήνιο της πολιτικής μας,

¹¹ Γεγονότα που είχαν άλλωστε ταλανίσει τα Βαλκάνια από το 19^ο αιώνα και μέχρι το τέλος του Ελληνικού Εμφυλίου Πολέμου το 1949.

όμως τα τραγικά γεγονότα μετά το 1989, την επανέφεραν στο επίκεντρο της προσοχής. Η Ελλάδα, ως ο άμεσος γείτονας, είναι φυσικό να ενδιαφέρεται και να ανησυχεί πρώτη από όλους για τις συγκρούσεις και την αστάθεια που χαρακτηρίζουν τον βαλκανικό χώρο τα τελευταία είκοσι χρόνια. Καθώς οι βαλκανικές κρίσεις προκάλεσαν αρνητικά αντανακλαστικά, κληρονομημένα από το παρελθόν, που έφθασαν να θέσουν σε κίνδυνο μέχρι και τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της. Η Ελλάδα συμμετέχοντας στο NATO και στην τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα, συγκριτικά με τα άλλα βαλκανικά κράτη, της επέτρεπαν να παρακολουθεί τα περιφερειακά γεγονότα από πλεονεκτική θέση. Κατάφερε να αντιμετωπίσει την αναστάτωση της γειτονιά της με την αυτοπεποίθηση μιας χώρας που βρίσκεται πλέον σε πορεία σύγκλισης με την Ευρώπη, και που η οικονομία και η γενικότερη ισχύς της επιτρέπουν να διαδραματίζει έναν πρωτεύοντα και εποικοδομητικό ρόλο στην περιοχή.

Η ελληνική βαλκανική πολιτική είναι ενταγμένη στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και βλέπει τον δικό της ρόλο να ενισχύει και να ενισχύεται από την ευρωπαϊκή προοπτική του συνόλου της περιοχής. Η ευρωπαϊκή προοπτική αποτελεί εξάλλου και το ευνοϊκότερο πλαίσιο για την επίλυση των όποιων διμερών προβλημάτων με τους βόρειους γείτονες. Συνεπώς αυτό το οποίο συνειδητοποιούμε είναι ότι ενισχύεται ο ρόλος της Ελλάδας στη βαλκανική χερσόνησο όπου αναμένεται η σταθεροποιητική της παρέμβαση καθώς και η ενεργός συμβολή της στη σταδιακή ενσωμάτωση των πρώην κομμουνιστικών βαλκανικών κρατών σε ένα διεθνές καθεστώς πολιτικού και οικονομικού φιλελευθερισμού. Η ρευστότητα των βαλκανικών ισορροπιών συνιστά την κυριότερη μετα-ψυχροπολεμική πρόκληση για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδας.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μια προσπάθεια ανάλυσης, κριτικής εξέτασης και ερμηνείας της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής προς την ΠΓΔΜ² με έμφαση κατά την διάρκεια των ετών 1991-2008, οπότε επανήλθε στο προσκήνιο το Μακεδονικό ζήτημα. Και στα πλαίσια της συγκεκριμένης εργασίας θα επιχειρηθεί αρχικά να γίνει μια σύντομη επισκόπηση του λεγόμενου «Μακεδονικού» ζητήματος, δίνοντας έμφαση στα βασικά γεγονότα του περασμένου αιώνα μέχρι και την πτώση της ΕΣΣΔ, οπότε και ανέκυψε ξανά το εν λόγω ζήτημα. Η επισκόπηση αυτή κρίνεται απαραίτητη προκειμένου να υπάρξει μια συνέχεια και σύνδεση στην ανάλυση καθώς και μια σφαιρική αντίληψη των πραγμάτων πάνω στο υπό διερεύνηση ζήτημα.

² Σε αυτή την εργασία θα χρησιμοποιείται ο όρος ΠΓΔΜ. Η προσέγγιση αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι συμβαδίζει με το ψηφίσμα 817 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 7^{ης} Απριλίου 1993, σύμφωνα με το οποίο αυτό «το κράτος [θα] αναφέρεται για κάθε σκοπό στο πλαίσιο του ΟΗΕ ως 'η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας' εφόσον εκκρεμεί η διευθέτηση της διαφοράς που είχε προκύψει γύρω από την ονομασία του κράτους». Για το πλήρες κείμενο του ψηφίσματος, βλέπε Βαληνάκης και Νταλής, 1994, σελ. 147.

Στη συνέχεια θα επιχειρηθεί να γίνει καταγραφή των βασικών χειρισμών των εκάστοτε ελληνικών κυβερνήσεων της πρώτης περιόδου από το 1991-1992 όπου αποτελεί μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από ευέλικτους χειρισμούς σχετικά με το όνομα της ΠΓΔΜ. Αυτή η πρώτη περίοδος αποτελεί τη φάση συνεργασίας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας. Η δεύτερη περίοδος (1992-1995) σηματοδοτείται από πολιτικές αντιπαράθεσης και αντιπαλότητας, οι οποίες στηρίζονται σε μια αδιάλλακτη στάση, μια άκαμπτη μαξιμαλιστική θέση για το ζήτημα του ονόματος. Επισημαίνοντας τους παράγοντες που οδήγησαν σε μια τέτοια αντιπαραγωγική συμπεριφορά καθώς και τον πρωτοφανή ρόλο της κοινής γνώμης που πραγματοποίησαν τεράστια παλλαϊκά συλλαλητήρια. Προσεγγίζοντας τις έντονες διεθνείς μεσολαβητικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν την περίοδο εκείνη για να δοθεί μια συμβιβαστική λύση στο θέμα του ονόματος και θα προχωρήσουμε στη μελέτη του οικονομικού εμπάργκο που επέβαλε η Ελλάδα στην ΠΓΔΜ ως ύστατο μέσο της πίεσης στην εύθραυστη οικονομία της. Όσα διαδραματίστηκαν την συγκεκριμένη περίοδο είχαν σημαντικές επιπτώσεις για την περιοχή και άσκησαν την επιρροή τους στην εσωτερική πολιτική σκηνή και τις κομματικές ισορροπίες, τόσο στην Ελλάδα όσο και στην ΠΓΔΜ.

Έπεται η σύναψη της Ενδιάμεσης Συμφωνίας της Νέας Υόρκης μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ το 1995, αποτελώντας μια τρίτη φάση των εξελίξεων. Η ελληνική βαλκανική πολιτική μεταλλάσσεται βαθμιαία: εγκαταλείπεται η συγκρουσιακή προσέγγιση προς τους γείτονες και αντίθετα προωθείται η συνεργασία. Η νέα αυτή προσέγγιση προς τα Βαλκάνια πραγματοποιείται πάνω σε ένα υπόβαθρο θεαματικής ανάπτυξης των οικονομικών σχέσεων. Με την πολιτική της Ελλάδας να διαμορφώνει σημαντική αλλαγή, αποσκοπώντας σε μια πολυεπίπεδη, εποικοδομητική και αμοιβαία επωφελή συνεργασία με την ΠΓΔΜ, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα όπως προαναφέρθηκε στον οικονομικό τομέα.

Αυτή η περίοδος κορυφώθηκε με την υποστήριξη και την ενίσχυση που προσέφερε η Αθήνα κατά τη διάρκεια της εθνικής κρίσης που απείλησε την ΠΓΔΜ το 2001 καθώς και με την υιοθέτηση μιας νέας και πιο ευέλικτης θέσης στο ζήτημα της ονομασίας της νεοσυσταθείσας δημοκρατίας³. Η αντιμετώπιση των εξελίξεων από την Αθήνα αποτελεί και την κορύφωση της νέας ρεαλιστικής προσέγγισης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής προς την ΠΓΔΜ. Καθίσταται σαφές ότι οι αρχές και θεωρητικές έννοιες του κλασικού πολιτικού ρεαλισμού, όπως αυτές της σύνεσης και της ισορροπίας ισχύος αποτελούν σημαντικά και ικανοποιητικά εργαλεία για την κατανόηση της ελληνικής διπλωματίας.

³ Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 17

Το επόμενο θέμα το οποίο θα βρεθεί στο μικροσκόπιο της ανάλυσής μας θα είναι η απρόσμενη αναγνώριση της ΠΓΔΜ από τις Η.Π.Α ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» και οι αντιδράσεις της Αθήνας και των Σκοπίων. Επίσης, θα μας απασχολήσουν και οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε Μάθιου Νίμιτς για την λύση του προβλήματος του ονόματος και οι θέσεις των δύο χωρών -φθάνοντας μέχρι την Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι- (Απρίλιος 2008) καθότι περιλαμβάνει και ένα από τα βασικά ζητήματα που θα μας απασχολήσει στην παρούσα ανάλυση, όπου τα κράτη μέλη της Συμμαχίας συμφώνησαν με την θέση της Ελλάδος για ανάγκη πλήρωσης από την ΠΓΔΜ των όρων καλής γειτονίας και συλλογικά αποφάσισαν (παρ.20 Διακήρυξης Συνόδου Κορυφής) ότι αναγκαία προϋπόθεση για ένταξή της στο ΝΑΤΟ αποτελεί η επίτευξη συμφωνίας επί ονοματολογικού, με το κοινό ανακοινωθέν της Συνόδου να αναφέρεται στο γεγονός ότι «θα απευθυνθεί πρόσκληση ένταξης στην ΠΓΔΜ στη Συμμαχία, ευθύς μόλις εξευρεθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση στο ζήτημα του ονόματός της».

Συνεπώς, η ελληνική εξωτερική πολιτική απέναντι στην ΠΓΔΜ τα τελευταία δεκαετηχία χρόνια παρουσιάζει εικόνα «οβιδιακής⁴» μεταμόρφωσης, διότι περνάει από την έντονη σύγκρουση σε φάση ουσιαστικής και πολύπλευρης συνεργασίας, χωρίς ωστόσο να έχει επιτευχθεί επίλυση στο θέμα του ονόματος. Καθίσταται λοιπόν σαφές ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική χρήζει επιπλέον ανάλυσης και μελέτης, επιχειρώντας να ερμηνεύσουμε και να κατανοήσουμε την ελληνική διπλωματία, αυτή την φαινομενικά αντιθετική πολιτική επιλέγοντας να εστιάσουμε σε συγκεκριμένα και καθοριστικά γεγονότα, πρωταγωνιστές, αξιοποιώντας ορισμένες θεωρίες των διεθνών σχέσεων.

Τέλος, η παρούσα ανάλυση θα κλείσει με ορισμένα κρίσιμα συμπεράσματα που προέκυψαν κατά την εξέταση της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, σε σχέση πάντα με τους χειρισμούς εκ μέρους των εκάστοτε ελληνικών κυβερνήσεων, ενώ θα επιχειρηθεί να διατυπωθούν και ορισμένες παρατηρήσεις με περισσότερο κριτικό χαρακτήρα και οι οποίες θα βοηθήσουν στην διατύπωση ορισμένων προτάσεων σχετικά με το τι μπορεί και το τι πρέπει άμεσα να γίνει εκ μέρους της ελληνικής διαπραγματευτικής πλευράς προκειμένου να υπάρξουν ορισμένα απτά θετικά αποτελέσματα που θα μας βγάλουν από το τέλμα των τελευταίων χρόνων. Διότι ακόμη παραμένει η εκκρεμότητα του ζητήματος της ονομασίας της ΠΓΔΜ, που θα πρέπει άμεσα να επιλυθεί με γνώμονα την ιστορική αλήθεια και δικαιοσύνη, κατανοώντας το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί ίσως τη σημαντικότερη, εν δυνάμει πηγή σταθερότητας και βοήθειας για την γείτονα χώρα.

⁴ Τσάκωνας, 2003, σελ. 466

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Οι Διεθνείς Σχέσεις στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής

Τι είναι εξωτερική πολιτική; Ποιοι παράγοντες καθορίζουν την εξωτερική πολιτική και ποιοι είναι οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής στην μεταψυχροπολεμική κυρίως εποχή. Είναι μερικά από τα ερωτήματα που θα μας απασχολήσουν σε αυτό το πρώτο μέρος του κεφαλαίου.

Γενικά, μπορούμε να ορίσουμε ότι εξωτερική πολιτική είναι η πολιτική που ακολουθεί ένα κράτος στη διεθνή σφαίρα, για να επιτύχει την εκπλήρωση των εθνικών σκοπών. Αυτό το οποίο παρατηρούμε μέσα από την σχετική βιβλιογραφία είναι ότι η έννοια της εξωτερικής πολιτικής περιγράφει τη διαμόρφωση, την αξιοποίηση και την αξιολόγηση των επιλογών μιας χώρας σε σχέση με το περιβάλλον της.

Ο ορισμός του K. J. Holsti είναι χρήσιμος. Σύμφωνα με αυτόν “εξωτερική πολιτική” είναι οι ενέργειες ενός κράτους απέναντι στο εξωτερικό του περιβάλλον και οι συνθήκες –συνθήκες εσωτερικές- κάτω από τις οποίες διαμορφώνονται οι ενέργειες αυτές”⁵.

Ο James Rosenau υποστηρίζει ότι, “εξωτερική πολιτική είναι η προσπάθεια ενός οργανωμένου κοινωνικού συνόλου να ελέγξει το εξωτερικό του περιβάλλον με την αξιοποίηση των ευνοϊκών και τη μεταβολή των δυσμενών αυτών γι’ αυτό καταστάσεων προς το καλύτερο”.⁶

Ανάγοντας την εξωτερική πολιτική στα πιο θεμελιώδη συστατικά της, βλέπουμε ότι αποτελείται από δυο κύρια στοιχεία :τους εθνικούς αντικειμενικούς σκοπούς που πρέπει να επιτευχθούν, και τα μέσα για την επίτευξή τους. Η διάδραση μεταξύ εθνικών σκοπών και διαθέσιμων μέσων για την επίτευξή τους είναι το αιώνιο θέμα της τέχνης της πολιτικής. Αν ενσωματώσουμε σε αυτές τις σκέψεις την παράμετρο ‘αξίες και αρχές’, που πάντα συνοδεύουν κάθε πολιτικό σύστημα, σε αυτή την περίπτωση το κράτος, η εξωτερική πολιτική εκφράζει μια σύνθετη επιρροή πολλών παραγόντων.

Οι αρχές και οι ιδέες που επικρατούν σε ένα πολιτικό σύστημα αποτελούν αναμφισβήτητα καθοριστικό στοιχείο στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Οι αντιλήψεις και οι εκτιμήσεις σχετικά με τις πολιτικές καταστάσεις και

⁵ Holsti, K.J 1977(3) σελ. 21.

⁶ Rosenau, J. 1997, σελ.133.

εξελίξεις στο διεθνή χώρο, μέσα από τις οποίες μια πολιτική ηγεσία επιδιώκει την υλοποίηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής, είναι συνάρτηση των αρχών και αξιών που την διέπουν.

Κάθε πολιτικός θεσμός, πολιτικό κόμμα και ακόμα κοινωνικό σύνολο, συνοδεύεται από τις δικές του αξίες και ιδέες, και το δικό του σύστημα αρχών, που προσδιορίζει και ένα συγκεκριμένο προσανατολισμό εξωτερικής πολιτικής⁷.

Ορισμένοι αναλυτές όμως, κυρίως της ρεαλιστικής προσέγγισης -για την οποία και μας ενδιαφέρει-, υποστηρίζουν ότι η εξωτερική πολιτική είναι ανεξάρτητη από οποιοσδήποτε προδιαθέσεις και ιδεολογικές προκαταλήψεις και ότι, τα βασικά κριτήρια προσδιορισμού της πολιτικής συμπεριφοράς είναι το εθνικό συμφέρον και η ισχύς του κράτους⁸. Ο Hans Morgenthau αναφέρει ότι το εθνικό συμφέρον προσδιορίζει τους αντικειμενικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής και αποτελεί έκφραση των βασικών αναγκών του κράτους στο διεθνή χώρο. Ο ίδιος κορυφαίος διεθνολόγος τονίζει ότι η πολιτική είναι ένας αγώνας για την ισχύ και οπουδήποτε και αν βρίσκονται οι στόχοι της πολιτικής, απώτερος στόχος είναι η ισχύς.

Επανερχόμενοι στο θέμα του ορισμού της εξωτερικής πολιτικής μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η εξωτερική πολιτική παίζει σημαντικό ρόλο για το μέλλον μιας χώρας. Καθώς επηρεάζει τις συνθήκες και τις δυνατότητες της εσωτερικής ανάπτυξης και προσδιορίζει τον βαθμό της εθνικής ανεξαρτησίας της. Από την διαμόρφωση της εξωτερικής της πολιτικής εξαρτάται το κατά πόσο μπορούν να διασφαλιστούν τα εθνικά συμφέροντα του κράτους, κατά πόσο ξένα κέντρα αποφάσεων επηρεάζουν τις εσωτερικές διαδικασίες και κατά συνέπεια και την ελευθερία και την ευημερία του λαού. Ιδιαίτερα για ένα μικρό κράτος, το οποίο μπορεί να οδηγηθεί στην απώλεια της αυτονομίας του κάτω από την πίεση εξάρτησης και επιρροών από ξένα κέντρα αποφάσεων, είναι λογικό να υποθέσει κανείς ότι οι προσπάθειες της εξωτερικής πολιτικής θα επικεντρώνονται περισσότερο σε στρατηγικές που αποβλέπουν όχι μόνο στην απόκρουση εξωτερικών απειλών και πιέσεων, αλλά και στην αναζήτηση τρόπων και πρακτικών για τη μεταβολή του περιβάλλοντος προς όφελός του⁹.

Οι μεγάλες αλλαγές στο διεθνές σύστημα στο τέλος της δεκαετίας του 1980 επέφεραν αλλαγές, τόσο στον τρόπο διαμόρφωσης και άσκησης της εξωτερικής πολιτικής, όσο επίσης και στους αποδέκτες της.

⁷ Βαρβαρούσης, 2004, σελ. 182.

⁸ Mearsheimer, John J. 2006, σελ. 39.

⁹ Βαρβαρούσης, 2004, σελ. 172.

Οι Διεθνείς Σχέσεις αποτελούν έναν νέο σχετικά ακαδημαϊκό κλάδο παρά το γεγονός ότι μερικοί από τους μεγαλύτερους στοχαστές όπως ο Θουκυδίδης, ο Μακιαβέλι, ο Ρουσσώ και ο Κάντ έχουν συνεισφέρει σημαντικά επιχειρήματα σε κύρια ζητήματα που σχετίζονται με τη λειτουργία και δράση της διεθνούς κοινωνίας. Ο Έντουαρντ Καρ έχει ορθώς επισημάνει ότι η καθιέρωση των Διεθνών Σχέσεων σαν αυτόνομη επιστήμη αρχίζει μόλις μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου¹⁰, ο οποίος και δημιούργησε την απαίτηση για σαφέστερη κατανόηση των διακρατικών σχέσεων. Με την πρόβλεψη του ιδεαλισμού που κυριάρχησε τότε για αρμονία των διακρατικών συμφερόντων, στην καταλυτική σημασία της Κοινωνίας των Εθνών και στη διασφάλιση της ειρήνης μέσω της εφαρμογής του συστήματος συλλογικής ασφάλειας έρχεται να τα καταρρίψει όλα αυτά το ξέσπασμα του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και να έρχεται η αντικατάσταση του ιδεαλισμού από την θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού.

Στις επόμενες δεκαετίες, ο ρεαλισμός κυριάρχησε στη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Αυτή η θεωρία του ρεαλισμού δεν είναι μονοδιάστατη. Σύμφωνα με τον Morgenthau Hans «ο πολιτικός ρεαλισμός πιστεύει ότι η πολιτική, και η κοινωνία γενικότερα, διέπονται από νόμους που έχουν τις ρίζες τους στην ανθρώπινη φύση, όπου ο άνθρωπος είναι ζώο πολιτικό που επιζητά το συμφέρον του».

Η βασική πυξίδα «που βοηθά το ρεαλισμό να βρει το δρόμο του στο χώρο των διεθνών σχέσεων, είναι η έννοια του συμφέροντος, η οποία ορίζεται με βάση την ισχύ»¹¹. Στις διεθνείς σχέσεις, για τους ρεαλιστές η ορθολογική χρήση ταυτίζεται με τις έννοιες της ισχύος και προστασίας του εθνικού συμφέροντος. «Το να ενεργεί κανείς ορθολογικά, το να φροντίζει για το δικό του συμφέρον, είναι το ίδιο με το να επιζητεί την ισχύ, δηλαδή την ικανότητα και τη διάθεση να ελέγχει άλλους»¹².

Όπως θα δούμε στη συνέχεια, στη Σύνοδο Κορυφής στο Βουκουρέστι η άσκηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής πάνω στο θέμα της ονομασίας της ΠΓΔΜ συνάδει απόλυτα με τη βασική αρχή του ρεαλισμού. Και σαφώς δεν διεπτόταν από κυνισμό, όπως η διπλωματία των Αθηναίων του Θουκυδίδα, αλλά από ειλικρινή διάθεση συνεισφοράς στη σταθεροποίηση της ΠΓΔΜ, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Συνεπώς, καθίσταται σαφές ότι οι ρεαλιστές υποθέτουν την κυρίαρχη θέση του ορθολογισμού στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.

¹⁰ Carr, E. 2000, σελ. 1-2.

¹¹ Morgenthau and Thompson, 1993, σελ. 4.

¹² Κουλουμπής, 1995, σελ. 9.

Ένα ακόμη από τα βασικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού είναι ότι πρόκειται για μια «κρατο-κεντρική» θεωρία. Τα κράτη, από τη φύση τους, είναι αυτόνομοι και αυθύπαρκτοι συλλογικοί οργανισμοί¹³. Για να επιβιώσουν και να ευημερούν στο ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, επιβάλλεται να λειτουργούν ορθολογιστικά¹⁴. Υποθέτει ότι το κράτος είναι η πιο σημαντική μονάδα ανάλυσης στις διεθνείς σχέσεις. Δίνοντας σημασία στον συγκρουσιακό χαρακτήρα των διεθνών σχέσεων.

Ο συγκρουσιακός αυτός χαρακτήρας είναι το αποτέλεσμα της αναρχίας που διέπει το διεθνές σύστημα. Ως αναρχία ορίζεται η έλλειψη μιας υπέρτατης δύναμης που θα είχε τη δυνατότητα να καθορίζει και να ελέγχει τα γεγονότα και τις συγκρούσεις στις διεθνείς σχέσεις. Ωστόσο, αυτό το οποίο αξίζει να διευκρινιστεί είναι ότι η αναρχία δεν θα πρέπει να συγχέεται με την «παντελή έλλειψη τάξης»¹⁵. Αλλά ελλοχεύουν αρκετοί κίνδυνοι, οι οποίοι πηγάζουν από την άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος και καθιστούν τις διακρατικές σχέσεις μια επικίνδυνη και δύσκολη υπόθεση, που απαιτεί συνεχή εγρήγορση και εξαιρετικές διπλωματικές ικανότητες.

Δίνοντας, ωστόσο, ιδιαίτερη σημασία στην έννοια της ισορροπίας ισχύος, θεωρείται ότι τα κράτη ακολουθούν πολιτικές που αποσκοπούν σε αυτή, εφόσον το σύστημα «είναι αναρχικό και κατοικείται από μονάδες που επιθυμούν να επιζήσουν»¹⁶.

Ο κλάδος των Διεθνών Σχέσεων, μελετώντας τα εμπειρικά δεδομένα από τη διεθνή δράση, προσπαθεί να οριοθετήσει τις παραμέτρους που αναλύουν τη συμπεριφορά των διεθνών δρώντων. Ο σκοπός της εμπειρικής μελέτης των διεθνών σχέσεων είναι ακριβώς ο καθορισμός των ιστορικών αντιλήψεων που καθορίζουν τη συμπεριφορά των συλλογικών παικτών και των αποφάσεων των ηγετών τους. Η οριοθέτηση αυτών των συμπεριφορών δημιουργεί κανόνες ερμηνευτικής διαδικασίας ως προς το επίπεδο ανάλυσης που ο κάθε μελετητής επιλέγει για να ερμηνεύσει τα γεγονότα. Αυτοί οι κανόνες ερμηνευτικής διαδικασίας ονομάζονται θεωρήσεις των Διεθνών Σχέσεων. Μια από αυτές τις θεωρήσεις είναι ο κλασικός ρεαλισμός, που ερμηνεύει με ικανοποιητικό τρόπο εν συγκρίσει με τις άλλες θεωρήσεις. Και όπως διατυπώνει και ο Keohane « ο ρεαλισμός καθώς αναπτύχθηκε μέσα από μια μακρά παράδοση ξεκινώντας από τον Θουκυδίδη, συνεχίζει να παρέχει τη βάση για μια πολύτιμη έρευνα στις διεθνείς σχέσεις... ».

¹³ Ήφαιστος, 1997, σελ. 164.

¹⁴ Ορθολογιστικά, μεταξύ άλλων, σημαίνει ορθή εκτίμηση της μορφής και του χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.

¹⁵ Wight, 1979, σελ. 105.

¹⁶ Waltz, 1979, σελ. 121.

Για να μπορέσουν να ερμηνευθούν διεθνολογικά ζητήματα «...είναι αδύνατον να αναπτυχθεί μια και μοναδική θεωρία των διεθνών σχέσεων, μια και μοναδική εξήγηση και συνεπώς μια συνταγή που θα προκύψει λογικά από μια σωστή διάγνωση..»¹⁷. Ωστόσο στην παρούσα μελέτη θα επικεντρωθούμε σε μια από τις κρατούσες θεωρήσεις, αυτή του κλασικού ρεαλισμού, για να εξηγήσουμε και να αναλύσουμε την θέση της Ελλάδας απέναντι στην ΠΓΔΜ στην Σύνοδο Κορυφής του Νάτο στο Βουκουρέστι. Γνωρίζοντας ότι θα παραλείψουμε ερμηνευτικά εργαλεία των άλλων θεωρήσεων, οποιαδήποτε όμως άλλη θεώρηση, εκτός των πλαισίων του κλασικού ρεαλισμού, που επιχειρεί να αναλύσει τις σχέσεις των δυο κρατών προσκρούει στο μειονέκτημα ότι δεν εκλαμβάνει τα κράτη ως μονάδες που δρουν για να βελτιώσουν τη θέση τους με γνώμονα το συμφέρον.

Οι κλασικοί θεωρητικοί ρεαλιστές, από τον Hobbes και τον Machiavelli έως και τους πλέον σύγχρονους, τον Carr και τον Morgenthau, βρίσκουν την αφετηρία τους στην προσέγγιση τους στο έργο του Θουκυδίδη. Στην περιγραφή του Πελοποννησιακού Πολέμου ο Θουκυδίδης εντοπίζει την κυρίαρχη δράση της μονάδας 'πόλις κράτος' και τον συγκρουσιακό χαρακτήρα στις σχέσεις των μονάδων αυτών, όταν τα συμφέροντα τους συγκρούονται. Καταγράφει τη μεγάλη σημασία των εννοιών «συμφέρον» και «ισχύς» και στιγματίζει τη δομή του συστήματος που ανακατανέμει μεταξύ των πόλων την ισχύ. Αν και έχουν περάσει 2300 χρόνια από τη διεθνολογική ανάλυση του Θουκυδίδη, φαίνεται πως το ερμηνευτικό του υπόβαθρο παραμένει διαχρονικό και τόσο σύγχρονο που ομοιάζει κατά πολύ στην εμπειρική περιπτωσιολογική μελέτη που επιλέγουμε για να πραγματοποιήσουμε τον έλεγχο των αξιωμάτων της ίδιας θεώρησης του κλασικού ρεαλισμού. Όπως όλες οι θεωρήσεις των Διεθνών Σχέσεων, έτσι και ο ρεαλισμός στηρίζεται σε ορισμένα βασικά δόγματα ή αρχές τα οποία αποτελούν τη φιλοσοφική αντίληψη για την ερμηνεία των διεθνολογικών φαινομένων¹⁸.

Οι βασικές αρχές της θεωρητικής προσέγγισης του κλασικού ρεαλισμού είναι οι εξής:

- Οι σημαντικότεροι παίκτες στην παγκόσμια πολιτική είναι οι εδαφικά προσδιορισμένες οργανωμένες μονάδες, δηλαδή, τα κράτη. Η θεωρία του κλασικού ρεαλισμού επικαλείται ως κυρίαρχο εργαλείο ανάλυσης των διεθνών σχέσεων το κρατοκεντρικό παράδειγμα, υφίσταται δηλαδή η κρατοκεντρικότητα του συστήματος. Οι οποιοδήποτε άλλοι φορείς

¹⁷ Holsti, 1985, σελ. 694-695.

¹⁸ Για τις ομοιότητες του συστήματος της εποχής του Θουκυδίδη (κλασική εποχή) με αυτό της σύγχρονης βλέπε Ήφαιστος (2003, σελ. 252-268).

του διεθνούς συστήματος δεν επηρεάζουν σε κανένα βαθμό τις αποφάσεις των κυρίαρχων παικτών, αλλά αποτελούν εργαλεία της κρατικής δράσης.

- Η συμπεριφορά των κρατών είναι ορθολογική ή ειδικότερα στις προτιμήσεις των κρατών τείνουν να είναι μεταβατικές και να συναγωνίζονται το ένα το άλλο, με σκοπό τη μείωση της οριακής χρησιμότητας. Η ορθολογιστικότητα των κρατών αναφέρεται στην υπόθεση ότι η παγκόσμια πολιτική μπορεί να αναλυθεί σαν να ήταν τα κράτη μοναδικοί λογικοί δρώντες, υπολογίζοντας προσεκτικά το κόστος των εναλλακτικών σχεδίων δράσης και επιδιώκοντας τη μεγιστοποίηση της αναμενόμενης χρησιμότητάς τους, παρόλο που αυτά γίνονται υπό τους όρους της αβεβαιότητας και χωρίς να έχουν πληροφορίες για τις εναλλακτικές λύσεις ή για άλλες πηγές γνώσεις, έτσι ώστε να μπορούν να διευθετήσουν μια πλήρη αναθεώρηση όλων των πιθανών σχεδίων δράσης τους.
- Τα κράτη αναζητούν ασφάλεια και υπολογίζουν το συμφέρον τους με όρους που στηρίζονται στη σχετική ισχύ τους έναντι των άλλων στο διεθνές σύστημα. Σε ένα περιβάλλον που όλοι είναι εναντίον όλων, η ασφάλεια των κρατών ως υπέρτατο εθνικό συμφέρον επιτυγχάνεται με απόκτηση ισχύος. Κατ' αυτόν το λόγο η ισχύς ταυτίζεται με την επιβίωση και έτσι γίνεται αυτοσκοπός.
- Το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται από αναρχία, η οποία οφείλεται στην έλλειψη αποτελεσματικής εξουσίας πάνω από τα κράτη και η οποία μπορεί να διασφαλίσει τη συμμόρφωση των παικτών στις συμφωνίες και τους κανόνες. Υπό αυτές τις συνθήκες στο διεθνή χώρο το κάθε κράτος υπολογίζει μόνο στον εαυτό του για τα συμφέροντά του. Μια τέτοια κατάσταση χαρακτηρίζει την πεποίθηση των κλασικών ρεαλιστών ότι όλοι είναι εναντίον όλων, με τη μορφή ότι όλες οι κρατικές μονάδες βρίσκονται σε ένα διαρκή ανταγωνισμό.
- Οι κανόνες του διεθνούς δικαίου οι οποίοι θεσπίζονται από του ισχυρούς δεν παίζουν κανένα ρόλο στις σχέσεις των κρατών, παρά μόνο εξυπηρετούν τα συμφέροντα των δυνατών και χρησιμοποιούνται ως επίκληση για από τους αδύνατους¹⁹. Χαρακτηριστικό του πιο πάνω είναι η αναφορά του Θουκυδίδη ότι.. *«οι ανθρώπινες σχέσεις, τα νομικά επιχειρήματα έχουν αξία όταν εκείνοι που τα επικαλούνται είναι περίπου*

¹⁹ Θουκυδίδης, 1998, σελ. 74, Ε'89.

ίσοι σε δύναμη και ότι, αντίθετα, ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υποχωρεί όσο του το επιβάλλει η αδυναμία του...».

Σε μια γενικότερη οπτική εικόνα αυτό το οποίο σημειώνεται είναι ότι ο κλασικός ρεαλισμός αποδέχεται ότι οι κρατικές μονάδες είναι οι μοναδικές και απόλυτες ως προς τη δράση μονάδες στην άναρχη διακρατική κοινωνία και οι μονάδες αυτές αναζητούν την ισχύ ως αυτοσκοπό, για να εξασφαλίζουν την επιβίωση και την ασφάλειά τους. Δηλαδή η έννοια της ισχύος ταυτίζεται με την ύπαρξη του κράτους ή με το κράτος αυτό καθαυτό. Πέραν των κρατικών μονάδων, τίποτα άλλο δεν έχει σημαίνοντα ρόλο στην παγκόσμια πολιτική δράση και άλλες οργανωσιακές μορφές συνολικά είναι αποτέλεσμα της κρατικής διαμάχης και δράσης για την απόκτηση ισχύος, που ταυτόχρονα εξασφαλίζει το κρατικό συμφέρον.

Κατά τον κλασικό ρεαλισμό η πολιτική έχει τις ρίζες της στη μόνιμη και αμετάβλητη ανθρώπινη φύση η οποία είναι, κατά κύριο λόγο, εγωκεντρική και συμφεροντολογική²⁰. Ο κλασικός ρεαλισμός βασίζεται στην απλή υπόθεση ότι τα κράτη οδηγούνται από την ανθρώπινη φύση που θέλει τον άνθρωπο να έχει 'επιθυμία στη δύναμη' από τη γέννησή του²¹. Στην υπόθεση αυτή στηρίζεται και το γεγονός ότι όλοι βρίσκονται σε μια μεταξύ τους διαμάχη κατά την οποία, για να επιτύχουν τον στόχο τους – εθνικό συμφέρον- , αναζητούν την οποιαδήποτε ισχύ που θα τους επέτρεπε να τον υλοποιήσουν. Συνεπώς, όλα τα κράτη μικρά ή μεγάλα πρέπει να προσαρμόζονται σε αυτή τη φάση λαμβάνοντας υπόψη την πραγματικότητα της άνισης δύναμης που υφίσταται μεταξύ τους και αναλόγως να διευθετούν τις πολιτικές τους, γιατί αν αποτύχουν να το πραγματώσουν αυτό, θα θέσουν την υπόστασή τους σε κίνδυνο και ίσως να καταστραφούν.

Η ιδιοτέλεια αποτελεί τον βασικό παράγοντα της ανθρώπινης φύσης όπου όλοι οι άνθρωποι έχουν ελάχιστο συμφέρον την επιβίωση. Η κατάσταση αυτή κάνει τη διεθνή πολιτική μια αρένα όπου το καθένα επιδιώκει να ικανοποιήσει τα συμφέροντα του τα οποία αναπόφευκτα οδηγούν στη σύγκρουση. Για τον Morgenthau τα συμφέροντα αυτά δεν είναι πάντοτε σταθερά και μεταβάλλονται και κατά συνέπεια ο ρεαλισμός είναι ένα δόγμα που ανταποκρίνεται στο γεγονός της μεταβολής της πολιτικής πραγματικότητας²².

²⁰ Morgenthau, 1993, σελ. 4.

²¹ Mearsheimer, 2001, σελ. 19.

²² Morgenthau, 1993, σελ. 10-12.

Επιπρόσθετα, στον κλασικό ρεαλισμό δεν υφίστανται συστημικοί παράγοντες ανάλυσης των φαινομένων. Το επίπεδο ανάλυσης είναι το κρατικό ή το προσωπικό, εν αντιθέσει με τον δομικό ρεαλισμό ο οποίος είναι μια αμιγώς συστημική θεωρία. Οι Jackson and Sorensen σημειώνουν ότι στον παραδοσιακό ρεαλισμό στο επίκεντρο της προσοχής της ανάλυσης είναι οι ηγέτες των κρατών και οι προσωπικές τους εκτιμήσεις για τις διεθνείς σχέσεις²³. Έτσι λαμβάνονται υπόψη και η συμπεριφορά των μονάδων (τα άτομα) για τον καθορισμό της κρατικής δράσης.

Η βαλκανική στρατηγική, παρά το ότι σχετιζόταν με το πλέον άναρχο «διεθνές υποσύστημα» της μεταψυχροπολεμικής εποχής, λειτουργούσε στη βάση της λανθασμένης εκτίμησης πως επέρχεται κάποια διεθνής και περιφερειακή ευνομία, ώστε να την καταστήσουμε το κεντρικό κριτήριο των διπλωματικών επιλογών μας. Καθίσταται όμως σαφές ότι στα Βαλκάνια τα τελευταία χρόνια, τα συμφέροντα και συσχετισμοί ισχύος αποτελούν τα καθοριστικά κριτήρια και στους διεθνούς θεσμούς οι οποίοι είναι σημαντικοί πρυτανεύουν τα συμφέροντα και οι μεγάλες δυνάμεις βγάζουν συμπεράσματα για την πολιτική τους με κριτήριο την ισχύ των κρατών και στην ικανότητα των κυβερνήσεων τους να υπερασπίσουν τα εθνικά τους συμφέροντα.

Η εθνική στρατηγική στα Βαλκάνια και ιδιαίτερα μέσω της πολιτικής ηγεσίας, στο ευρύτερο διεθνές σύστημα οφείλει να αγωνίζεται συνεχώς και ακούραστα για την κατάκτηση θέσης και ρόλου στη διεθνή κατανομή ισχύος και συμφερόντων με τρόπο που να διασφαλίζονται τα ζωτικά συμφέροντα²⁴ της χώρας. Στο σύγχρονο διακρατικό σύστημα, η ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής εθνικής στρατηγικής τόσο στην περιφέρεια όσο και στο ευρύτερο διεθνές επίπεδο, συναρτάται άμεσα με την ικανότητα να αναλύσουμε με ρεαλισμό και ορθολογισμό την μορφή και τον χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος.

Το πρόβλημα με το μακεδονικό ζήτημα πρέπει να αντιμετωπιστεί με την αυτοπεποίθηση για την ισχύ μας και τον φυσικό μας ρόλο στα Βαλκανικό χώρο και όχι με ευκαμψία και καλή μόνο θέληση για διεθνή επιδιαιτησία, διότι έτσι η αξιοπιστία μας θα συρρικνώνεται συνεχώς.

²³ Jackson and Sorensen, 1999, σελ. 85.

²⁴ Αυτά τα συμφέροντα είναι τα συμφέροντα επιβίωσης- η αποτελεσματική αποτροπή των απειλών κατά της επιβίωσης του κράτους, τα ζωτικά συμφέροντα – όπως ισορροπία ισχύος, ασφάλεια ομοεθνών εκτός συνόρων, οικονομική ευημερία, τα μείζονα συμφέροντα – αξίες και πολιτισμός.

Σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας όσο και στο επίπεδο της κοινωνίας, πρέπει να δημιουργηθεί μια εικόνα αξιόπιστης χώρας που δεν υποχωρεί και που είναι έτοιμη να επιβάλλει υψηλό κόστος σ' όποιον τολμήσει να θίξει την εθνική της κυριαρχία.

Συνεπώς, πρωταρχικό κριτήριο της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής επιβάλλεται να είναι το Ελληνικό εθνικό συμφέρον, απαλλαγμένο διεθνιστικών σκοπιμοτήτων κάθε απόχρωσης. Και τέλος, για μια μικρή χώρα όπως η Ελλάδα, επωφελείς σχέσεις με τις ισχυρότερες χώρες σημαίνει «ισόρροπες πελατειακές σχέσεις», δηλαδή ισορροπία στην πλάστιγγα των εκατέρωθεν συμφερόντων, συνεχή επιδίωξη σχέσεων που θα εδράζονται στη διακρατική ισοτιμία και συνεχή προσπάθεια εκπλήρωσης των εθνικών συμφερόντων μέσα από αυτές τις σχέσεις.

Οι διεθνείς σχέσεις δεν είναι συνάρτηση καλής θέλησης αλλά σύνθετης διαπλοκής συμφερόντων, μεταλλασσόμενης και ρευστής διαπλοκής συμφερόντων. Έτσι ήταν πάντα, έτσι θα είναι, όσο υπήρχαν, όσο υπάρχουν οργανωμένες κοινωνίες, αυτό που σήμερα ονομάζουμε κράτη, έθνη, ζωντανούς οργανισμούς με συμφέροντα, με θέληση, με διεκδικήσεις. Αυτό το οποίο πρέπει να γίνει κατανοητό είναι το γεγονός ότι η στάση της Ελλάδας ως σταθερή αποτρεπτική δύναμη στο βαλκανικό χώρο οφείλει να αποδείξει ότι δεν θα μείνει απαθής και αμέτοχη σε τυχόν ανακατατάξεις που λαμβάνουν χώρα και οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο τα ζωτικά μας συμφέροντα, τα θεμιτά μας ζωτικά συμφέροντα.

1.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΣΥΝΟΔΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ

Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας απέναντι στην ΠΓΔΜ στο Βουκουρέστι εξηγείται από τις βασικές αρχές της θεωρίας του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις. Η προσήλωση στη ρεαλιστική σύνεση θεωρήθηκε η πηγή από την οποία προέκυψαν τα χαρακτηριστικά της ελληνικής διπλωματίας με σαφή ιεράρχηση στόχων αναστρέφοντας έτσι τα λάθη και τις παραλείψεις των αρχών της δεκαετίας του 1990.

Η Αθήνα αφομοίωσε πλήρως τι εστί ρεαλισμός και αυτά που απαιτεί όπως πλήρη κατανόηση, αποδοχή και προσαρμογή στην «ακατανίκητη δύναμη των υφιστάμενων δυνάμεων και στον αναπόφευκτο χαρακτήρα των υφιστάμενων τάσεων»²⁵. Σύμφωνα με αυτά, οι αποφάσεις της χώρας βασίζονταν σε μια ορθολογιστική ανάλυση της ισχύος της χώρας στην περιοχή των Βαλκανίων.

Η ρεαλιστική προσαρμογή στην πραγματικότητα επέτρεψε στην Ελλάδα να προσπαθήσει να καταστεί μια από τις σημαντικότερες χώρες και παράγοντες στη

²⁵ Carr, 1939, σελ. 39.

Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ο πλήρης εναρμονισμός με τους στόχους της διεθνούς κοινότητας για σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και δημοκρατία στα Βαλκάνια, είχε ως αποτέλεσμα την αντιστροφή και την ακύρωση της πολιτικής που είχε οδηγήσει τη χώρα σε ένα είδος διεθνούς απομόνωσης.

Θα πρέπει να αναφερθούμε και σε άλλη μια από τις βασικές αρχές του ρεαλισμού ότι τα κράτη ήταν εκείνα τα οποία έπαιξαν το βασικότερο ρόλο στις εξελίξεις. Και το γεγονός ότι οι συμμαχίες όπως το ΝΑΤΟ αναμείχθηκαν ενεργά, δεν θα πρέπει να κρύβει το πρωταρχικό ρόλο που παίζουν τα έθνη κράτη που αποτελούν και τα μέλη αυτών των οργανισμών, συχνά με το δικαίωμα της αρνησικυρίας το οποίο και άδραξε στο Βουκουρέστι ο πρωθυπουργός της Ελλάδας.

Ο ρεαλισμός υποθέτει ότι οι στόχοι των ηγετών και οι αντίστοιχες προσεγγίσεις στις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής είναι ίδιες για όλα τα κράτη και η διαδικασία λήψης των αποφάσεων από κάθε κράτος μπορεί να μελετηθεί ως ενιαία στάση για όλα τα κράτη. Δηλαδή, ως μια ομοιογενής ή μονολιθική μονάδα με λίγες ή καθόλου εσωτερικές διαφορές οι οποίες επηρεάζουν τις επιλογές της. Ο Mearsheimer, για να ερμηνεύσει την κρατική συμπεριφορά ως μονάδα δράσης στο σύστημα, αναφέρει ότι ο ρεαλισμός ως αναλυτικό εργαλείο δεν κάνει διαχωρισμό μεταξύ καλών και κακών κρατών, αλλά τα μεταχειρίζεται ουσιαστικά σαν μπάλες μπιλιάρδου με διαφορά στο μέγεθος. Η παρομοίωση υποδηλώνει ότι υπάρχει δομή στο σύστημα και η δομή του διεθνούς συστήματος αποτελείται από κράτη, άρα και ισχύ ενώ η λειτουργία του συνίσταται στις μεταξύ των κρατών σχέσεις, δηλαδή στις διεθνείς σχέσεις, και στις μεταξύ τους κανονιστικές ή άλλες ρυθμίσεις²⁶. Δεύτερον υπάρχουν κράτη με διαφορετικό μέγεθος ως προς την ισχύ όπως η Ελλάδα και η ΠΓΔΜ, χωρίς να χαρακτηρίζονται από ηθικά κριτήρια δίκαιης και άδικης πολιτικής(οι υλικές μπάλες του μπιλιάρδου με την ανομοιογένεια του σχήματος), τρίτον τα κράτη έρχονται σε ρήξη, όπως η Ελλάδα επιδιώκει να αποτελέσει περιφερειακή δύναμη ώστε να επέλθει σταθερότητα στα Βαλκάνια και η ΠΓΔΜ προσπαθεί να επιβιώσει αποτρέποντας την(οι κινήσεις των μπαλών στο τραπέζι προς διαφορετική κατεύθυνση η καθεμία, με αποτέλεσμα την σύγκρουσή τους).

Ο ρεαλισμός δεν αποτελεί θεώρηση που δικαιολογεί τη χρήση βίας από τα κράτη, αντίθετα, αποτελεί το μονοπάτι για την κατανόηση των πραγματικών αιτιών της ύπαρξης συγκρούσεων μεταξύ των κρατών και συγκεκριμένα η διαχωριστική γραμμή μεταξύ Ελλάδας και ΠΓΔΜ είναι η ανάγκη για κατανόηση της ισχύος έτσι μπορεί να ισορροπηθεί η κατάσταση. Στο ίδιο πνεύμα λογικής ο Κονδύλης αναφέρει ότι η ισχύς μπορεί να χαλιναγωγηθεί μόνο με ισχύ ακόμα μεγαλύτερη, επομένως το κράτος

²⁶ Ηφαιστος,, 2002, σελ. 60

πρέπει να είναι πάνω από όλα κυρίαρχη ισχύς αν θέλει να θέσει ένα τέρμα στον πόλεμο των πάντων εναντίον των πάντων²⁷. Ο κλασικός ρεαλισμός αποδέχεται τη ισχύ ως όργανο υλοποίησης του εθνικού συμφέροντος ως αυτοσκοπό του κράτους.

Η άποψη του Spykman ότι όλος ο πολιτισμός στηρίζεται στην ισχύ²⁸ δεν θα μπορούσε να μην αναφερόταν και στις διακρατικές σχέσεις. Η έννοια της ισχύος αποτελεί έναν από τους πυλώνες της δόμησης της ρεαλιστικής προσέγγισης. Για τον κλασικό ρεαλισμό η ισχύς αποτελεί πρωτεύοντα παράγοντα για τη δράση των κρατών, καθώς μέσω αυτής μπορούν να υλοποιηθούν τα εθνικά συμφέροντα. Έτσι, η ισχύς είναι η κινητήρια δύναμη της δράσης των κρατών και η επιδίωξή της είναι υπέρτατο καθήκον. Η χρήση της ισχύος που επέδειξε η Ελλάδα στη Σύνοδο Κορυφής στο Βουκουρέστι, στη συγκεκριμένη μας περίπτωση, σκοπό έχει να υλοποιήσει τους στόχους που είχε θέσει με τη στρατηγική της, όπως αυτά καθορίζονται από το εθνικό τους συμφέρον. Και όπως αναφέρει ο κλασικός ρεαλιστής Morgenthau, η πολιτική δεν είναι τίποτε άλλο παρά “ η πάλη για την ισχύ “, καθώς όποιος και αν είναι ο επιδιωκόμενος στόχος στη διεθνή πολιτική, η επιδίωξη της ισχύος είναι η άμεση επιδίωξη²⁹. Αυτή η παρατήρηση προσδιορίζει και τον κλασικό ρεαλισμό, που θέλει το κράτος να ταυτίζεται με την ισχύ θεωρώντας την αυτοσκοπό.

Τα κράτη δεν ενδιαφέρονται τόσο για την αύξηση του μεγέθους της ισχύος τους σε απόλυτα μεγέθη όσο για τον συσχετισμό της ισχύος σε σχέση με τον αντίπαλο. Με άλλα λόγια τα κράτη επιδιώκουν την επιβολή έναντι του αντιπάλου τους και αυτό επιτυγχάνεται, αν η ισχύς που κατέχουν είναι ικανή να καταβάλει αυτήν του αντιπάλου. Η ισχύς είναι το κριτήριο που καθορίζει τις διαφορές των ανομοιογενών ομάδων σε ένα άναρχο περιβάλλον και μπορεί να οδηγήσει την υπέρτερη δύναμη σε ομάδα στο να επιβληθεί της λιγότερο ισχυρής. Σύμφωνα με τους κλασικούς ρεαλιστές, η επιθυμία των κρατών για απόκτηση ισχύος αποτελεί αυτοσκοπό για το κράτος και όπως σημειώνει ο Morgenthau, τα κράτη βρίσκονται σε μια έντονη προσπάθεια χωρίς τέλος για αναζήτηση ισχύος, η οποία προέρχεται από ένα *animus dominandi*, την φυσική ανθρώπινη ορμή για επικράτηση στους άλλους³⁰.

Σύμφωνα με τα πιο πάνω, εντοπίζεται η ανάγκη της κατοχής ισχύος από ένα κράτος για την εκπλήρωση των εθνικών του συμφερόντων. Ένα κράτος όπως η Ελλάδα στην προκειμένη περίπτωση δεν μπορεί να παραμείνει αδιάφορο ως προς την αναζήτηση της ισχύος και αυτό γιατί εγκυμονεί κινδύνους λόγω της δράσης των άλλων

²⁷ Κονδύλης, 2000, σελ. 74.

²⁸ Spykman, 1942, σελ. 11.

²⁹ Morgenthau, 1993, σελ. 29.

³⁰ Morgenthau, 1993, σελ. 16-17. Βλέπε για την ανθρώπινη φύση του “πολιτικού ανθρώπου” στη συγκεκριμένη παραπομπή.

κρατών, όπως οι ΗΠΑ όπου ασκούσαν συνεχώς πίεση στην Ελλάδα μέχρι και την τελευταία στιγμή για την εισδοχή της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ. Και ειδικά, σε μια διμερή σχέση (Ελλάδα-ΠΓΔΜ) συγκρουσιακού χαρακτήρα αυτή η αναζήτηση ισχύος γίνεται σε σχέση με τον αντίπαλο, καθώς αυτή θα διασφαλίσει το εθνικό συμφέρον που έρχεται σε σύγκρουση με το εθνικό συμφέρον του αντιπάλου.

Κατά τους ρεαλιστές, το εθνικό συμφέρον είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα, η οποία πρέπει να αποτελεί το κυριότερο κριτήριο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Έτσι, για τον κλασικό ρεαλισμό το εθνικό συμφέρον και ό,τι αυτό συνεπάγεται είναι ο υπέρτατος στόχος κάθε κρατικής πολιτικής. Ο Morgenthau ταυτίζει το εθνικό συμφέρον με το κυνήγι της κρατικής ισχύος, με βάση το οποίο κρατική ισχύς είναι οτιδήποτε εδραιώνει και διατηρεί τον έλεγχο ενός κράτους πάνω στο άλλο³¹. Κατά τον Morgenthau, το εθνικό συμφέρον πρέπει να αποτελεί το μόνιμο και σταθερό κριτήριο στον καθορισμό των στόχων της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους, διαφορετικά η προσπάθεια υλοποίησης στρατηγικής θα προσκρούει στους κινδύνους για την επιβίωση του κράτους. Γι' αυτό και η άσκηση εξωτερικής πολιτικής από την Ελλάδα στο Βουκουρέστι λειτούργησε σκεπτόμενη ότι όλα τα κράτη δεν συμπεριφέρονται κατά τον ίδιο τρόπο, αλλά το καθένα δρα ξεχωριστά προς ίδιον συμφέρον.

Συμπερασματικά, αυτό στο οποίο καταλήγουμε είναι η ελληνική εξωτερική πολιτική που βασίστηκε στις αρχές του ρεαλισμού και διεπόταν από σύνεση, ήταν στο να καταστήσει ενδυναμωμένη τη θέση της Ελλάδας. Η νέα πολιτική της Ελλάδας βασίζεται στην αντίληψη ότι τα εθνικά συμφέροντα εξυπηρετούνται καλύτερα από τη σταθερότητα και τη δημοκρατία στα Βαλκάνια. Κατανοώντας όσα έχει σημειώσει ο Morgenthau, για το εθνικό συμφέρον ότι πρέπει να καθορίζεται με βάση την ισχύ ενός κράτους και συνεπώς οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις δυνατότητές του.

Συνεπώς, ενέργειες που προσβλέπουν σε στήριξη του εθνικού συμφέροντος υπό το πρίσμα της έννοιας της ισχύος, καθώς και η ευρύτερη δυνατή διακομματική συναίνεση, θα πρέπει να παραμείνουν βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής διπλωματίας στην περιοχή, που θα διασφαλίζει τη συνέχεια και τη συνέπεια στη νέα εξωτερική πολιτική της χώρας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, ανεξαρτήτως κυβερνητικής αλλαγής.

Ο δρόμος των Σκοπίων προς τις Βρυξέλλες περνάει από την Αθήνα και θα έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε τη δυναμική αυτής της σχέσης.

³¹ Morgenthau, 1993, σελ. 30-31.

Ολοκληρώνοντας, καθώς ο στόχος ήταν να ταυτιστεί η ερμηνεία της περιπτωσιολογικής μελέτης με τη θεωρητική βάση του κλασικού ρεαλισμού, χρήζει επισήμανσης το εξής γεγονός: Η ανάλυση των διεθνών σχέσεων πρέπει να μην τίθεται σε χωροχρονικά πλαίσια και αυτό γιατί πρέπει να παράγει θεωρητικά συμπεράσματα που σε ένα βαθμό να μπορούν να ερμηνεύουν και να προβλέπουν καταστάσεις. Δηλαδή τα αξιώματα της θεώρησης πρέπει να είναι ικανά να ερμηνεύουν σε ένα ικανοποιητικό βαθμό καταστάσεις σε όλη την ιστορική πορεία του διεθνολογικού βίου και σε κάθε μέρος του διεθνολογικού γίνεσθαι. Αν τα αξιώματα αυτά αποκτούν τέτοια ικανότητα, θα μπορούν να αποτελούν προβλεπτικά εργαλεία. Βέβαια, σημειώνεται και το ειδικό της κάθε περίπτωσης που την κάνει μοναδική, αλλά τα σημεία που τη διαφοροποιούν είναι υποδεέστερα(παραμένουν όμως σημαντικά) στη θεωρητική ανάλυση από τα ισχυρά σημεία που ταυτίζουν όλες τις περιπτώσεις.

Στα κεφάλαια που ακολουθούν θα παρουσιαστεί το Μακεδονικό Ζήτημα από το 1906 μέχρι σήμερα 2009, καθώς και οι χειρισμοί της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Η χρήση της περιπτωσιολογικής μελέτης, με την ενδελεχή παράθεση των γεγονότων που αφορούν τις σχέσεις Ελλάδας-Σκοπίων, θα προσπαθήσει να επιβεβαιώσει στο τέλος τις υποθέσεις εργασίας της διπλωματικής για το κατά πόσο αποτελεί μια ρεαλιστική προσέγγιση η απόφαση η οποία λήφθηκε στη Σύνοδο Κορυφής στο Βουκουρέστι (2008).

2^ο Κεφάλαιο

Το Μακεδονικό Ζήτημα

2.1 Γεωγραφικός προσδιορισμός του Μακεδονικού Ζητήματος

Η γεωγραφική περιοχή «Μακεδονία» εκτείνεται στα βόρεια σύνορα της Ελλάδας και καλύπτει την ΠΓΔΜ, τμήμα της Βουλγαρίας, ενώ ένα πολύ μικρό μέρος της βρίσκεται στα βόρεια σύνορα της Αλβανίας. Η γεωγραφική Μακεδονία δεν αποτέλεσε ποτέ μια ενιαία και συμπαγής κρατική οντότητα που διαμελίστηκε, οπότε ο στόχος «απελευθέρωσης» των εδαφών που ανήκουν σε Ελλάδα και Βουλγαρία αποτελεί σαφή έκφραση αλυτρωτισμού κατά των δύο χωρών.

Γεωγραφικά η αρχαία Μακεδονία βρίσκεται στην καρδιά της βαλκανικής χερσονήσου, με μόνη διέξοδο στο Αιγαίο το στρατηγικής σημασίας λιμάνι της Θεσσαλονίκης, διαχρονικά μήλον της έριδος για Βουλγάρους, Σέρβους και πιο πρόσφατα Σλαβομακεδόνες. Λόγω της στρατηγικής θέσης που κατέχει η γεωγραφική Μακεδονία θεωρείται ότι η χώρα που ελέγχει την κοιλάδα του Βαρδάρη ελέγχει το γεωγραφικό σύνδεσμο μεταξύ βορρά-νότου και αποκτά διέξοδο στο Αιγαίο.

Με βάση τα παραπάνω είναι κατανοητό γιατί ο έλεγχος της γεωγραφικής Μακεδονίας έχει διαχρονικά καταστεί πεδίο δια-βαλκανικών συγκρούσεων, καθιστώντας την «το κλειδί ελέγχου ολόκληρης της βαλκανικής χερσονήσου». Η κατανόηση των γεωγραφικών και ιστορικο-πολιτικών παραμέτρων του Μακεδονικού Ζητήματος ενέχει ιδιαίτερη σημασία ώστε να τονιστεί η σημασία της γεωγραφικής Μακεδονίας για τους λαούς της περιοχής και την ευημερία τους, ενώ επιτρέπει την ανάλυση μιας σειράς, ιδεολογικο-πολιτικών και οικονομικών κινήτρων για την διαμόρφωση των πολιτικών τους.

Ιστορικά η διαμάχη αναπτύχθηκε σε τρεις άξονες, έναν μεταξύ Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας, έναν δεύτερο μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας, και έναν τρίτο μεταξύ Ελλάδας και Γιουγκοσλαβίας (εποχή Τίτο). Στόχος των εμπλεκόμενων ήταν ο έλεγχος της γεωγραφικής Μακεδονίας, ενώ από πλευράς Βουλγαρίας και Γιουγκοσλαβίας πρωτεύον στόχος ήταν η εύρεση διεξόδου στο Αιγαίο.

Οι προτεινόμενες αιτίες για την ανάδειξη του Μακεδονικού Ζητήματος στις αρχές του 20^{ου} αιώνα μπορεί να συνοψιστούν ως εξής.

- ο Η σύγκρουση εθνικισμών στη βαλκανική μετά την απελευθέρωση των βαλκανικών λαών από τον Οθωμανικό ζυγό.
- ο Η πολιτική των ισχυρών εξω-βαλκανικών παραγόντων.
- ο Οι μη συμβατές επιδιώξεις των Βαλκανικών παικτών.
- ο Η περίπλοκη διαμόρφωση του εθνολογικού χάρτη των Βαλκανίων όπως προέκυψε μετά τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Ιστορικά το Μακεδονικό Ζήτημα αποτελούσε ζήτημα ασφάλειας και αφορούσε τον έλεγχο της ελληνικής Μακεδονίας.

2.2 Σύντομη επισκόπηση του Μακεδονικού Ζητήματος στον 20^ο Αιώνα

Το Μακεδονικό ζήτημα παραπέμπει σε επίπεδο μακροστρατηγικής και ιστορικής ανάλυσης στο «Ανατολικό Ζήτημα» και στην απελευθέρωση των λαών της περιοχής από τον Οθωμανικό ζυγό. Μετά την απελευθέρωση τους οι Βαλκάνιοι επιδίωξαν να εξασφαλίσουν μια διευρυμένη εδαφική βάση προκειμένου να δημιουργήσουν έθνη-κράτη. Η ελληνική ιστορία στα Βαλκανικά χερσόνησο κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα θεωρήθηκε τραυματική και ταραχώδης, αλλά και συνυφασμένη με το Μακεδονικό Ζήτημα³². Καθώς στο πρώτο μισό του αιώνα, οι ελληνικές ενέργειες συσχετίστηκαν με τον πόλεμο και τον επεκτατισμό, ενώ στο δεύτερο μισό θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν από μια φάση σταθεροποίησης και ειρήνης.

Οι Έλληνες πολέμησαν για την Μακεδονία και για την ενσωμάτωση της περιοχής αυτής- στην οποία μάλιστα κατοικούσαν πολλοί καταπιεσμένοι ελληνικοί πληθυσμοί- στον ηπειρωτικό κορμό της χώρας κατά το διάστημα 1906-1908 καθώς και στους δυο βαλκανικούς πολέμους που έλαβαν χώρα κατά τα έτη 1912-1913. Το αποτέλεσμα των παραπάνω αγώνων ήταν η προσάρτηση στην ελληνική επικράτεια της πλειοψηφίας των εδαφών της- μέχρι λίγο πριν- Οθωμανικής Μακεδονίας, γεγονός ύψιστης σημασίας και μεγάλης επιτυχίας για την ελληνική πλευρά.

³² Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 21.

Το θέμα της ταυτότητας της ελληνικής Μακεδονίας συνδέθηκε με τις ανταλλαγές των πληθυσμών του 1923, μετά τα γεγονότα της μικρασιατικής καταστροφής. Αν και η πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου επιβεβαιώθηκε μετά την εγκατάσταση στην Μακεδονία εφτακοσίων χιλιάδων προσφύγων από τη Μικρά Ασία, το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος – παρά τις διχογνωμίες που επικρατούσαν για το θέμα αυτό ανάμεσα στα στελέχη του – υποχρεώθηκε από την Κομιντέρν, κατά τη διάρκεια του έκτου Βαλκανικού Κομμουνιστικού Συνεδρίου το 1924, να υποστηρίξει το βουλγαρικό σύνθημα για «ενωμένη και ανεξάρτητη Μακεδονία και Θράκη»³³. Η στάση αυτή, η οποία σήμαινε την παραχώρηση της ελληνικής Μακεδονίας σε ένα ενοποιημένο ανεξάρτητο κράτος υπό την επιρροή της Βουλγαρίας εγκαταλείφθηκε το 1935, αφού όμως πρώτα δίχασε και απομόνωσε το ΚΚΕ³⁴.

Στις 6 Ιανουαρίου 1941, σημειώνεται η εισβολή των Γερμανών σε Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα. Ένα τμήμα της ελληνικής Μακεδονίας και το σύνολο της νότιας Γιουγκοσλαβίας δίνονται στην Βουλγαρία. Οι Βούλγαροι λειτουργούν ως κατακτητές. Αυτό εκμεταλλεύεται η γιουγκοσλαβική πλευρά. Οργανώνονται οι παρτιζάνοι ως Μακεντόντσι (Μακεδόνας), προσδιορισμός τότε γεωγραφικός. Ήταν η κατάλληλη περίοδος για να γίνει, η μεταμόρφωση του όρου από γεωγραφικό σε εθνικό³⁵.

Το «Μακεδονικό Ζήτημα», βρέθηκε στο επίκεντρο του ελληνικού εμφυλίου πολέμου. Στην Πέμπτη ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ³⁶ τον Ιανουάριο του 1949, η ηγεσία του κόμματος υιοθέτησε τη νέα γραμμή της Κομιντέρν για ίδρυση ανεξάρτητης Μακεδονίας στο πλαίσιο μια βαλκανικής συνομοσπονδίας η οποία θα δημιουργούνταν βασισμένη πάνω σε μια ταξική ιδεολογική πλατφόρμα. Η επιστροφή αυτή στη θέση του 1924 παρέμεινε γραμμή του κόμματος μέχρις ότου εγκαταλείφθηκε επίσης το 1956³⁷.

Κύριο μέλημα της Ελλάδας από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ήταν η διατήρηση του status quo στη Μακεδονία. Οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις από το 1944 και έπειτα, θεωρούσαν ότι εφόσον το εν λόγω κρατίδιο δεν αποτελούσε αυτοτελή κρατική οντότητα, αλλά συστατικό στοιχείο της ΣΟΔΓ, δεν υπήρχε κίνδυνος αλυτρωτισμού και μονοπώλησης του ονόματος της Μακεδονίας έναντι της Ελλάδος

³³ Βερέμης, 2004, σελ. 85.

³⁴ Ο.π., σελ. 86.

³⁵ Ο.π.

³⁶ Εξαιρετικά διαφωτιστικό σχετικά με την στάση της τότε ηγεσίας του ΚΚΕ είναι και το άρθρο του Βαλκανιολόγου Σπυρίδωνα Σφέτα στην εφημερίδα Καθημερινή, «Τυχοδιωκτισμοί στο Μακεδονικό, Η πολιτική του Νίκου Ζαχαριάδη την περίοδο 1945-1952 χαρακτηρίστηκε από αντικρουόμενες επιλογές», 16/03/2008.

³⁷ Βερέμης, 2004, σελ. 89.

από την οντότητα αυτή. Οι ελληνικές κυβερνήσεις, αισθανόταν αρκετά ασφαλείς ώστε να αντιμετωπίζουν τις γιουγκοσλαβικές αναφορές για τη λεγόμενη «μακεδονική μειονότητα» ως αναγκαστική συμπαράσταση του Τίτο προς την ΣΔΜ³⁸ και ως επιχείρημα που τελικά στρεφόταν εναντίον της πίστης προς το σύμφωνο της Βαρσοβίας Βουλγαρίας. Κατά συνέπεια, η τακτική της Ελλάδας έναντι γιουγκοσλαβικών και βουλγαρικών αξιώσεων την περίοδο 1948-1968, ήταν να αντιδρά μάλλον, παρά να εξαπολύει ρητορικές επιθέσεις και έτσι να μειώνει την ένταση για ένα θέμα που θεωρούσε τεχνητό³⁹.

Αλλωστε, από το 1948 και εντεύθεν, μετά τη σύγκρουση του Τίτο με την σοβιετική ηγεσία, η ΣΟΔΓ είχε περάσει στη δυτική σφαίρα επιρροής, γεγονός που δεν ευνοούσε την συγκρουσιακή πολιτική με την Ελλάδα, η οποία είχε μπει ήδη στη δυτική σφαίρα επιρροής, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ωστόσο, ο Τίτο δεν έκρυψε ποτέ τις αλυτρωτικές του φιλοδοξίες έναντι της Ελλάδος.

Επί δεκαπέντε χρόνια πριν την κατάρρευση της πρώην Γιουγκοσλαβίας, οι κυβερνήσεις Καραμανλή και Παπανδρέου είχαν καλλιεργήσει συστηματικά τον θεσμό των πολυμερών σχέσεων στην περιοχή⁴⁰. Παρά τις βουλγαρικές, τουρκικές, αλβανικές- και σε μικρότερο βαθμό- γιουγκοσλαβικές αντιρρήσεις και ενδοιασμούς, η Ελλάδα έκανε μεγάλα βήματα στην εμπέδωση πολυμερών σχέσεων και συνεργασίας στα Βαλκάνια⁴¹. Όταν όμως έφτασε η στιγμή να δρέψει τους καρπούς της πολιτικής αυτής, οι νέοι αστάθμητοι παράγοντες εμπόδισαν αυτή την προοπτική.

Μετά την κατάρρευση του «υπαρκτού» σοσιαλισμού και τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, το σκηνικό στις βαλκανικές σχέσεις της Ελλάδος άλλαξε ριζικά. Η σημαντικότερη, ωστόσο, αλλαγή – την οποία ο ελληνικός πολιτικός κόσμος βράδυνε να αντιληφθεί- σημειώθηκε στη στάση των Δυτικών συμμάχων της Ελλάδας έναντι των ίδιων των παλιών τους αντιπάλων. Τα αιτήματα και τα επιχειρήματα των νεόκοπων «Δημοκρατιών» των Βαλκανίων αντιμετωπίστηκαν με μεγαλύτερη κατανόηση από ότι οι ελληνικές θέσεις, οι οποίες άλλωστε αρχικά παρέμειναν προσκολλημένες στην παλιά ρητορεία. Στο Βαλκάνιο «άσωτο υιό», οι Δυτικοί επιφύλαξαν υποδοχή που ο «πιστός υιός» δεν απολάμβανε πλέον⁴².

³⁸Όπου μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου ο Τίτο κατέστησε την γνωστή ως τότε περιοχή Vardar Banovina (σημερινή ΠΓΔΜ) ομόσπονδη Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, υπό την ονομασία «Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μακεδονίας», εγκαινιάζοντας, παράλληλα, το δόγμα του «Μακεδονικού έθνους». Προφανής λόγος για τον οποίο ο Τίτο επέλεξε να προωθήσει το δόγμα του «Μακεδονισμού», σε πλήρη αναντιστοιχία με την γεωγραφική πραγματικότητα της ευρύτερης περιοχής της Μακεδονίας, ήταν η ανάγκη του να αποκτήσει διέξοδο στο Αιγαίο Πέλαγος, καλλιεργώντας την ιδέα της επανένωσης όλων των εδαφών της Μακεδονίας.

³⁹ Οπ. σελ.91.

⁴⁰ Βερέμης,2005, σελ. 357.

⁴¹ Veremis. T. 1995, σελ. 33-50.

⁴² Βερέμης, 2004, σελ.96.

Τέλος, αυτό το οποίο αξίζει να ειπωθεί είναι ότι ο Ψυχρός Πόλεμος «πάγωσε» την ιστορία των Βαλκανίων, τερματίζοντας τις αλλυτρωτικές διεκδικήσεις. Σ' αυτό το άναρχο συγκρουσιακό σύστημα τα κράτη φοβόταν το ένα το άλλο και έδιναν πολύ μεγάλη έμφαση στις δυνατότητες στρατιωτικής ισχύος. Έτσι οι ταυτότητες, τα συμφέροντα και η συμπεριφορά των διεθνών δρώντων ήταν οικοδομημένες μέσα από τις συλλογικές παραδοχές ότι οι περιφερειακές στρατιωτικές συγκρούσεις δεν ευνοούνταν στο συγκεκριμένο διεθνές σύστημα, διότι μπορεί να κατέληγαν σε σύγκρουση των δυο υπερδυνάμεων με καταστροφικές συνέπειες για ολόκληρη την ανθρωπότητα⁴³. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ αποτέλεσε το έναυσμα καταργώντας όλους τους φραγμούς, για την έκρηξη του εθνικισμού και της βίας στη Γιουγκοσλαβία.

Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας επιταχύνθηκε το καλοκαίρι του 1991, όταν οι δημοκρατίες της Κροατίας και της Σλοβενίας διακήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Τον ίδιο δρόμο ακολούθησε και η Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας στις 8 Σεπτεμβρίου, προξενώντας μια έντονη και κατά καιρούς οργισμένη ελληνική αντίδραση. Ωστόσο, αυτό το οποίο πρέπει να παρατηρήσουμε είναι ότι για σύντομη αλλά σημαντική περίοδο (1991-1992), η ελληνική διπλωματία έδρασε με αποτελεσματικό και υποδειγματικό τρόπο σε σχέση με τις εξελίξεις που προέκυπταν από τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, και κυρίως με την επιστροφή του Μακεδονικού Ζητήματος στο προσκήνιο της βαλκανικής πολιτικής.

2.3 Η Ελλάδα Μέρος του Βαλκανικού Προβλήματος & η Περίοδος Διαμάχης (1991-1995)

Η κατάρρευση του κομμουνισμού στα Βαλκάνια, η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και οι εμφύλιοι πόλεμοι (Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία) δημιούργησαν μια κατάσταση έντονης ανισορροπίας, αλλά συνάμα και ανησυχίας των Ευρωπαίων εταίρων για την τύχη των νεοσυσταθέντων δημοκρατιών. Ωστόσο για την επίλυση αυτών των προβλημάτων απαιτήθηκε η ενεργή συνεισφορά αρκετών χωρών και διεθνών οργανισμών. Στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Συνεργασίας⁴⁴ (Ε.Π.Σ) που εκείνη την περίοδο έφερε το κύριο βάρος της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών στην Ανατολική Ευρώπη και ήταν σχεδόν αποκλειστικά αρμόδια για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προέκυπταν από τον πόλεμο, εντάσσεται και η εύρεση ενός

⁴³ Δεδομένης της κατοχής πυρηνικής δύναμης και από τα δυο αντίπαλα στρατόπεδα.

⁴⁴ Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία (Ε.Π.Σ) από τον Δεκέμβριο του 1991 (Σύννοδος Μάαστριχτ) αντικαταστάθηκε από την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), η οποία αποτελεί ουσιαστικά την μετεξέλιξή της.

συμβιβασμού στην ονομασία του νεοϊδρυθέντος κρατιδίου της «Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Αυτό το οποίο αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο είναι ότι κατά τη σύνοδο της 27 Αυγούστου, ο Αντώνης Σαμαράς εξέφρασε την ανησυχία της κυβέρνησης του για ένα θέμα που έμελλε να εξελιχθεί σε άκρως αμφιλεγόμενο ζήτημα, υποβάλλοντας ένα μνημόνιο για τη γιουγκοσλαβική Μακεδονία⁴⁵. Το κείμενο άρχιζε διατυπώνοντας έναν προβληματισμό για το Κοσσυφοπέδιο και την ΠΓΔΜ, τονίζοντας πως για την περίπτωση των δυο αυτών περιοχών ίσως θα έπρεπε να υπάρχει προσεκτική προσέγγιση. Με διπλωματικό και άκρως ανησυχητικό τόνο, το μνημόνιο υποστήριζε πως μια διακήρυξη ανεξαρτησίας από τη γιουγκοσλαβική Μακεδονία θα δημιουργούσε σοβαρά προβλήματα. Το κράτος δε θα ήταν οικονομικά βιώσιμο, ενώ η τεράστια αλβανική μειονότητα που υπήρχε εκεί θα αποτελούσε πηγή αστάθειας και ίσως, τελικά, πολέμου.

Οφείλουμε να παρατηρήσουμε το προφητικό περιεχόμενο του μνημονίου, το οποίο αποδεικνύει τη βαθιά γνώση της Ελλάδας για τις διεθνείς σχέσεις στην περιοχή των Βαλκανίων. Οι κρίσεις και οι κίνδυνοι για τους οποίους είχε προειδοποιήσει η ελληνική διπλωματία από το 1991 ξέσπασαν τελικά οκτώ χρόνια αργότερα στο Κοσσυφοπέδιο και μετά από δέκα χρόνια στην ΠΓΔΜ. Σε κάθε περίπτωση, το μνημόνιο έκανε σαφές ότι η Αθήνα δεν υποδεχόταν θετικά μια διακήρυξη ανεξαρτησίας από την ΠΓΔΜ.

Όπως αυτή η κίνηση αναμενόταν έτσι και έγινε και στις 8 Σεπτεμβρίου 1991, η Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας διενήργησε δημοψήφισμα για την ανεξαρτησίας της και με βάση αυτό το δημοψήφισμα, η Συνέλευση της Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας διακήρυξε την ανεξαρτησία της χώρας στις 17 Σεπτεμβρίου⁴⁶. Το ζήτημα της αναγνώρισης αντιμετωπίστηκε και από την ελληνική κυβέρνηση στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου της 4^{ης} Δεκεμβρίου 1991. Όπου εκεί η κυβέρνηση έθεσε τρεις όρους στη Δημοκρατία των Σκοπίων, τους οποίους θα έπρεπε να αποδεχθεί αν ήθελε την αναγνώρισή της: πρώτον, να αλλάξει την ονομασία «Μακεδονία» η οποία είχε γεωγραφική και όχι εθνική υπόσταση, δεύτερον, να αναγνωρίσει ότι δεν έχει εδαφικές διεκδικήσεις σε βάρος της χώρας μας και, τρίτον να αναγνωρίσει ότι δεν υπάρχει στην Ελλάδα «μακεδονική μειονότητα». Παρατηρούμε λοιπόν ότι η Ελλάδα και η ελληνική εξωτερική πολιτική ειδικότερα, αξιολογώντας ότι είχε ζωτικά συμφέροντα για τη σταθερότητα στην περιοχή και λειτουργώντας στα πλαίσια ενός κλίματος μετριοπάθειας, εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης που ενέπνεε η Ε.Π.Σ, παρουσίασε μια εικόνα συμβιβαστικού και ειρηνοποιού εταίρου. Η ελληνική στάση προς την ΠΓΔΜ χαρακτηρίστηκε από

⁴⁵ Για το κείμενο του μνημονίου βλέπε Σκυλακάκης, 1995, σελ. 258-60.

⁴⁶ Για το κείμενο της διακήρυξης της ανεξαρτησίας της ΠΓΔΜ βλέπε Βαληνάκης και Νταλής, 1994, σελ.40-2.

μετριοπάθεια καθώς και προθυμία για τη συνεργασία και επίτευξη κάποιου συμβιβασμού. Στο πλέον αμφισβητούμενο θέμα της ονομασίας, η Ελλάδα κατέστησε σαφές ότι δεν αποδεχόταν το όνομα Μακεδονία, αλλά παρουσιάζοντας θετική στάση σε μια σύνθετη ονομασία όπως π.χ. «Άνω Μακεδονία» ή «Μακεδονία του Βαρδάρη». Καθίσταται σαφές ότι ο συμβιβασμός για την ονομασία της ΠΓΔΜ θα ήταν εφικτός μόνον υπό τους όρους που συμφωνήθηκαν στη σύνοδο της Ε.Π.Σ στις 16 Δεκεμβρίου 1991.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι ένας ισχυρός θεσμός όπως αυτός της Ε.Π.Σ επηρέασε σε ένα σημαντικό βαθμό την εσωτερική πολιτική ενός κράτους-μέλους του, ενισχύοντας τη συνεργασία και την διαλλακτικότητα του. Η περίοδος Ιούνιος 1991 έως Ιανουάριος 1992 επιβεβαίωσε πλήρως τα ανωτέρω, επαληθεύοντας στην περίπτωση της Ελλάδας ορισμένες από τις πτυχές της θεσμικής προσέγγισης⁴⁷. Έτσι η ελληνική πολιτική, αξιολογώντας ότι μια θετική διαλλακτική στάση θα οδηγούσε σε σημαντικές μελλοντικές απολαβές από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε), επέλεξε να μην παρουσιάσει την εικόνα ενός εταίρου που είναι μέρος και ενισχύει ένα πρόβλημα που απειλεί την σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής.

Συνεπώς η Ε.Π.Σ και γενικά ο θεσμός της Ε.Ε μαζί με τα μελλοντικά θέλητρα που υποσχόταν στην ελληνική πλευρά, στάθηκε, σε αυτή τη μικρή χρονική περίοδο, ένας σημαντικός φραγμός σε συμπεριφορές ακαμψίας και περαιτέρω κρίσεων με την ΠΓΔΜ. Και στην αντίπερα όχθη όσον αφορά την ελληνική διπλωματία πρέπει να τονίσουμε ότι υπήρξε μια σαφής ιεράρχηση στόχων. Έχοντας ως αποτέλεσμα μια σειρά ενεργειών που συνεισέφεραν στην προσπάθεια της Ε.Π.Σ να θέσει τέρμα στον πόλεμο της Γιουγκοσλαβίας, ενώ ταυτόχρονα διασφάλιζαν τους βασικούς στόχους της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Είναι, όμως, βέβαιο ότι υπήρχε κάποια ασάφεια σχετικά με τους τελικούς ελληνικούς στόχους που σχετίζονταν με την ΠΓΔΜ. Γι' αυτό και από τα μέσα του Ιανουαρίου 1992 ξεκίνησε μια διαδικασία που τελικά έμελλε να προκαλέσει εσωτερική ρήξη στην κυβέρνηση για το θέμα της ονομασίας της ΠΓΔΜ, οδηγώντας την Ελλάδα σε λάθη στον τρόπο χάραξης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

⁴⁷ Η θεωρία του θεμισμού υποστηρίζει ότι τα αγαθά που παρέχονται αποκλειστικά από ένα καθεστώς, όπως υψηλή πυκνότητα θεσμών και η συνακόλουθη δυνατότητα παράπλευρων ανταμοιβών, βοηθούν στην επίτευξη και στην καλλιέργεια της συνεργασίας όπως π.χ στην περίπτωση της Ελλάδας απολαβές από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Επίσης η θεωρία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αμοιβαιότητα που εξηγεί για παράδειγμα τη στάση της Ελλάδας να αναγνωρίσει την Κροατία με αντάλλαγμα να μην αναγνωριστεί η ΠΓΔΜ και να τεθούν οι όροι αναγνωρίσεων στις 16 Δεκεμβρίου προκειμένου να μην ασκήσει βέτο.

2.4 Η περίοδος της αντιπαράθεσης Ελλάδας-ΠΓΔΜ

Από το έτος 1992-1995 άρχισε μια περίοδος αδιαλλαξίας και μη συνεργασίας της ελληνικής πλευράς τόσο με την ΠΓΔΜ όσο και με την Ε.Π.Σ. Αφετηρία αυτής της διαφορετικής στάσης αποτέλεσε η επιστολή που απέστειλε ο Υπουργός Εξωτερικών Α. Σαμαρά στον ομόλογο της Ε.Π.Σ στις 17 Ιανουαρίου 1992. Σύμφωνα με αυτήν, η λέξη «Μακεδονία» δεν θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στην ονομασία με την οποία θα αναγνωρίζονταν η ΠΓΔΜ και αυτό συμφωνήθηκε και από το Δεύτερο Συμβούλιο Πολιτικών Αρχηγών στις 13 Απριλίου 1992 όπου υποστηρίχθηκε η αποφυγή οποιουδήποτε συμβιβασμού που θα περιλάμβανε τον όρο Μακεδονία στη διεθνή ονομασία του νεοπαγούς κρατιδίου. Έκτοτε η θέση αυτή κατέστη μη διαπραγματεύσιμη, και η Ελλάδα εφάρμοξε μια εξωτερική πολιτική αντιπαράθεσης⁴⁸ με τη γείτονα χώρα. Και συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 1992, στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής των Υπουργών Εξωτερικών στη Λισσαβόνα⁴⁹, ο Πορτογάλος Υπουργός Εξωτερικών, Τζοάους Ντε Ντέους Πινέιρο, μετά από εντολή της ΕΠΣ, κατέθεσε μια συγκεκριμένη διπλωματική πρόταση γνωστή ως «Πακέτο Πινέιρο».

Αυτό το πακέτο αποτελούνταν από την Συνθήκη επιβεβαίωσης των συνόρων των δυο χωρών και από μια Επιστολή. Στο Σχέδιο Συνθήκης⁵⁰ επιβεβαιώνονταν τα σύνορα των χωρών ως διαρκή και απαραβίαστα διεθνή σύνορα ενώ το κάθε κράτος μέρος αναλάμβανε την υποχρέωση να σέβεται την κυριαρχία, την εδαφική ακεραιότητα και την πολιτική ανεξαρτησία του άλλου. Επίσης τα δύο κράτη θα έπρεπε να απέχουν από απειλές ή χρήση βίας που αποσκοπούσαν στην παραβίαση των κοινών υφισταμένων συνόρων (σύμφωνα με τον χάρτη του Ο.Η.Ε.) και να συμφωνήσουν ότι κανένα από αυτά δεν θα εκφράσει ή θα υποστηρίξει διεκδικήσεις σε κανένα τμήμα της επικράτειας του άλλου κράτους ή διεκδικήσεις σε κανένα τμήμα της επικράτειας του άλλου κράτους ή διεκδικήσεις για αλλαγή συνόρων. Ουσιαστικά το Σχέδιο Συνθήκης αποτελούσε μια επανάληψη των τριών όρων της Υπουργικής Δήλωσης της 16^{ης} Δεκεμβρίου 1991. Αυτό όμως το οποίο έκρινε την τύχη του Πακέτου Πινέιρο ήταν ότι πρότεινε την αναγνώριση της ΠΓΔΜ με την ονομασία «Νέα Μακεδονία», προκαλώντας έτσι την οργισμένη απάντηση του τότε Υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας Αντώνη Σαμαρά⁵¹ και επιφέροντας την τελική απόφαση για απόρριψη. Μια δεύτερη προσπάθεια καταβλήθηκε στα τέλη του έτους 1992 υπό την Βρετανική Προεδρεία της

⁴⁸ Κατά τη διάρκεια των ετών αντιπαράθεσης (1991-1995), οποιαδήποτε απόφαση αντιτίθετο σε αυτή τη θέση θα κατέληγε σε βέβαιη πτώση της Κυβέρνησης Μητσοτάκη (1991-1993), η οποία διατηρούσε οριακή κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

⁴⁹ Υπό την Πορτογαλική Προεδρεία.

⁵⁰ Βαληνάκης Γ. Βλαντέν, Σ., 1996, σελ. 87-88.

⁵¹ Σκυλακάκης, 1995, σελ. 284.

Ε.Π.Σ και τον Βρετανό διπλωμάτη Robin O' Nil. Στην έκθεση του πρότεινε το όνομα «Δημοκρατίας της Μακεδονίας (Σκόπια)» για όλες τις διεθνείς χρήσεις. Το σχέδιο τελικά απορρίφθηκε από την ελληνική πλευρά με μεγάλη απογοήτευση διότι δεν θεωρήθηκε αντικειμενικό.

Τον Μάιο του 1993, άλλη μια μεσολαβητική προσπάθεια απέβη άκαρπη, αυτή ήταν των μεσολαβητών του ΟΗΕ Βανς και Όουεν. Οι οποίοι πρότειναν ένα Σχέδιο Συνθήκης στο οποίο στο πρώτο μέρος προτεινόταν το όνομα «Nova Makedonijia» για όλες τις επίσημες ανάγκες ενώ το τρίτο μέρος παρότρυνε την Ελληνική Δημοκρατία να υποστηρίξει την εισδοχή της «Nova Makedonijia» σε εκείνους τους ευρωπαϊκούς οργανισμούς στους οποίους ήταν μέλος. Επρόκειτο για μια πρόταση παρόμοια με το «πακέτο Πινέιρο» με ειδοποιό ωστόσο διαφορά ότι η ονομασία ήταν σλάβικη υποδηλώνοντας έτσι την έλλειψη των αρχαίων και ελληνικών καταβολών της ΠΓΔΜ. Και αυτό το οποίο διαπιστώνουμε είναι ότι και οι δυο ηγέτες τόσο ο Κ. Μητσοτάκης όσο και ο Κίρο Γκλιγκόροφ, φοβούμενοι το πολιτικό κόστος, δεν υποστήριξαν μια συμβιβαστική λύση, αλλά προτίμησαν να δαιωνίζεται το πρόβλημα στις επόμενες γενεές πολιτικών.

Επιπλέον αυτό το οποίο χαρακτήριζε την μαξιμαλιστική θέση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1995, ήταν η προθυμία της να υιοθετήσει «σωφρονιστικά» οικονομικά μέτρα και να επιφέρει σημαντική ζημιά στην εύθραυστη οικονομία της ΠΓΔΜ, ως το πλέον ακραίο μέσο στην άσκηση πίεσεων προς την νέα αυτή δημοκρατία. Στις 21 Αυγούστου 1992, ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Μητσοτάκης ανακοίνωσε ότι η Ελλάδα δεν θα επέτρεπε την διέλευση των προϊόντων πετρελαίου από τα βόρεια σύνορα⁵². Επιβάλλει δηλαδή αυτό το εμπάργκο με σκοπό να ασκήσει πίεση ένα ύστατο και σκληρό μέσο πίεσης σχετικά με το θέμα της ονομασίας. Παρ'ότι διήρκησε μέχρι τον Δεκέμβρη του ίδιου έτους με σημαντικές βλάβες στην ΠΓΔΜ δεν επέφερε κανένα αποτέλεσμα στην εξωτερική πολιτική- θέσεις της. Και ένα ακόμη σκληρότερο και ευρύτερο εμπάργκο επιβλήθηκε και από την νέα κυβέρνηση⁵³, του ΠΑΣΟΚ υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου τον Φεβρουάριο του 1994. Καθώς οι πολυμερείς σχέσεις δεν ενδεικνύονταν ως αποτελεσματικός τρόπος άσκησης πίεσης με συνέπεια να στραφούν στις διμερείς σχέσεις. Έτσι ο Έλληνα

⁵² Σκυλακάκης, 1995, σελ. 180-3.

⁵³ Στις 9 Σεπτεμβρίου 1993 «έπεσε» η κυβέρνηση και κηρύσσονται εκλογές. Το ΠΑΣΟΚ, το κόμμα που ανήλθε στην εξουσία, προσπάθησε να αναθερμάνει τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η νέα πολιτική του ΠΑΣΟΚ στηρίχθηκε στην απογοήτευση από την αποτυχία της ΚΕΠΠΑ μετά το Μάαστριχτ και στην πεποίθηση ότι οι Η.Π.Α. θα πείσουν το Γκλιγκόροφ, υποστηρίζοντας τις ελληνικές θέσεις, προκειμένου να επιτύχουν τον επιδιωκόμενο στόχο για σταθερότητα στα Βαλκάνια. Ωστόσο η ελληνική εξωτερική πολιτική ύστερα από αλλεπάλληλες αναγνωρίσεις της ΠΓΔΜ από ευρωπαϊκά κράτη μέλη και με την αναγνώριση από τις Η.Π.Α. τον Φεβρουάριο του 1994, στράφηκε στη λήψη σκληρότερων μέτρων.

Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου διακόπτει τη μεταφορά εμπορευμάτων⁵⁴ από και προς την ΠΓΔΜ, ιδιαίτερα μέσω του λιμανιού της Θεσσαλονίκης. Με την απόφασή του αυτή, ήλπιζε πως αφενός θα ανέβαζε το κόστος της αναγνώρισης και αφετέρου θα αναζωπύρωνε το ενδιαφέρον του ΟΗΕ, της ΕΕ και των ΗΠΑ. Παρόλαυτα τα οικονομικά αυτά μέτρα απέτυχαν, ενώ η ΠΓΔΜ δεν υποχώρησε από τις αρχικές της θέσεις⁵⁵. Αντίθετα η τελευταία παρουσιάστηκε ως ένα αδικημένο – οικονομικά ασθενές κράτος που δέχεται τα πυρά μιας σταθερής και ανεπτυγμένης οικονομικά δημοκρατικής χώρας.

Και τέλος στην επιμονή αυτής της μαξιμαλιστικής θέσης στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής για την διαμόρφωση και την εφαρμογή των αποφάσεων σχετικά με την ΠΓΔΜ προστίθενται το παλλαϊκό⁵⁶ συλλαλητήριο στις 14 Φεβρουαρίου 1992 στη Θεσσαλονίκη. Το συλλαλητήριο αποτέλεσε ένα μνημειώδες γεγονός το οποίο στήριξε τη θέση της Ελλάδας για το ζήτημα του ονόματος καθώς συμφωνούσαν ότι ο όρος «Μακεδονία» δεν έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται στην ονομασία αυτής της δημοκρατίας. Το γεγονός ότι το ένα δέκατο του πληθυσμού της χώρας στήριζε ένθερμα μια συγκεκριμένη θέση για ένα ζήτημα που αφορούσε την εξωτερική πολιτική η οποία μέχρι τις 14 Φεβρουαρίου ασκούσαν από διπλωμάτες και εκλεγμένους πολιτικούς, σαφώς είχε αναπόφευκτα τις επιπτώσεις του και άσκησε την επιρροή του. Καθώς τα αποτελέσματα του συλλαλητηρίου στη Θεσσαλονίκη ήταν η έκφραση της δύναμης, της ποιότητας και του εύρους του λαϊκού πάθους, με υπαρκτή και τη θετική ανταπόκριση από τους πολιτικούς ηγέτες της χώρας η οποία σαφώς εκφράστηκε με διάφορους τρόπους⁵⁷, όπου μέχρι το 1995 ήταν προς την ίδια κατεύθυνση.

Ωστόσο παρά την εμφανή συμφωνία μεταξύ των Ελλήνων πολιτών και πολιτικών, η εξωτερική πολιτική της χώρας προς την ΠΓΔΜ αποδείχτηκε τελικά ανίκανη να εξαναγκάσει τη νέα αυτή δημοκρατία σε συμμόρφωση με τη θέση των Αθηνών για το όνομα.

Άρα αυτό το οποίο συμπεραίνουμε είναι ότι η ελληνική διπλωματία⁵⁸ προς την ΠΓΔΜ κατά τη διάρκεια της περιόδου 1991-1995 πρέπει να θεωρηθεί ανεπιτυχής, διότι η ελληνική πολιτική αυτοεγκλωβίστηκε σε μια μαξιμαλιστική θέση για το ζήτημα της ονομασίας οδηγώντας τη χώρα σε δυσάρεστη έκβαση. Η απουσία ευελιξίας που αποτελεί μια λέξη κρίσιμη στην διπλωματία και στις διαπραγματεύσεις δεν αξιοποιήθηκε για να δοθεί ένα τέλος στο θέμα. Έπειτα τα σκληρά οικονομικά μέτρα και

⁵⁴ Έγιναν κάποιες εξαιρέσεις για ανθρωπιστικούς λόγους όπως τρόφιμα και φαρμακευτικά προϊόντα.

⁵⁵ Δεν δέχθηκε δηλαδή διεθνή αναγνώριση που να μην περιέχει τον όρο Μακεδονία.

⁵⁶ Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 69-70.

⁵⁷ Όπως η απόρριψη διεθνών μεσολαβητικών προσπαθειών οι οποίες πρότειναν λύσεις για το ζήτημα του ονόματος που δεν ήταν συμβατές με την μαξιμαλιστική θέση της εξωτερικής πολιτικής.

⁵⁸ Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 72-73.

η απόρριψη διεθνών μεσολαβητικών προσπαθειών οδήγησαν στην υποβάθμιση του διεθνούς κύρους της χώρας και στη διεθνή της απομόνωση.

Καθώς και η εμπλοκή στις αποφάσεις μιας σειράς άλλων κομματικών και εσωτερικών παραγόντων επηρέασαν αρνητικά τις αποφάσεις για τα εθνικά θέματα της χώρας. Αλλά αυτό που πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι η εξωτερική πολιτική έχει ανάγκη προσεκτικών κινήσεων. Στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής είναι αναγκαίο να υφίσταται μια σαφής ιεράρχηση των στόχων, των απειλών, των κινδύνων και των προτεραιοτήτων. Πρέπει να βασίζεται στο ρεαλισμό, στην πληροφόρηση, και στον ορθολογική σκέψη και όχι σε συναισθήματα.

Γι' αυτό και μια εξωτερική πολιτική που βασίζεται⁵⁹ έστω και μερικώς σε λαϊκά πάθη, έντονες προσωπικότητες και σε αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους θα είναι σίγουρα φορτισμένη συναισθηματικά, ασταθής και επιρρεπής σε κρίσεις. Προϋποθέτει, άρα, ηγετικές ικανότητες που χωρίς να αγνοούν το λαϊκό αίσθημα και τους κομματικούς περιορισμούς, θα ηγείται του λαού και της πολιτικής ελίτ και θα τους οδηγήσουν προς μια σαφή στρατηγική που θα υπηρετικά τα εθνικά συμφέροντα με μια συγκεκριμένη ιεράρχηση στόχων που θα λαμβάνει υπόψη το διεθνές κύρος και τη φήμη της χώρας, καθώς στις διεθνείς σχέσεις αποτελούν στοιχεία που αποκτώνται με συνεχείς και επιτυχημένες προσπάθειες.

2.5 Ενδιάμεση Συμφωνία : Ένα βήμα προς εμπρός ή προς τα πίσω;

Κομβικό σημείο για την συγκρουσιακή κατάσταση ανάμεσα στην Ελλάδα και ΠΓΔΜ αποτέλεσε η υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας. Η Ενδιάμεση Συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα και στην ΠΓΔΜ, που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 13 Σεπτεμβρίου 1995, όμως δεν μπορεί να αξιολογηθεί μόνο στη βάση της ομαλοποίησης και δρομολόγησης επικοινωνιακών σχέσεων συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των δυο κρατών. Εξίσου σημαντική είναι και η διάσταση που απουσιάζει, δηλαδή ο τρόπος και ο βαθμός της αντιμετώπισης του προβλήματος που επί μια τετραετία είχε ταλαιπωρήσει τις δυο χώρες(από Σεπτέμβριο 1991- ως Σεπτέμβριο 1995). Πρόκειται για τη «διαφορά περί την ονομασία του κράτους»- κατά τη διατύπωση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ- που «ήταν αναγκαίο να επιλυθεί για το συμφέρον της διατήρησης σχέσεων ειρήνης και καλής γειτονίας στην περιοχή»(απόφαση ΣΑ 817/1993)⁶⁰.

⁵⁹ Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 77-78.

⁶⁰ Κείμενο στο Γιάννης Βαληνάκης και Σωτήρης Νταλής(επιμ.), Το Ζήτημα των Σκοπίων. Επίσημα Κείμενα 1990-1996. Εισαγωγή : Ευάγγελος Κωφός, πρόλογος : Θεόδωρος Κουλουμπής, β' έκδοση. Αθήνα, 1996, σελ. 147-148.

Η Συμφωνία αυτή επήλθε μετά από έντονες διπλωματικές πιέσεις από τις Ηνωμένες Πολιτείες και προς τις δυο πλευρές. Καθώς η απροθυμία και των δυο χωρών να συμφωνήσουν για μια κοινά αποδεκτή λύση δημιούργησε μια εκρηκτική, φορτισμένη κατάσταση, με σημαντικές συνέπειες για την εσωτερική πολιτική σκηνή και τις διεθνείς σχέσεις τόσο της Ελλάδας όσο και της ΠΓΔΜ.

Ωστόσο αυτό το οποίο αποτέλεσε το σημαντικότερο ζήτημα για την Αθήνα πριν την υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας ήταν εάν θα υιοθετούνταν η προσέγγιση του «μεγάλου πακέτου» όπου επιλύονταν το ζήτημα του ονόματος ή του «μικρού πακέτου» όπου η συμφωνία επί της ονομασίας θα αναβαλλόταν για το μέλλον. Και τελικά αποφασίσθηκε να επιλέξουν το «μικρό πακέτο» όπου φάνηκε αρκετά επαρκές ώστε να εξομαλύνει και να ενισχύσει τις διμερείς σχέσεις. Συγκεκριμένα η Ελλάδα πέτυχε την αλλαγή της σημαίας που παρίστανε τον ήλιο της Βεργίνας καθώς και μια σειρά διασαφηνίσεων και ερμηνειών στο Σύνταγμα της ΠΓΔΜ. Η ΠΓΔΜ πέτυχε τη διεθνή της αναγνώριση από την Ελλάδα⁶¹ καθώς και το τέλος του επίμονου οικονομικού εμπάργκο ενώ απέσπασε την υπόσχεση από την τελευταία ότι δεν θα εμποδίσει την ένταξή της σε διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς. Άρα αυτό το οποίο συμπεραίνουμε είναι ότι η Ενδιάμεση Συμφωνία αποτέλεσε μια προσωρινή συμφωνία με επταετή διάρκεια όπου διευθέτησε πολλά διμερή θέματα, αλλά επέστρεψε στην αναβολή της οριστικής επίλυσης του ζητήματος της ονομασίας. Δεν προήγαγε καθόλου το θέμα της ονομασίας περιθωριοποιώντας το και η Αθήνα είχε πλέον τη δυνατότητα να επιδιώξει να ασκήσει μια διαφορετική πολιτική πιο κοντά στις αρχές του πολιτικού ρεαλισμού.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική από το έτος 1995 και έπειτα φάνηκε να καθορίζει σαφέστερα και με περισσότερο ορθολογισμό τους στόχους της. Έτσι, θεωρήθηκε ωφέλιμο να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή προοπτική της ΠΓΔΜ, να αξιοποιηθούν οι οικονομικές της δυνατότητες και να διατηρηθεί η υπάρχουσα εδαφική της ακεραιότητα ώστε να αποτελέσει κράτος «ανάχωμα» από τις ταραχώδεις περιοχές και καταστάσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία. Στη διασφάλιση αυτής της ακεραιότητας βασίστηκε και η χάραξη της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που βρισκόταν σε πλήρη αρμονία με το ελληνικό εθνικό συμφέρον. Και έχοντας πλήρη συνείδηση της σημασίας του εθνικού συμφέροντος, των κοινών επιδιώξεων στην εξωτερική πολιτική και των σημαντικών οικονομικών ευκαιριών, η Αθήνα προέβλεψε ποσό 74 εκατομμυρίων ευρώ για την

⁶¹ Το Άρθρο 1 της Συμφωνίας αναφέρει ότι «με την θέση σε ισχύ αυτής της Μεταβατικής Συμφωνίας το Πρώτο Συμβαλλόμενο Μέρος αναγνωρίζει το Δεύτερο Συμβαλλόμενο Μέρος ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος υπό την προσωρινή ονομασία ΠΓΔΜ».

ΠΓΔΜ στα πλαίσια του Εθνικού Σχεδίου Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων⁶².

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα με την πολιτική της προσέγγισης επέτρεψε την αύξηση των ελληνικών οικονομικών συναλλαγών και γι' αυτό μετά το 1995 αποτέλεσε τον δεύτερο μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της ΠΓΔΜ και τον μεγαλύτερο επενδυτή στην χώρα. Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι το τέλος του εμπόργκο και η υπογραφή της Ενδιάμεσης Συμφωνίας, συνέβαλαν στην απαρχή μιας έντονης οικονομικής εξάρτησης της ΠΓΔΜ από την Ελλάδα, με την ΕΕ να προωθεί μια κοινή εμπορική και επιχειρηματική δράση ως αρωγός, αλλά ταυτόχρονα και καθοδηγητής των οικονομικών τους σχέσεων.

Μπορεί η Ενδιάμεση Συμφωνία να μην έκανε ούτε ένα βήμα προς τα εμπρός ούτε προς τα πίσω, αφήνοντας στάσιμο το επίμαχο θέμα του ονόματος, αλλά προήγαγε τις σχέσεις της ΠΓΔΜ με την ΕΕ, καθώς η ελληνική πλευρά ύστερα από την υπογραφή της ήρε την πολιτική βέτο, εντάσσοντας την ΠΓΔΜ σε μια τροχιά εξευρωπαϊσμού με όλα τα συνεπαγόμενα κόστη και οφέλη.

2.6 Εθνοτική Σύγκρουση στην ΠΓΔΜ & η Ελληνική εξωτερική πολιτική στο Ζήτημα του Ονόματος

Η προσέγγιση Αθήνας-Σκοπίων κορυφώθηκε με τον τρόπο που η Ελλάδα αντιμετώπισε τις ένοπλες εθνοτικές συγκρούσεις στην ΠΓΔΜ το 2001. Η κρίση στο Κοσσυφοπέδιο δημιούργησε έντονες ανησυχίες στην εθνική πλειοψηφία της ΠΓΔΜ, ότι η αλβανική μειοψηφία θα απαιτούσε αλλαγές στις συνταγματικές διατάξεις για την αναβάθμιση της θέσης της και θα αμφισβητούσε την εδαφική ακεραιότητα της χώρας. Ο Εθνικός Απελευθερωτικός Στρατός, έκανε έντονη την παρουσία του τον Μάρτιο του έτους 2001, με την επίθεση ένοπλων εξτρεμιστών σ' ένα αστυνομικό τμήμα και τον θάνατο ενός αστυνομικού. Η έκρηξη μιας βίαιης εξέγερσης αναμένονταν. Ωστόσο, η συντριπτική πλειοψηφία των Αλβανών επέλεξαν να απέχουν από την στήριξη αυτής της εξέγερσης⁶³. Η εθνοτική διένεξη έλαβε επίσημα τέλος στις 13 Αυγούστου 2001, με την υπογραφή της Συμφωνίας της Αχρίδας.

Η άσκηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής απέναντι στην ένοπλη εθνοτική κρίση που ξέσπασε στην ΠΓΔΜ κατά τη διάρκεια του 2001, βασίστηκε σε μια σειρά χαρακτηριστικών που απείχαν κατά πολύ από τα οικονομικά μέτρα της περιόδου 1992-1995. Η στάση της ελληνικής πλευράς παρουσίαζε τα εξής χαρακτηριστικά:

⁶² Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 105.

⁶³ Τζιαμπίρης, 2003, σελ. 110.

- Καταδίκασε με τρόπο σαφή και κατηγορηματικό την βίαιη αλλαγή των συνόρων στην Νοτιοανατολική Ευρώπη και υποστήριξε τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα.

-Υπήρχε διακομματική συναίνεση σχετικά με την στάση της κυβέρνησης απέναντι στην κρίση. Παρατηρούμε ότι, το έτος 2001 σε αντίθεση με την περίοδο 1992-1995, η «ενωμένη» αυτή στάση αποκατάστησε το διεθνή ρόλο της Ελλάδας και ανέδειξε την ουσιαστική συμβολή της στη αντιμετώπιση της κρίσης και στην διατήρηση της σταθερότητας στην περιοχή των Βαλκανίων.⁶⁴

-Η ελληνική διπλωματία προσπάθησε να βοηθήσει με οποιοδήποτε τρόπο την ΠΓΔΜ στα πλαίσια όμως πολυμερών προσπαθειών και διεθνών οργανισμών. Γενικά, η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν επιχείρησε να ασκήσει μονομερή πολιτική για την εύρεση λύσης στο θέμα της κρίσης, αλλά να προωθήσει την επίλυση με την ενεργή της συμμετοχή μέσω της ευρύτερης διεθνούς προσπάθειας. Σημαντικότερη επιτυχία της Ελλάδας που πρέπει να σημειωθεί θεωρήθηκε η υπογραφή στις 9 Απριλίου 2001 του Συμφώνου Σταθερότητας και Συνεργασίας μεταξύ Ε.Ε. και ΠΓΔΜ. Και η Συμφωνία αυτή διόλου δεν πρέπει να υποβαθμιστεί, καθότι, το μέλλον της γείτονας χώρας μπορεί να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα μόνο μέσα από τη διαδικασία που θα την οδηγήσει σε εισδοχή στις ευρωπαϊκές δομές.

- Και τέλος, στο επίμαχο θέμα της ονομασίας οι χειρισμοί της ελληνικής διπλωματίας υπήρξαν διακριτικοί στα πλαίσια της προσοχής που απαιτούσε η κρίση στην χώρα. Είναι εντυπωσιακό το γεγονός ότι η ΠΓΔΜ προσπάθησε, εκμεταλλευόμενη την αδυναμία της, να επιτύχει την διεθνή της αναγνώριση με το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Η ελληνική πλευρά απέρριψε την ονομασία ενώ απομακρυσμένη από την αδιαλλαξία της περιόδου 1992-1995, φάνηκε θετική προς την επίλυση του θέματος με μια σύνθετη ονομασία. Αυτή τη φορά όμως η οριστική λύση εμποδίζονταν από την ΠΓΔΜ και όχι από την Ελλάδα, γεγονός που προκάλεσε δυσαρέσκεια στην τελευταία λόγω της σημαντικής ποικιλότητας βοήθειας που της είχε παράσχει.

Η ρεαλιστική αυτή προσαρμογή στην πραγματικότητα κατέστησε την Ελλάδα να προσπαθήσει να καταστεί μία από τις σημαντικότερες χώρες και παράγοντες στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ο εναρμονισμός με τους επιδιωκόμενους στόχους της διεθνούς κοινότητας αποτελούσε την απαραίτητη προϋπόθεση για σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη και δημοκρατία στα Βαλκάνια. Και η Αθήνα είχε αφομοιώσει πλήρως τις επιταγές του ρεαλισμού και δεν λειτούργησε ως αναθεωρητική δύναμη και σαφέστατα δεν υιοθέτησε επεκτατικές εδαφικές σκέψεις ή ενέργειες.

⁶⁴ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Κ.Κ.Ε. την περίοδο 1992-1995 απείχε από την κομματική συναίνεση ενώ το 2001 αρχικά ταυτίστηκε με την κυβερνητική τοποθέτηση. Ωστόσο, διαχώρισε την θέση του όταν στα πλαίσια Νατοϊκών επιχειρήσεων στάλθηκαν ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις στην ΠΓΔΜ.

Άρα η ταύτιση με τις επιλογές της διεθνούς κοινότητας κατέστησε εφικτή την άσκηση μιας εξωτερικής πολιτικής, σύμφωνη με τη βασικότερη αρχή του ρεαλισμού , δηλαδή την επιδίωξη του εθνικού συμφέροντος με βάση την ισχύ⁶⁵. Με απώτερο στόχο την ισχυροποίηση της θέσης της Ελλάδας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, και στην διατήρηση της ρεαλιστικής αρχής της ισορροπίας ισχύος στην ίδια περιοχή.

Η εδαφική ακεραιότητα της ΠΓΔΜ θεωρήθηκε η απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι και αυτό φάνηκε να γίνεται κατανοητό από την ελληνική πλευρά καθώς η Ελλάδα παρείχε άμεσα στην ΠΓΔΜ απλόχερη βοήθεια αφότου ξέσπασαν οι ένοπλες εθνικές διαμάχες.

Επιπλέον, η Αθήνα από γεωπολιτική σκοπιά είχε απόλυτο συμφέρον να ακυρώσει στην πράξη τις προσπάθειες για δημιουργία μιας Μεγάλης Αλβανίας ή ενός Μεγάλου Κοσσυφοπεδίου. Οποιαδήποτε τέτοια εξέλιξη θα διατάρασσε την ισορροπία ισχύος στα Βαλκάνια και θα ακύρωνε την νέα προνομιακή-ισχυρή θέση της Ελλάδας που έχει προκύψει από τη διαδικασία βίαιης διάλυσης της άλλοτε περιφερειακά κραταιής Γιουγκοσλαβίας.

Ωστόσο, θα πρέπει να αναφερθούμε και στις άλλες βασικές αρχές του ρεαλισμού που δικαιώνονται από τα γεγονότα της κρίσης στην ΠΓΔΜ και στην ελληνική αντίδραση ειδικότερα. Καθώς , τα κράτη ήταν εκείνα που έπαιξαν το βασικότερο ρόλο σε όσα διαδραματίστηκαν. Το γεγονός ότι οι συμμαχίες και οι διεθνείς οργανισμοί NATO, ΕΕ, αναμείχθηκαν ενεργά, δεν θα πρέπει να κρύβει τον πρωταρχικό ρόλο που παίζουν τα εθνικά κράτη που αποτελούν και τα μέλη αυτών των οργανισμών, συχνά με το δικαίωμα της αρνησικυρίας σε όλες τις αποφάσεις όπως θα δούμε και στη συνέχεια την Ελλάδα να πράττει ανάλογα στο Βουκουρέστι.

Τέλος, αυτό το οποίο διαπιστώνουμε είναι ότι δικαιώνεται η ανάλυση του ρεαλισμού για το συγκρουσιακό χαρακτήρα του διεθνούς συστήματος, εφόσον αλλιώς δεν θα χρειαζόταν η αναφορά στην ένοπλη στρατιωτική σύρραξη στη γειτονική νεότευκτη δημοκρατία.

Τα αποτελέσματα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, που βασίστηκε στις αρχές του ρεαλισμού και διεπόταν από σύνεση , ήταν να βγει η Ελλάδα στην αρχή του 2002 η Ελλάδα ενδυναμωμένη στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.

⁶⁵ Moregenthau and Thompson, 1993, σελ. 5.

2.7 Η αναγνώριση της ΠΓΔΜ από τις Η.Π.Α

Μολονότι στο αρχικό στάδιο της γιουγκοσλαβικής κρίσης, οι ΗΠΑ φάνηκαν να υποστηρίζουν την ενότητα της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας στην πορεία η ανεξαρτητοποίηση της Σλοβενίας και της Κροατίας μετέβαλαν τις αμερικανικές θέσεις. Στις 7 Απριλίου του 1992, οι ΗΠΑ αναγνωρίζοντας τις τρεις από τις πρώην γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες (Σλοβενία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη) προέβησαν και στην άρση των οικονομικών κυρώσεων που υφίσταντο οι υπόλοιπες γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες εκτός της Σερβίας. Απέναντι στην κρίση της Βοσνίας και την προοπτική ενεργότερης εμπλοκής τους σε αυτήν, οι ΗΠΑ θεωρώντας ότι αποτελούσε πρωταρχικό μέλημα της ΕΕ, τήρησαν επιφυλακτική στάση. Μόνο αφότου αποδείχθηκε η ανεπάρκεια τόσο της ΕΕ όσο και των Ηνωμένων Εθνών να διαχειριστούν με επιτυχία την κατάσταση στη Βοσνία οι ΗΠΑ αποφασίζουν να αναλάβουν την πρωτοβουλία για την αποκλιμάκωσή της.

Έχοντας συμπληρωθεί 15 χρόνια από τότε, οι ΗΠΑ θεωρούν πως η συνδρομή τους για την βιώσιμη εγκαθίδρυση ενός μακροχρόνιου περιβάλλοντος ασφάλειας στην περιοχή των Βαλκανίων εξακολουθεί να είναι επιβεβλημένη. Οι ίδιες μάλιστα φαίνεται να αντιλαμβάνονται πως η προώθηση της περιφερειακής σταθερότητας στην περιοχή είναι συνυφασμένη με την άσκηση άμεσης επιρροής στη διαδικασία διαμόρφωσης πολιτικής της ΠΓΔΜ. Συγκεκριμένα, η Ουάσιγκτον επικαλούμενη την ενδυνάμωση της σταθερότητας στη γειτονική χώρα αιφνιδίασε δυσάρεστα την ελληνική πλευρά επαναφέροντας το ζήτημα της ονομασίας στο προσκήνιο. Προσπαθώντας να διασκεδάσουν τις ελληνικές βάσιμες ανησυχίες για τις δρομολογούμενες εξελίξεις -που αναπόφευκτα θα απέφερε μια τέτοιου είδους " πρωτοβουλία" – οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι η συγκεκριμένη ενέργεια δεν είχε σκοπό να στραφεί εναντίον της Ελλάδας, αλλά κυρίως να λειτουργήσει ως επιβράβευση της Κυβέρνησης των Σκοπίων τόσο στην προσπάθεια δημιουργίας μιας πολυεθνικής δημοκρατίας.

Ωστόσο αξίζει να σημειωθεί πως από το έτος 2001-2004, δεν πραγματοποιήθηκε καμία ουσιαστική πρόοδος στο θέμα της ονομασίας. Η Ελλάδα παρουσιαζόταν αποφασισμένη να στηρίξει την ευρωατλαντική προοπτική της ΠΓΔΜ. Όσπου τον Νοέμβριο του έτους 2004, οι Η.Π.Α μετά την επανεκλογή του Τζωρτζ Μπούς ως Προέδρου των Η.Π.Α, ακολούθησε και η επίσημη αναγνώριση της γειτονικής χώρας εκ μέρους της υπερδύναμης με την Συνταγματική της ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Καθολική ήταν η αντίδραση της ελληνικής πλευράς που προέβη σε διάβημα διαμαρτυρίας ενώ ο Υπουργός Εξωτερικών Π. Μολυβιάτης δέχτηκε στο γραφείο του τον Αμερικανό πρέσβη στην Αθήνα Τόμας Μίλερ, στον οποίο

επισήμανε τις αρνητικές συνέπειες μιας τέτοιας απόφασης τόσο για τις διμερείς σχέσεις των δυο χωρών όσο και για την περιοχή της Βαλκανικής γενικότερα.

Από την πλευρά της ΠΓΔΜ ο πρωθυπουργός Μπράνκο Τσερβενκόφσκι ανακοίνωσε σε διάγγελμα προς το έθνος του ότι: «Είναι μια μεγάλη μέρα για την Μακεδονία και όλους τους Μακεδόνες όπου και να βρίσκονται. Το μήνυμά μου στην ελληνική κυβέρνηση και στον ελληνικό λαό είναι ότι η Δημοκρατία της Μακεδονίας είναι αποφασισμένη να ενισχύσει την οικοδόμηση ισχυρής φιλίας και γειτονίας». Μολονότι είναι γεγονός ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο η ΠΓΔΜ αντιμετώπιζε σημαντικά εσωτερικά προβλήματα εν όψει του δημοψηφίσματος (7 Νοεμβρίου 2004) για την αποδοχή ή την απόρριψη της Συμφωνίας της Οχρίδας⁶⁶ η επιλογή της αμερικανικής ηγεσίας να ισχυροποιήσει κατά αυτόν τον τρόπο την κυβέρνηση των Σκοπίων, κλόνισε την εμπιστοσύνη της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας έναντι των ΗΠΑ. Για την Αθήνα, η αμερικανική πρωτοβουλία, υπονόμωσε τις προσπάθειες της για την εξεύρεση μια αμοιβαίως αποδεκτής λύσης δεδομένου ότι παρείχε ερείσματα για την διαπραγματευτική ακαμψία της ΠΓΔΜ.

Η ελληνική διπλωματία δέχθηκε σοβαρό πλήγμα όταν οι ΗΠΑ αναγνώρισαν, στις 4 Νοεμβρίου, τη νεόκοπη δημοκρατία με την συνταγματική της ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Παρά ταύτα, οι διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν στη Νέα Υόρκη και τελικά κατατέθηκε η πρόταση του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ, Μάθιου Νίμιτς. Για το ζήτημα της ονομασίας, ο Νίμιτς κατέληξε ότι: «Η ουσία της λύσης που ενσαρκώνεται με την απόφαση αυτή είναι μια ρητή αναγνώριση ότι το συνταγματικό όνομα του κράτους είναι "REPUBLIKA MAKEDONIJA", αλλά και μια περαιτέρω απόφαση ότι, χάριν της ειρήνης και της αρμονίας στην περιοχή και των σχέσεων καλής γειτονίας αλλά και για την αποφυγή παρεξηγήσεων, το όνομα της πρωτεύουσας της "REPUBLIKA MAKEDONIJA" θα προσαρτηθεί στο συνταγματικό όνομα με ένα ενωτικό σημείο, για να διαμορφωθεί ένα σύνθετο όνομα, το οποίο θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί στα Ηνωμένα Έθνη και για οποιαδήποτε άλλη επίσημη διεθνή χρήση».

Η Αθήνα έκανε αρχικά δεκτή την πρόταση Νίμιτς ως βάση περαιτέρω διαπραγματεύσεως, ενώ τα Σκόπια φάνηκαν να την απορρίπτουν. Η αντίδραση της Ελλάδος ήταν έντονη: ουσιαστικά απειλούσε με άσκηση του δικαιώματος της αρνησικυρίας, στερώνοντας από την ΠΓΔΜ τη δυνατότητα εντάξεως στην ΕΕ αλλά και στο ΝΑΤΟ. Όμως, για πρώτη φορά από το 1991, η ΠΓΔΜ και όχι η Ελλάδα παρουσιάστηκε στα μάτια της διεθνούς κοινότητας ως το βασικό εμπόδιο για την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσεως. Τα Σκόπια, πράγματι, εμφανίστηκαν αδιάλλακτα

⁶⁶ http://old.mfa.gr/greek/foreign_policy/Europe_southeastern/Balkans/fyrom.html.

προσκολλημένα σε αδικαιολόγητα μαξιμαλιστικές θέσεις. Βέβαια, αυτή η εξέλιξη αποτελεί καθαρό διπλωματικό κέρδος για την Ελλάδα, που ίσως μας «θωρακίσει» από αρνητικές αντιδράσεις, εφ' όσον χρειασθεί στο μέλλον να παρθούν αυστηρές αποφάσεις που θα σχετίζονται με την ενταξιακή πορεία της ΠΓΔΜ.

Ολοκληρώνοντας αξίζει, ωστόσο, να σημειώσουμε πως η ελληνική κυβέρνηση αποθάρρυνε με κομματική συναίνεση την πραγματοποίηση οποιουδήποτε συλλαλητηρίου στο οποίο θα εκφράζονταν έντονα αντιαμερικανικά συνθήματα και πιθανότητα θα μπορούσε να αναβιώσει πάθη και λάθη του παρελθόντος. Κυβέρνηση και αντιπολίτευση συνέκλιναν σε μια πιο ρεαλιστική θέση όπου δεν θα ενθαρρύνονταν οι κακές σχέσεις με την μοναδική υπερδύναμη που θα οδηγούσε ξανά σε απομόνωση τη χώρα μας.

Η ελληνική εξωτερική πολιτική, έχοντας ιεραρχήσει τους στόχους της, θεώρησε ότι η απόφαση αυτή αφορούσε μόνο τους Αμερικάνους και όχι τους Ευρωπαίους εταίρους οι οποίοι επέμεναν στην ονομασία ΠΓΔΜ. Άλλωστε ήταν δεδομένη η βούληση των Σκοπίων για ένταξη στην ΕΕ και η Ελλάδα διέθετε το διαπραγματευτικό χαρτί του veto το οποίο θα μπορούσε να ασκήσει σε κάθε περίπτωση. Βέβαια η προσφυγή σε ένα τέτοιο ύστατο μέσο όπως η χρήση του δικαιώματος της αρνησικυρίας που θα απέκοβε οριστικά –ή έστω προσωρινά- την πορεία των Σκοπίων προς την ένταξη στην Ένωση δεν φαινόταν ωφέλιμη τη δεδομένη στιγμή. Άλλωστε, κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων η Ελλάδα θα είχε αρκετές ευκαιρίες να θέσει τους όρους της για ένταξη της γειτονικής χώρας. Ο βασικός όρος, ήταν η εξεύρεση μιας αμοιβαίας αποδεκτής σύνθετης ονομασίας.

Η στάση της ελληνικής διπλωματίας απέναντι στη δυσάρεστη έκπληξη της αναγνώρισης των ΗΠΑ κρίνεται ορθή. Στόχος της Ελλάδας σε αυτή τη φάση, δεν ήταν η σπατάλη των διπλωματικών «πολεμοφοδίων» σε μια άκαρπη αντιπαράθεση με τις ΗΠΑ, αλλά η ειρηνική επίλυση των διαφορών με την γειτονική χώρα, που θα οδηγούσε με τη σειρά της σε σταδιακή μείωση της ανάμιξης της υπερδύναμης στις εξωτερικές μας σχέσεις⁶⁷.

⁶⁷ Κουλουμπής, 2005, σελ. 168.

2.7.1 Οι προτάσεις της International Crisis Group το 2009

Η δεξαμενή σκέψης “International Crisis Group” (ICG), με έδρα τις Βρυξέλλες, εξέδωσε πρόσφατα μία νέα έκθεση για το «Μακεδονικό ζήτημα» μεταξύ Αθήνας και Σκοπίων⁶⁸. Η προφανής επιδίωξή της ήταν να καταθέσει ορισμένες προτάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις δύο πλευρές σε συμφωνία και με τον τρόπο αυτό να ανοίξει ο δρόμος για την ένταξη της «Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» (ΠΓΔΜ) στο NATO και τελικά στην ΕΕ.

Η συλλογιστική της έκθεσης βασίζεται στην υπόθεση πως η αποδοχή των προτάσεων αυτών θα αποτρέψει την αποσταθεροποίηση της ευρύτερης περιοχής, θα αποζημιώσει τους Σλαβομακεδόνες για τους συμβιβασμούς που αναγκάστηκαν να προβούν προς τους συντοπίτες τους Αλβανούς-Μακεδόνες και θα τιμήσει τις υποσχέσεις που είχαν δοθεί στα Σκόπια (κυρίως από την κυβέρνηση Μπους) για την ένταξή τους στο NATO και την ΕΕ.

Οι συγγραφείς της εκθέσεως, δομώντας τα επιχειρήματά τους, επιχειρούν σε ένα βαθμό να ανταποκριθούν και σε ορισμένα ελληνικά επιχειρήματα και ενστάσεις. Επικρίνουν κάποιες από τις συμπεριφορές των Σκοπίων που θίγουν ελληνικές ευαισθησίες, κυρίως σε ζητήματα ταυτότητας και ιστορίας. Αναγνωρίζουν την σχεδόν καθολική στήριξη της ελληνικής κοινής γνώμης στις κυβερνητικές θέσεις και καταλήγουν προτείνοντας το όνομα «Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας» ως το καταλληλότερο για διεθνή χρήση: ένα όνομα που υπό κάποιους όρους η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να εξετάσει. Βέβαια, για την Αθήνα, βασική προϋπόθεση για την αποδοχή μιας κοινής αποδοχής, σύνθετου ονόματος, είναι ότι αυτό θα είναι καθολικής χρήσης, δηλ. “erga omnes”. Αλλά επί του σημείου αυτού σιγεί η έκθεση.

Αντίθετα, οι συγγραφείς προσφέρουν στην άλλη πλευρά εξαιρέσεις για τη χρήση του ονόματος, που αναπόφευκτα, μακροπρόθεσμα να θέσουν σε αχρηστία το «διεθνές» όνομα, κατά τον ίδιο τρόπο που εξελίχθηκε σε «απολίθωμα» το προσωρινό “the former Yugoslav Republic of Macedonia” (FYROM). Οι συγγραφείς υιοθετούν, μονομερώς, μια σειρά νέων αιτημάτων των Σκοπίων. Υποστηρίζουν, δηλαδή, ότι στη λύση του προβλήματος για το όνομα της χώρας πρέπει να συμπεριληφθούν και να υιοθετηθούν αυτούσια τα παράγωγα της ονομασίας «Μακεδονία» – π.χ. «μακεδονική» γλώσσα, «μακεδονική» εθνότητα, «μακεδονικά» προϊόντα κτλ – χωρίς κανένα επίθημα,

⁶⁸ ICG, “Macedonia’s Name : Breaking the Deadlock”, Europe Briefing No. 52, Pristina/Brussels, 12 Jan. 2009, 12pp.

πρόθεμα ή συνθετικό όρο. Και κατά κατηγορηματικό τρόπο, διατυπώνουν την άποψη ότι στα θέματα αυτά αποκλείεται οποιοσδήποτε συμβιβασμός από την πλευρά των Σκοπίων.

Ο προσεκτικός αναγνώστης της έκθεσης αποκομίζει εύκολα την εντύπωση ότι οι συγγραφείς συστηματικά αποφεύγουν να εντυφλήσουν στον πυρήνα του προβλήματος. Και ότι κύρια μέριμνά τους είναι να δώσουν την επίφαση μιας εξισορροπημένης πρότασης μόνο και μόνο για να ενθαρρύνουν τους διεθνείς παράγοντες να ανακαλέσουν την ομόφωνη απόφαση των αρχηγών του ΝΑΤΟ στο Βουκουρέστι⁶⁹ και να ανοίξουν το δρόμο για την υποψηφιότητα της ΠΓΔΜ στην ΕΕ.

Πέρα από το νέο όνομα του κράτους, η πρόταση στοχεύει στην «οικοδόμηση εμπιστοσύνης» μεταξύ των δύο πλευρών στη βάση τεσσάρων οδηγιών-νουθεσιών:

1. Τα Σκόπια να «εγκαταλείψουν κινήσεις που προσβάλλουν ελληνικές ευαίσθητες σχετικά με την ελληνική τους κληρονομιά»
2. Οι δύο πλευρές να εξετάσουν το χειρισμό της «κοινής ιστορίας της περιοχής από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή», και εν αναμονή της συμφωνίας για το όνομα
3. Τα Σκόπια να χρησιμοποιούν το προσωρινό όνομα FYROM (ολογράφως) σε πολυμερή φόρα
4. Και η Ελλάδα, αντίστοιχα, θα πρέπει να εγκαταλείψει την απειλή βέτο για την είσοδο της «Μακεδονίας» στο ΝΑΤΟ και στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ.

Με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, οι διεθνείς παράγοντες πρέπει να ασκήσουν 'πίεση' στα δύο μέρη, «ειδικά στην Ελλάδα», ώστε να υποχωρήσουν από της θεωρούμενες «μαξιμαλιστικές» τους θέσεις.

Φτάνοντας σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειώσουμε ότι το ICG είναι γνωστό για τις εμπειριστατωμένες εκθέσεις του σε πλείστα διεθνή ζητήματα κρίσεων. Η πρόσφατη έκθεση, όμως, παρά την προσπάθεια των συντελεστών της, εμφανίζει ορισμένα σοβαρά κενά. Προερχόμενη από το Γραφείο της οργάνωσης στην Πρίστινα του Κοσόβου, η έκθεση στρέφει ιδιαίτερα την προσοχή της στην συνεκτίμηση του αλβανικού παράγοντα κατά τη διαμόρφωση των προτεραιοτήτων των Σκοπίων. Και είναι γεγονός ότι στη δεκαετία του '90 και μέχρι και το 2001, το επιχείρημα της περιφερειακής αστάθειας της περιοχής επηρέαζε ορισμένους διεθνείς κύκλους να υιοθετούν, ανώδυνες γι' αυτούς, παραχωρήσεις προς τα Σκόπια στο πρόβλημα του ονόματος με την Ελλάδα. Σήμερα, όμως, με την ανεξαρτοποίηση του Κόσσοβου, αλλά και τη συμφωνία της Αχρίδας το 2001, η επίκληση του ίδιου επιχειρήματος για

⁶⁹ Η απόφαση του ΝΑΤΟ ψηφίστηκε τον Απρίλιο του 2008, με την συναίνεση του προέδρου Μπούς, με την προϋπόθεση, ότι η πρόσκληση στα Σκόπια «θα επαναληφθεί εφόσον έχει βρεθεί μια κοινά αποδεκτή λύση στο ζήτημα του ονόματος».

εξαναγκασμό της Ελλάδας σε παραχωρήσεις στο ζήτημα του ονόματος δεν είναι διόλου πειστική. Μια άλλη αδυναμία της έκθεσης είναι η ανεπαρκής ενημέρωση από το εσωτερικό της Ελλάδας όσον αφορά την εκτίμηση της επίσημης πολιτικής, αλλά και της δημόσιας πρόσληψης του προβλήματος από ευρέα στρώματα της κοινής γνώμης, ιδιαίτερα των Μακεδόνων. Το αποτέλεσμα ήταν οι συγγραφείς να βασιστούν σε ξένους παρατηρητές και να δυσκολεύονται να εκτιμήσουν τις σημαντικές αλλαγές που έχουν συντελεστεί κατά την τελευταία δεκαετία στην αντίληψη των Ελλήνων για το ζήτημα.

1. Η πρώτη ουσιαστική αλλαγή που έχει σημειωθεί είναι ότι η σημερινή επίσημη ελληνική θέση, με κανέναν τρόπο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «μαξιμαλιστική». Οι πολιτικές ελίτ της χώρας έχουν υπερκεράσει, με σημαντικό κόστος, την κοινή αντίληψη στη χώρα για τη μη χρήση του ονόματος της Μακεδονίας από τη γειτονική χώρα. Η ελληνική κυβέρνηση, όπως και σχεδόν όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, αποδέχονται σήμερα ένα σύνθετο γεωγραφικό όνομα για τη γειτονική χώρα. Προϋπόθεση, βέβαια, είναι ότι το όνομα αυτό δεν θα ορίζει, κατά άμεσο ή έμμεσο τρόπο, περιοχές επί των οποίων δεν υφίσταται κυριαρχία της χώρας αυτής. Ομως, το σημερινό συνταγματικό όνομα, «Μακεδονία», είναι ταυτόσημο με το όνομα της ευρύτερης περιοχής «Μακεδονία». Από την περιοχή αυτή, το 52% περίπου αποτελεί ελληνικό έδαφος, 9% βουλγαρικό και 1.5% αλβανικό⁷⁰. Ο ειδικός διαμεσολαβητής του ΟΗΕ, Μάθιου Νίμιτς, φαίνεται να έχει συνειδητοποιήσει ότι η ταυτολογία ονομάτων για δύο διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές μπορεί να εξελιχθεί σε πρόδρομο επεκτατικών αιτημάτων. Η τελευταία του πρόταση, «Βόρεια Μακεδονία», παρόλο που πιθανόν αποτελεί ένα διστακτικό βήμα έξω από το σημερινό αδιέξοδο, σίγουρα δεν είναι τέλεια, καθώς μπορεί να δώσει την εντύπωση μίας διχασμένης χώρας.

2. Η δεύτερη εξέλιξη σχετίζεται με την απογοήτευση των Ελλήνων για την τροπή των διαπραγματεύσεων μετά την υπογραφή της 'Ενδιάμεσης Συμφωνίας' το 1995 που ρύθμισε της διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών αφήνοντας έξω τη διαφορά για το όνομα. Από τη δική τους σκοπιά, παρά το γεγονός ότι έτειναν χείρα βοήθειας στους Σλαβομακεδόνες (οικονομική, πολιτική, διπλωματική ακόμα και στρατιωτική) σε δύσκολους καιρούς κατά τη 10-ετή διάρκεια της Συμφωνίας, τα Σκόπια δεν εισέφεραν στην εξεύρεση μίας κοινά αποδεκτής λύσης στο «ζήτημα του ονόματος»⁷¹.

⁷⁰ Ιστορικές έρευνες έχουν προσδιορίσει ότι από την έκταση του αρχαίου Μακεδονικού Βασιλείου της εποχής του Φιλίππου, ένα ποσοστό μικρότερο του 10% περιλαμβάνεται στη σημερινή ΠΓΔΜ, ενώ το 90% και πλέον ανήκει στη σημερινή Ελληνική Μακεδονία.

⁷¹ Κωφός Ευ.- Βλασίδης Βλ. , 2003,σελ.268.

Αντίθετα, παραβλέποντας το γράμμα και πνεύμα της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, 817/1993, άσκησαν ισχυρές πιέσεις για να εξασφαλίσουν τη διμερή αναγνώριση του συνταγματικού ονόματος τους από ένα σημαντικό αριθμό κρατών, με στόχο να απαξιώσουν τελικά την απόφαση του ΟΗΕ⁷².

3. Η τρίτη, και ακόμα πιο ενοχλητική εξέλιξη για την ελληνική κοινή γνώμη, και ειδικά για τους Έλληνες Μακεδόνες, είναι η επανεκτίμηση του εθνογενετικού δόγματος της «μακεδονικής» εθνότητας στα Σκόπια. Κατά την άποψή τους, το κρατικά ελεγχόμενο εκπαιδευτικό σύστημα της ΠΓΔΜ, επεκτείνοντας τις ιστορικές ρίζες του νέου έθνους στην κλασική αρχαιότητα, καταπατεί ένα ένδοξο παρελθόν καταγεγραμμένο στα χρονικά της ελληνικής κληρονομιάς. Ένα παρελθόν που διαρκεί μία χιλιετία σχεδόν πριν από την άφιξη των σλαβικών φυλών στην περιοχή. Εξίσου ενοχλητικό αλλά και επικίνδυνο, σε μακροπρόθεσμη βάση, είναι ο ισχυρισμός που κυριαρχεί στο εκπαιδευτικό σύστημα της γείτονος, ότι ολόκληρη η γεωγραφική περιοχή της σύγχρονης Μακεδονίας ως το Αιγαίο και τον Όλυμπο θεωρείται η πατρίδα τους.

4. Με την ανάδειξη μίας νέας γενιάς πολιτικών στα Σκόπια, που ανήκουν στο εθνικιστικό κόμμα VMRO-DPMNE, κάποιοι εκ των οποίων έχουν οικογενειακές ρίζες στην ελληνική Μακεδονία, επανεμφανίζονται ζητήματα και διατυπώνονται παράπονα που ανάγονται στην εποχή του ελληνικού εμφυλίου πολέμου, διεκδικώντας αποκατάσταση για οικογενειακά δεινά. Στην Ελλάδα, κατά τις τελευταίες δύο-τρεις δεκαετίες, οι Έλληνες έχουν καταφέρει σε σημαντικό βαθμό να επουλώσουν τις πληγές του άγριου αδελφοκτόνου πολέμου τους. Ωστόσο, στην ΠΓΔΜ απόγονοι της τρίτης γενιάς των αποκαλούμενων «Egejski» προσφύγων, συμπεριλαμβανομένου και του πρωθυπουργού Nikola Gruevski, επιχειρούν να αναζωπυρώσουν στη μνήμη τα γεγονότα της περιόδου εκείνης, δίδοντας μια μονομερή εκδοχή για μια δύσκολη εποχή για όλες τις πλευρές. Οι Έλληνες, γνωρίζουν πολύ καλά το ρόλο που διαδραμάτισε την εποχή εκείνη η Γιουγκοσλαβία του Τίτο, και δη οι εθνικιστές των Σκοπίων, στην ανάφλεξη της ένοπλης σύγκρουσης στην Ελλάδα, αποβλέποντας σε ίδιο όφελος. Σήμερα είναι πλέον γνωστό πως το τίμημα για τη Γιουγκοσλαβική υποστήριξη του αντάρτικου των Ελλήνων κομμουνιστών ήταν η ελληνική Μακεδονία. Σήμερα, το άνοιγμα παλαιών πληγών και από τις δύο πλευρές των συνόρων, στα πλαίσια της διαπραγματευτικής διαδικασίας για την εξεύρεση λύσης στο «ζήτημα του ονόματος» ουδόλως μπορεί να θεωρηθεί παραγωγικό.

⁷² Res. UN S/RES817/1993 τόνιζε ότι οι διαφορές για το όνομα του κράτους «πρέπει να επιλυθούν για τη διατήρηση ειρηνικών σχέσεων και καλής γειτονίας στην περιοχή».

Τέλος, όσο και αν κατά τους συντάκτες της έκθεσης του ICG— το πρόβλημα του ονόματος εμφανίζεται ως ακατανόητο σε ορισμένους τρίτους —προφανώς με μερική γνώση των διαστάσεων του προβλήματος—δεν παύει «να αγγίζει υπαρξιακές χορδές». Όχι, όμως, μόνο στο ανεξάρτητο κράτος της «Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» αλλά και στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην Ελληνική Μακεδονία, διοικητική περιφέρεια της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Κατά συνέπεια, για την επίλυση της διαμάχης πρέπει τα υπαρξιακά αυτά στοιχεία και των δύο πλευρών, να προσεγγιστούν με εποικοδομητικό πνεύμα. Είναι προφανές πως η διαμάχη δεν αφορά απλά το όνομα του γειτονικού κράτους της Ελλάδας αλλά ότι απορρέει από αυτό.

Τα Σκόπια, καθώς και όσοι τρίτοι προσφέρονται να συνδράμουν στην εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης, πρέπει να κατανοήσουν ότι η γεωγραφική περιοχή της Μακεδονίας, που περιλαμβάνει και ολόκληρο το διαμέρισμα της «ελληνικής Μακεδονίας», δεν είναι και δεν μπορεί να θεωρείται «πατρίδα» του λαού των Makedontsi, που κατοικούν στην ΠΓΔΜ. Αυτό αποτελεί κόκκινη γραμμή για την Ελλάδα και για τους Έλληνες. Ομοίως, οι Σλαβομακεδόνες πρέπει να συνειδητοποιήσουν πως το νεόκοπο εθνογενετικό τους δόγμα, εκτεινόμενο στην κλασσική αρχαιότητα, καταπατά την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά και ταυτότητα των Ελλήνων γειτόνων τους στο Νότο. Ως εκ τούτου, απειλεί να προκαλέσει σύγκρουση ταυτοτήτων σε ολόκληρη την περιοχή.

Η χρήση του μακεδονικού ονόματος στην ονομασία κράτους, με κανένα τρόπο δεν παρέχει το δικαίωμα αυτόματης ιδιοποίησης για κάθε τι που προέρχεται από το κράτος αυτό ή έχει προέλευση από ολόκληρη τη γεωγραφική περιοχή της Μακεδονίας. Το θέμα αυτό πρέπει να αποσαφηνιστεί πολιτικά και να παραμείνει νομικά δεσμευτικό “erga omnes”.

Καθίσταται σαφές ότι στόχος όλων των παραγόντων του προβλήματος πρέπει να είναι η ανεύρεση διηνεκών λύσεων στα υφιστάμενα εκκρεμή ζητήματα. Αλλιώς, οι ρήτρες «αποφυγής» που συνήθως εφευρίσκει η διπλωματία θα μεταθέσουν το πρόβλημα σε επερχόμενες γενιές.

3^ο Κεφάλαιο

3.1 Οι δέσμες προτάσεων του Διαμεσολαβητή Μ. Νίμιτς 2005-2008

Στις 8 Απριλίου του 2005, ο διαμεσολαβητής του ΟΗΕ κ. Μάθιου Νίμιτς, παρουσίασε την πρώτη δέσμη⁷³ προτάσεων του για την επίλυση του ζητήματος της ονομασίας. Η ελληνική πλευρά, ανταποκρίθηκε θετικά στις προτάσεις του διαμεσολαβητή, αλλά η πλευρά των Σκοπίων αρνήθηκε πλήρως να συζητήσει αυτές τις προτάσεις.

Ο Έλληνας Πρωθυπουργός, με επιστολή που απέστειλε στον αμερικανικό Πρόεδρο Τζωρτζ Μπούς, δήλωσε έτοιμος να στηρίξει την συμφωνία για την ονομασία της ΠΓΔΜ βάσει της πρότασης του Γενικού Διαμεσολαβητή του ΟΗΕ. Η ίδια επιστολή εστάλη στον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, στον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, στον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στον Γερμανό Καγκελάριο κ. Γκέχαρντ Σρέντερ και στον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ. Το κείμενο της επιστολής που δόθηκε στη δημοσιότητα από το γραφείο του Πρωθυπουργού ανέφερε τα εξής: «αυτή η πρόταση δεν ικανοποιεί πλήρως τις θέσεις μας, αλλά είμαστε έτοιμοι να την αποδεχούμε ως βάση για μια λύση». Ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Μολυβιάτης, στις δηλώσεις του μετά την μελέτη της πρότασης, έκανε λόγο για σημεία που χρήζουν διευκρινήσεων. Ανάμεσα στα «γκρίζα σημεία» περιλαμβάνονταν τα εξής:

1. Σε περίπτωση συμφωνίας των δυο μερών καμία χώρα ή περιοχή δεν θα μπορεί να φέρει την ονομασία «Macedonia» ή «Macedonijia» σε επίσημη διεθνή χρήση. Σε ό,τι αφορά τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τονίζονταν ότι οι όροι «Μακεδονία» και «Μακεδονικός» δεν είναι υπό τον αποκλειστικό έλεγχο κανενός κράτους και αρχής.
2. Δεν διευκρινιζόταν εάν το νέο όνομα που πρότεινε ο διαμεσολαβητής θα χρησιμοποιούνταν σε όλες τις γειτονικές σχέσεις της ΠΓΔΜ ή μόνο στις διμερείς σχέσεις με την Ελλάδα.

⁷³ Ελευθεροτυπία, «Η πρόταση Νίμιτς. Τα- κατά Νίμιτς – 13 σημεία ενός πιθανού ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας», 13/04/2005.

3. Η πρόταση αυτή δεν υποχρέωνε τα Σκόπια να αλλάξουν το συνταγματικό τους όνομα ούτε υποχρέωνε τις χώρες που έχουν ήδη αναγνωρίσει τη γειτονική χώρα με την συνταγματική της ονομασία να υιοθετήσουν τη νέα ονομασία.
4. Στην επιστολή του κ. Νίμιτς, που συνόδευε το επίσημο κείμενο της πρότασης προς τις δυο χώρες, αναφερόταν ότι οι κάτοικοι της ΠΓΔΜ θα ονομάζονταν «Μακεδόνες» και η γλώσσα τους «Μακεδονική».

Παρόλο που αυτά τα σημεία δεν ικανοποιούσαν την ελληνική πλευρά, η ελληνική διπλωματία δέχτηκε ως βάση για διαπραγματεύσεις τις προτάσεις του διαμεσολαβητή προκειμένου να προωθήσει τον διάλογο ώστε να οδηγηθεί σε λύση. Ωστόσο, η ηγεσία των Σκοπίων απέρριψε αυτές τις προτάσεις εμμένοντας στην αδιαλλαξίας της.

Στις 8 Οκτώβρη του 2005, ο Νίμιτς παρουσίασε την δεύτερη δέσμη προτάσεων του, η οποία προκάλεσε την άμεση αντίδραση της ελληνικής κυβέρνησης. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου της χώρας τα κύρια σημεία της πρότασης του διεθνούς Διαμεσολαβητή ήταν τα εξής⁷⁴:

1. Οι χώρες που είχαν αναγνωρίσει την συνταγματική ονομασία της ΠΓΔΜ-περίπου 100 μέχρι τότε- θα χρησιμοποιούσαν την ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας» στις διμερείς τους σχέσεις με τα Σκόπια.
2. Η Ελλάδα θα χρησιμοποιούσε την ονομασία «Republika Macedonija - Skopje» στις διμερείς σχέσεις με τα Σκόπια.
3. Η ΠΓΔΜ, στους Διεθνείς Οργανισμούς θα αναφερόταν ως «Republika Macedonija» μέχρι το 2008, ενώ αμέσως μετά θα αναφερόταν με το συνταγματικό της όνομα «Republic of Macedonia». Αμφότερες οι πλευρές δεν θα είχαν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν αποκλειστικά τον όρο «Μακεδονία» ενώ απέμεινε στην Ελλάδα να αποφασίσει πώς θα ονομάσει το τμήμα της ελληνικής Μακεδονίας.

Η κυβέρνηση των Σκοπίων αποδέχθηκε τις προτάσεις αυτές και σύμφωνα με διάγγελμα του σκοπιανού Πρωθυπουργού η νέα πρόταση «αποτελούσε καλή βάση για εξεύρεση λύσης στην εκκρεμότητα της ονομασίας». Ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, με ανακοίνωση του διακήρυξε ότι «η νέα απόπειρα του κ. Μάθιου Νίμιτς ισοδυναμεί

⁷⁴ Ελευθεροτυπία, «Προειδοποιεί με δημοψήφισμα και απειλεί με ΕΕ, τα Σκόπια», 11/10/2005.

ουσιαστικά με αποδοχή των θέσεων της μιας πλευράς, πράγμα που δεν συνάδει με την έννοια της μεσολάβησης, αποστολή της οποίας είναι η αναζήτηση συμβιβασμού στη βάση αμοιβαία αποδεκτών προτάσεων», όπως χαρακτηριστικά ανέφερε. Στην ανακοίνωση επίσης, αναφερόταν ότι η Ελλάδα θα συνεχίσει να συνεργάζεται στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΟΗΕ για την επίτευξη αμοιβαία αποδεκτής λύσης γιατί πίστευε ότι μόνο έτσι θα ενισχυθούν οι διμερείς σχέσεις και η συνεργασία των δυο χωρών και λαών, θα υποστηριχθεί η σταθερότητα της περιοχής και θα διευκολυνθεί η πρόοδος των ευρωπαϊκών επιδιώξεων της γειτονικής χώρας⁷⁵.

Ωστόσο, ως τότε η ελληνική κυβέρνηση και ο ελληνικός λαός, διατηρούσε το δικαίωμα- βάση της Ενδιάμεσης Συμφωνίας- να μην συμφωνήσει στην συμμετοχή της χώρας αυτής με ονομασία διαφορετική από αυτή της ΠΓΔΜ. Έτσι λοιπόν, τα Σκόπια θα γίνονταν δεκτά σε ΟΗΕ και ΕΕ με την ονομασία FYROM. Σε αυτή την ανακοίνωση διαφαίνονταν ουσιαστικά η νέα θέση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής που παρέπεμπε στην κρίση του ελληνικού λαού και, εμμέσως πλην σαφώς, υπονοούσε ότι θα παρέπεμπε το θέμα σε δημοψήφισμα. Επιχειρούσε, λοιπόν, να εφαρμόσει στην πράξη μια νέα τάση που ακολουθείται από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια για την αντιμετώπιση των δυσκολιών και των περίπλοκων προβλημάτων και που δεν έχει να κάνει με χρήση του δικαιώματος του veto, αλλά με τη διενέργεια δημοψηφίσματος.

Στις εκλογές της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 2007, επανεξελέγη ως κυβέρνηση το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας με Πρωθυπουργό τον Κ. Καραμανλή. Κατά την προεκλογική περίοδο και συγκεκριμένα κατά την διεξαγωγή του τηλεοπτικού debate των πολιτικών αρχηγών, σε ερώτηση σχετικά με τη στάση της ελληνικής κυβέρνησης εάν τα Σκόπια δεν κάνουν ένα βήμα πίσω στο ζήτημα της ονομασίας, ο Έλληνας πρωθυπουργός απάντησε ξεκάθαρα ότι θα θέσει βέτο στην ένταξη τους στους διεθνείς οργανισμούς.

Η Τρίτη δέσμη προτάσεων του διεθνούς Διαμεσολαβητή Μάθιου Νίμιτς υπεβλήθη προς τις δυο πλευρές στις 19 Φεβρουαρίου του 2008. Η νέα πρόταση περιείχε πέντε εναλλακτικές προτάσεις για την ονομασία της ΠΓΔΜ, στις οποίες δεν περιλαμβάνεται η «Νέα Μακεδονία». Πιο συγκεκριμένα σε αυτές περιλαμβάνονται οι εξής : Democratic Republic of Macedonia, Constitutional Republic of Macedonia, Independent Republic of Macedonia και Republic of Uper Macedonia. Η φόρμουλα Νίμιτς επί της ουσίας συνεπάγεται λύση διπλής ονομασίας και προβλέπει ότι το σύνθετο όνομα, στο οποίο θα καταλήξουν οι δυο πλευρές, θα χρησιμοποιείται στους

⁷⁵ Ελευθεροτυπία, «Προειδοποιεί με δημοψήφισμα και απειλεί με ΕΕ, τα Σκόπια», 11/10/2005.

διεθνείς οργανισμούς και στα διαβατήρια της ΠΓΔΜ, ενώ θα υπάρξει σύσταση να γίνεται χρήση και στις διμερείς σχέσεις τρίτων χωρών με τα Σκόπια⁷⁶.

Δύο μέρες αργότερα, η Αθήνα είχε καταλήξει στις αντιρρήσεις, τις επισημάνσεις και τις προτεινόμενες αλλαγές επί της πρότασης Νίμιτς για την ονομασία της ΠΓΔΜ, εκφράζοντας εμμέσως με αυτόν τον τρόπο την ετοιμότητα της να διαπραγματευτεί με βάση την εισήγηση του ειδικού διαμεσολαβητή του ΟΗΕ. Ορισμένα σημεία της πρότασης χαρακτηρίστηκαν ως αποδεκτά επί της αρχής από το Υπουργείο Εξωτερικών, ενώ άλλα απορρίφθηκαν⁷⁷. Πιο συγκεκριμένα, η υπουργός Εξωτερικών, κα Ντόρα Μπακογιάννη, δήλωσε ενημερώνοντας την επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής ότι η «πρόταση Νίμιτς για την ονομασία της ΠΓΔΜ παρέχει δυνατότητες για επίμονη, αλλά ουσιαστική διαπραγμάτευση στα πλαίσια της ισχύουσας διαδικασίας. Έχει σημεία που δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτά ως έχουν, αλλά που χρήζουν αποσαφήνισης και άλλα που θα μπορούσαν να γίνουν κατ' αρχήν δεκτά υπό προϋποθέσεις». Επίσης, επισήμανε πως «η όποια πρόταση θα υποστεί το βάσανο της διαπραγμάτευσης και θα κριθεί από το αποτέλεσμα- εάν υπάρξει» ενώ όπως τόνισε «δεν θέλουμε τη λύση για τη λύση, για να σώσουμε απλώς τα προσχήματα. Το παλαιότερο μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στην περιοχή, η πιο δυναμική οικονομία και ο πιο αξιόπιστος πόλος σταθερότητας και ανάπτυξης, δεν έχει τέτοια άγχη και σύνδρομα», υπογράμμισε η υπουργός⁷⁸.

Η πλευρά των Σκοπίων στις 24 Φεβρουαρίου 2008 απάντησε καταρχήν θετικά στη νέα δέσμη προτάσεων του Μ. Νίμιτς. Πιο συγκεκριμένα, η σκοπιανή ηγεσία δήλωσε ότι αποδέχεται τις δύο από τις πέντε εναλλακτικές ονομασίες που προτάθηκαν από το διεθνή διαμεσολαβητή. Σε αυτές συγκαταλέγεται η ονομασία «Λαϊκή Δημοκρατία της Μακεδονίας» και η ονομασία «Ανεξάρτητη Δημοκρατία της Μακεδονίας». Ωστόσο, στις 18 Μαρτίου 2008, τα Σκόπια δήλωσαν δια στόματος του Υπουργού Εξωτερικών τους κ. Αντόνιο Μιλόσοσκι πως οι προτάσεις Νίμιτς δεν συνιστούν βάση για εξεύρεση λύσης⁷⁹.

Έτσι, στις 27 Μαρτίου 2008, ο Μάθιου Νίμιτς, επανήλθε με μια νέα δέσμη προτάσεων- την τέταρτη κατά σειρά- για το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων. Με ένα μόνο μονοσέλιδο κείμενο, που περιέγραφε απλώς και μόνο «βασικά στοιχεία» της προτεινόμενης λύσης, αφήνοντας για μετά τη διαπραγμάτευση των «λεπτομερειών»

⁷⁶ Καθημερινή, «Τα ονόματα που προτείνει ο κ. Νίμιτς. Εμμένει σε φόρμουλα διπλής ονομασίας για ΠΓΔΜ», 20/02/2008.

⁷⁷ Ελευθεροτυπία, «Συγκεκριμένη πρόταση Νίμιτς κατ' αρχήν αποδεκτή από Αθήνα», 20/02/2008.

⁷⁸ <http://www.in.gr/NEWS/article.asp?IngEnityId=875330>.

⁷⁹ Καθημερινή, «Απορρίπτει τις προτάσεις Νίμιτς η ΠΓΔΜ», 18/03/2008.

της, ο μεσολαβητής του ΟΗΕ Μ. Νίμιτς επιχείρησε να αποσπάσει το «Ναι» της Αθήνας, προκειμένου ο Αμερικάνος πρόεδρος Τ. Μπούς να μη βρεθεί αντιμέτωπος με το ελληνικό βέτο στην ένταξη των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ.

Η περίφημη πρόταση, με την οποία ο κ. Νίμιτς αιφνιδίασε το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, περιγράφει σε μόλις οκτώ παραγράφους το περίγραμμα της προτεινόμενης λύσης. Η προτεινόμενη ονομασία είναι για μεν την εσωτερική χρήση η συνταγματική ονομασία σε κυριλλική γραφή «Republika Makedonija», για «επίσημη διεθνή χρήση» (χωρίς όμως να επισημαίνεται ρητά ότι θα αφορά και στους διεθνείς οργανισμούς και στα διεθνή φόρουμ) προτείνεται το «Δημοκρατία της Μακεδονίας» στην αγγλική.

Η νέα πρόταση Νίμιτς ουσιαστικά καθιέρωνε τη διπλή ονομασία, οδηγούσε σε αναγνώριση «μακεδονικής» οντότητας, καθιέρωνε το δικαίωμα χρήσης του όρου «Μακεδονία - Μακεδονικός» και από τα Σκόπια, προέβλεπε διαπραγματεύσεις για τη «συμφωνημένη» χρήση τοπωνυμίων, ενώ δεν προέβλεπε εγγυήσεις για συνταγματική αναθεώρηση στα Σκόπια που θα επέτρεπε την υλοποίηση της συμφωνίας και ακόμη και αυτό το θέμα της μετονομασίας του αεροδρομίου των Σκοπίων αφηνόταν στην καλή βούληση της σκοπιανής ηγεσίας.

Ο κ. Νίμιτς, προτείνει λύση διπλής ονομασίας, καθώς για τα τρίτα κράτη που έχουν ήδη αναγνωρίσει τη «Δημοκρατία της Μακεδονίας», αν και συστήνεται η χρήση του νέου ονόματος, διευκρινίζεται ρητώς ότι «ενθαρρύνεται, αλλά δεν απαιτείται» η αλλαγή της ονομασίας αυτής και αντικατάστασή της με το νέο όνομα. Η αποδοχή και από την Ελλάδα της ονομασίας «Δημοκρατία της Μακεδονίας», με την ταυτόχρονη χρήση από πολλά κράτη σε διμερές επίπεδο της συνταγματικής ονομασίας «Δημοκρατίας της Μακεδονίας», ουσιαστικά διαιωνίζει και επιδεινώνει το πρόβλημα, ενώ εμπεριέχεται και η αναγνώριση «μακεδονικής ταυτότητας», που αποτελεί όμως τον βασικό πυρήνα των ελληνικών ανησυχιών για την προώθηση αλυτρωτικών διεκδικήσεων.

Η ελληνική πλευρά, φάνηκε έντονα δυσανεκτή – όπως ήταν άλλωστε αναμενόμενο- από τη νέα δέσμη προτάσεων σχετικά με το ζήτημα της ονομασίας της Γείτονος. Σύμφωνα με την Υπουργό Εξωτερικών κ. Ντόρα Μπακογιάννη : «Η νέα πρόταση του κ. Νίμιτς για το θέμα των Σκοπίων απέχει από τις ελληνικές θέσεις. Τελικές λύσεις δεν υπάρχουν όσο διαρκούν οι διαπραγματεύσεις. Αν δεν υπάρξει αμοιβαία αποδεκτή λύση, η Ελλάδα δεν μπορεί να συναινέσει σε συμμαχικές σχέσεις με τα Σκόπια⁸⁰.

⁸⁰ Ελευθεροτυπία, «Όχι Αθήνας στη διπλή εξ ΗΠΑ», 27/03/2008.

Η πρόταση Νίμιτς , «Δημοκρατία της Μακεδονίας (Σκόπια)», είναι η «ολική επαναφορά» της πρώτης συμβιβαστικής πρότασης που είχε υποβληθεί από τον Βρετανό κ. Ο'Νίλ, ειδικό μεσολαβητή της τότε βρετανικής προεδρίας στην ΕΕ, πριν από 15 περίπου χρόνια. Η πρόταση αυτή, δεν καλύπτει φυσικά τον όρο για γεωγραφικό προσδιορισμό της νέας ονομασίας της ΠΓΔΜ, αλλά ούτε και αγγίζει την ουσία της διαπραγματεύσεως της ελληνικής θέσης όπως την εξέφρασε ο Έλληνας πρωθυπουργός, δηλαδή την ενιαία «έναντι όλων» (erga omnes) χρήση της ονομασίας⁸¹. Δυστυχώς, ο μεσολαβητής του ΟΗΕ, αλλά και οι συνεργαζόμενοι με αυτόν Αμερικανοί αξιωματούχοι, παρέμειναν αμετακίνητοι στη δική τους αντίληψη συμβιβασμού», με μια διπλή ονομασία και πλήρη διασφάλιση της μακεδονικής εθνότητας, κάτι δηλαδή, που θα οδηγήσει σε πλήρη ανακύκλωση του προβλήματος της ονομασίας σε διεθνείς οργανισμούς και διμερείς αναγνωρίσεις⁸².

Η ελληνική αναδίπλωση και υπαναχώρηση στο ζήτημα της ονομασίας – σε σχέση με τις «άκαμπτες» θέσεις του παρελθόντος- εκλήφθηκε ως ένδειξη αδυναμίας και αντιμετώπιστηκε με νέες πιέσεις για νέα υπαναχώρηση αντί να ασκηθούν πλέον πιέσεις προς την αδιάλλακτη πλευρά των Σκοπίων.

3.2 Η διαμεσολάβηση στο πλαίσιο της προετοιμασίας για το Βουκουρέστι

Μετά την ουσιαστική απόρριψη από τις δυο πλευρές και της τελευταίας δέσμης προτάσεων του διαμεσολαβητή σχετικά με το ζήτημα της επίλυσης της ονομασίας της γειτονικής χώρας, ο Μάθιου Νίμιτς κατέφυγε στη λύση των «εκ του σύνεγγυς» συνομιλιών⁸³, για να διασώσει τις διαπραγματεύσεις που όπως όλα έδειχναν κατέληγαν σε αδιέξοδο, καθώς τα Σκόπια αρνήθηκαν να κάνουν την παραμικρή υποχώρηση και να συναντήσουν την Ελλάδα «στη μέση του δρόμου»⁸⁴. Έτσι ξεκίνησε ένα σκληρό παζάρι για το Σκοπιανό στη Νέα Υόρκη, υπό την αιγίδα του μεσολαβητή Μ. Νίμιτς και με την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών, του ΝΑΤΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁸¹ Καθημερινή, «Κ.Καραμανλής : σύνθετο όνομα έναντι πάντων. Όχι σε λύση, περιγραφική του πολιτεύματος της ΠΓΔΜ», 1/03/2008.

⁸² Ελευθεροτυπία, «Όχι Αθήνας στη διπλή εξ ΗΠΑ», 27/03/2008.

⁸³ Καθημερινή, «Την Παρασκευή οι συνομιλίες για το όνομα. Αθήνα και Σκόπια θα διαπραγματευθούν εκ του σύνεγγυς με τον Μ. Νίμιτς», 27/02/2008.

⁸⁴ Καθημερινή, «Τείχος αδιαλλαξίας από ΠΓΔΜ. Ενώ σήμερα αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις διαμηνύει δια των ΜΜΕ ότι απορρίπτει όλες τις ονομασίες», 29/02/1008.

Η αμερικανική πλευρά επιδίωκε άμεση επίλυση του ζητήματος της ονομασίας, έτσι ώστε στη Σύνοδο Κορυφής του NATO⁸⁵ που θα γινόταν στις 4 Απριλίου 2008 στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας, να λαμβάνονταν ομόφωνα η απόφαση για ένταξη στους κόλπους της Συμμαχίας και των Σκοπίων εκτός από την Αλβανία και την Κροατία. Η επίτευξη αυτού του στόχου θεωρήθηκε ότι θα ήταν μια διπλωματική νίκη των ΗΠΑ και του Προέδρου Μπούς προσωπικά, λίγο πριν αποχωρήσει από την προεδρία. Έτσι, ενώ τα χρονικά περιθώρια πίεζαν ασφυκτικά, η αμερικανική διπλωματία έδειξε έντονη κινητικότητα ώστε να έρθουν άμεσα σε νέα επαφή οι δυο πλευρές και να μην υλοποιηθεί η χρήση του veto από την ελληνική πλευρά- όπως είχε διακηρύξει επίσημα νωρίτερα ο έλληνας πρωθυπουργός⁸⁶ - και η οποία θα σήμαινε μη ένταξη στο NATO της γειτονικής χώρας. Ο Μ. Νίμιτς, ήλπιζε ότι η παρέμβαση αυτή των ΗΠΑ θα πίεζε πιο άμεσα τις δυο πλευρές προς την κατεύθυνση εξεύρεσης μιας λύσης, σε μια φάση που τα πάντα έδειχναν ότι οι διαπραγματεύσεις οδηγούνταν σε αδιέξοδο⁸⁷.

Ακριβώς για να επιτευχθεί ο στόχος των ΗΠΑ άρχισαν, να ασκούνται έντονες πιέσεις σε διπλωματικό επίπεδο και προς τις δυο πλευρές, προκειμένου να λυθεί άμεσα η εκκρεμότητα του ζητήματος της ονομασίας των Σκοπίων⁸⁸. Επίσης, η ΕΕ άρχισε να ασκεί και αυτή με τη σειρά της πιέσεις προς τα Σκόπια. Πιο συγκεκριμένα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δια στόματος του αρμοδίου επιτρόπου Διεύθυνσης, κ. Όλι Ρέν, επισήμανε ότι «η μη διευθέτηση του προβλήματος θα έχει αρνητικές συνέπειες στις διαδικασίες προσχώρησης τόσο στην ΕΕ όσο και στο NATO⁸⁹».

Στις 6 Μαρτίου 2008, η Ελλάδα στην υπουργική σύνοδο του NATO, απέρριψε δια της υπουργού Εξωτερικών, Ντόρας Μπακογιάννη, το ενδεχόμενο προσχώρησης των Σκοπίων στη συμμαχία, αν έως τη Σύνοδο Κορυφής στις αρχές Απριλίου στο Βουκουρέστι, δεν είχε βρεθεί λύση στο ζήτημα της ονομασίας. Η υπουργός Εξωτερικών δήλωσε μετά το πέρας της συνόδου στις Βρυξέλλες: «δυστυχώς, η πολιτική που ακολούθησε η κυβέρνηση της γειτονικής μας χώρας στις σχέσεις με την Ελλάδα, αφενός με αδιαλλαξία, αφετέρου με ενέργειες εθνικιστικής και αλυτρωτικής λογικής άρρηκτα συνυφασμένης με το ζήτημα της ονομασίας, δεν μας επέτρεψε να

⁸⁵ NATO: κύριος πολιτικοστρατιωτικός θεσμικός φορέας στον ευρωατλαντικό κόσμο. Συστήθηκε το 1949 ως απάντηση στον σοβιετικό επεκτατισμό, ενώ αρκετοί από τους δυτικούς συμμάχους του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου το αντιμετώπισαν επί πλέον ως πρόσφορο μέσο για να ελεγχθεί με τη μέθοδο του στενού εναγκαλισμού, η μεταπολεμική πορεία της ανασυγκροτούμενης Δυτικής Γερμανίας. Και το μεταψυχροπολεμικό NATO, εν απουσία ορατής έξωθεν στρατιωτικής απειλής, χωρίς να αποβάλλει την αμυντική του διάσταση, επικέντρωσε τις προσπάθειές τους στην καταγραφή και αντιμετώπιση μια σειράς από νέες, έμμεσες απειλές κατά της ασφάλειας των μελών του.

⁸⁶ Καθημερινή, «Μη λύση σημαίνει μη πρόσκληση. Με την προοπτική άσκησης βέτο στο NATO, ο Κ. Καραμανλής απέστειλε μήνυμα προς τα Σκόπια», 23/02/2008.

⁸⁷ Καθημερινή, «ΗΠΑ – NATO ζητούν ευελιξία από Σκόπια», 09/03/2008.

⁸⁸ Καθημερινή, «ΗΠΑ: θέλουν λύση εδώ και τώρα. Μιλούν για «αναξιοποίητη ευκαιρία», αν δεν επέλθει συμφωνία για την ΠΓΔΜ έως τη Σύνοδο του NATO». 28/02/2008.

⁸⁹ Καθημερινή, «Η μη λύση, εμπόδιο και στην ευρωπαϊκή πορεία», 06/03/2008

κρατήσουμε θετική στάση. Η Ελλάδα δεν συναίνεσε στην πρόσκληση προς την ΠΓΔΜ να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ. Δεν είμαστε ευτυχείς γι' αυτό⁹⁰».

Εν μέσω έντονων φημολογιών για άμεση αμερικανική παρέμβαση από την Αμερικανίδα πρέσβειρα στο ΝΑΤΟ κα. Βικτόρια Νούλαντ⁹¹, η υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας σε δηλώσεις της απάντησε σε αυτό το ενδεχόμενο, λέγοντας ότι «οι διαπραγματεύσεις παραμένουν στην αρμοδιότητα του ΟΗΕ, αλλά οι προσπάθειες των συμμάχων είναι καλοδεχούμενες⁹²». Έτσι, στις 13 Μαρτίου κατόπιν αμερικανικής πρωτοβουλίας και πρότασης και παρουσίας της Αμερικανίδας μόνιμης αντιπροσώπου στο ΝΑΤΟ, πραγματοποιήθηκε συνάντηση στο περιθώριο του συνεδρίου του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος(ΕΛΚ), λίγες ώρες πριν από την ένταξη της εαρινής συνόδου κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά τη συνάντηση αυτή –η οποία επικρίθηκε έντονα από την αντιπολίτευση- η Ελληνίδα Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι «η Ελλάδα έχει σαφείς και ισχυρές θέσεις και ως εκ τούτου δεν έχει κανέναν λόγο να αποφεύγει συναντήσεις ή πρωτοβουλίες από την πλευρά τρίτων κρατών που επιδιώκουν τη λύση του ζητήματος». Ακόμη, ανέφερε ότι «βρισκόμαστε στη μέση μιας μακράς διαπραγμάτευσης και στο πλαίσιο αυτό πολλοί φίλοι και εταίροι αναπτύσσουν πρωτοβουλίες με στόχο να προσφέρουν τις καλές τους υπηρεσίες⁹³».

Εν τω μεταξύ, με αφορμή την εσωτερική κρίση που παρουσιάστηκε στον κυβερνητικό συνασπισμό της γειτονικής χώρας κατά τα μέσα του Μάρτη, ο πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής απέστειλε από τις Βρυξέλλες – μετά το τέλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου- σαφές μήνυμα προς την ηγεσία της ΠΓΔΜ, αλλά και προς κάθε άλλη κατεύθυνση, «να μην αποτελέσει η κυβερνητική κρίση⁹⁴ της γειτονικής χώρας «πρόφαση ή αλλοθι για να διαιωνιστεί ένα αδιέξοδο 17 ετών για το όνομα ή για ψευδεπίγραφες διευθετήσεις⁹⁵».

Στη συνάντηση της Βιέννης δεν προέκυψε τίποτε ουσιαστικό, παρά τις αισιόδοξες δηλώσεις του διαμεσολαβητή Νίμιτς⁹⁶. Τα Σκόπια επιθυμούσαν ο προσδιορισμός του ονόματος να αφορά το πολίτευμα της χώρας ενώ η Αθήνα επιδίωκε σαφώς γεωγραφικό προσδιορισμό και μια ονομασία έναντι όλων(erga omnes).

⁹⁰ Καθημερινή, «Πρώτο ελληνικό βέτο στο ΝΑΤΟ. Η κ. Μπακογιάννη δεν συναίνεσε στην πρόσκληση προς την ΠΓΔΜ στη σύνοδο των ΥΠ.ΕΞ», 07/03/2008

⁹¹ Έθνος, «Ραντεβού με εποπτεία ΗΠΑ», 21/03/2008.

⁹² Καθημερινή, «ΗΠΑ και ΝΑΤΟ πιέζουν για λύση πριν από τη Σύνοδο», 12/03/2008.

⁹³ Καθημερινή, «Συνάντηση χωρίς ουσιαστική πρόοδο». 14/03/2008.

⁹⁴ Ο.π.

⁹⁵ Καθημερινή, «Καραμανλής για ΠΓΔΜ με πολλούς αποδέκτες», 15/03/2008.

⁹⁶ Καθημερινή, «Τα τρία ονόματα παραμένουν στο τραπέζι. Την ερχόμενη εβδομάδα νέα συνάντηση με Νίμιτς». 18/03/2008.

Έτσι, κατόπιν πρωτοβουλίας της Ουάσιγκτον, η Ελληνίδα Υπουργός Εξωτερικών συναντήθηκε στις 21 Μαρτίου στις Βρυξέλλες με τον Σκοπιανό ομόλογό της κ. Αντόνιο Μιλοσόσκι, παρουσία του βοηθού ΥΠΕΞ των ΗΠΑ κ. Ντάνιελ Φρίντ, στην οικία της Αμερικανίδας μόνιμης αντιπροσώπου στο ΝΑΤΟ. Η νέα ευθεία εμπλοκή των ΗΠΑ στο θέμα της ονομασίας της ΠΓΔΜ προκάλεσε έντονο προβληματισμό στην Αθήνα, καθώς θεωρήθηκε πιθανή η παράκαμψη των διαπραγματεύσεων υπό τον Μάθιου Νίμιτς⁹⁷.

Στις 25 Μαρτίου 2008, έγινε νέα συνάντηση στην Νέα Υόρκη. Η πρόταση που κατέθεσε ο ειδικός διαμεσολαβητής στους διαπραγματευτές Ελλάδας και ΠΓΔΜ, πρέσβεις Αδαμάντιο Βασιλάκη και Νικόλα Ντιμιτρόφ, συνιστούσε δυσμενή εξέλιξη και η Αθήνα, ουσιαστικά ζητούσε μια νέα πρόταση. Η Υπουργός Εξωτερικών κα. Ντόρα Μπακογιάννη έδωσε το στίγμα των ελληνικών θέσεων δηλώνοντας ότι «η νέα πρόταση απέχει από τους επιδιωκόμενους στόχους της Ελλάδας»⁹⁸.

Είναι γεγονός, ότι στο ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών έδειξαν να αιφνιδιάζονται από την πρόταση του Νίμιτς, σε αντίθεση με τα Σκόπια, όπου από πολύ καιρό υπήρχε καλλιέργεια κλίματος υπέρ μιας ονομασίας κοντά στο πλαίσιο της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας - Σκόπια». Έτσι, εκεί που η Αθήνα ανέμενε ότι στη συνάντηση της Νέας Υόρκης το «διακύβευμα» θα ήταν η στάση που θα κρατούσε ο πρέσβης των Σκοπίων στον ΟΗΕ κ. Ντιμιτρόφ, η οποία θα έδειχνε εάν τα Σκόπια εμμένουν στην αδιαλλαξία ή παρουσιάζουν πιο ευέλικτη στάση σε σχέση με την προηγούμενη πρόταση, η Ελλάδα βρέθηκε απέναντι σε μια νέα πρόταση, η οποία δεν την ικανοποιούσε καθόλου⁹⁹.

Η μόνη εξήγηση που μπορεί να δοθεί, σχετικά με την αρνητική στάση για τα ελληνικά συμφέροντα τελευταία- πέμπτη κατά σειρά- πρόταση Νίμιτς, είναι ότι η ελληνική πλευρά, είτε απέτυχε να οριοθετήσει έγκαιρα τις θέσεις της, δηλαδή, να παρουσιάσει με ευκρίνεια τις λεγόμενες «κόκκινες γραμμές» της, είτε άλλα έλεγε δημοσίως και άλλα στις διαπραγματεύσεις, οπότε εξέπεμψε και πάλι λάθος μηνύματα. Ό,τι και από τα δυο και αν συνέβη, οφείλουμε να το αξιολογήσουμε και να βγάλουμε τα συμπεράσματά μας. Η ελληνική πλευρά είχε επενδύσει πολύ στην πίεση των ΗΠΑ προς τα Σκόπια και, σε μεγάλο βαθμό, θεωρούσε ότι την έχει εξασφαλίσει, πεποίθηση που δεν δείχνει να δικαιώνεται στην πράξη. Επίσης, η ελληνική πλευρά επέλεξε να υιοθετήσει τον ρόλο του «καλού» στο παιχνίδι της απόδοσης ευθυνών (blame game) απέναντι στην πλευρά που δείχνει περισσότερο αδιάλλακτη στη διαδικασία. Έτσι, από νωρίς εμφανίστηκε πιο διαλλακτική, υποχωρώντας από τις πάγιες διαπραγματευτικές

⁹⁷ Καθημερινή, «Παρέκαμψαν τον ΟΗΕ. Συνομιλίες με Σκόπια υπό αγίδα ΗΠΑ», 21/03/2008.

⁹⁸ Καθημερινή, «Ανώμαλη προσγγείωση από τον κ. Νίμιτς. Αιφνιδίασε η πρόταση για Μακεδονία», 27/03/2008.

⁹⁹ Ο.π.

της θέσεις, γεγονός που όπως φαίνεται εκ του αποτελέσματος, δυσκόλεψε την διαπραγμάτευση.

Οι Αμερικάνοι, μετά κατά την τελευταία αυτή αποτυχία εξεύρεσης λύσης, εναπόθεσαν τις ελπίδες τους για την άρση του αδιεξόδου και την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ Αθήνας και Σκοπίων στη μεσολάβηση της τελευταίας στιγμής από τον Ντάνιελ Φρίντ¹⁰⁰. Ενώ θεσμικά ο Μάθιου Νίμιτς θα κατέβαλε την ύστατη προσπάθεια για την εξεύρεση κοινά αποδεκτής ονομασίας πριν από τη σύνοδο κορυφής του ΝΑΤΟ, στην πράξη το βάρος της γεφύρωσης των διαφορών είχε πλέον αναλάβει ο Αμερικανός βοηθός Υπ. Εξωτερικών¹⁰¹. Όμως, ήταν εμφανές ότι τα χρονικά περιθώρια δεν επέτρεπαν ουσιαστική διαπραγμάτευση και καθιστούσαν αδύνατη την επίτευξη δεσμευτικής συμφωνίας που θα είχε σοβαρές πιθανότητες να υλοποιηθεί.

Παρά τις τελευταίες απέλπιδες προσπάθειες των ΗΠΑ για την ένταξη των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ με την προσωρινή τους ονομασία FYROM, κάτι τέτοιο δεν κατέστη τελικά εφικτό. Έτσι, φτάσαμε και επίσημα στη χρήση του ύστατου δικαιώματος της αρνησικυρίας (veto) στο Βουκουρέστι στις 3-4 Απριλίου 2008¹⁰². Παρά τις έντονες φημολογίες από δημοσιεύματα του εγχώριου τύπου, ότι η Ελλάδα θα επέστρεφε σε μια νέα περίοδο «απομόνωσης» από τους εταίρους της, κάτι τέτοιο δεν φάνηκε να συμβαίνει, τουλάχιστον σε αυτή τη φάση. Αντιθέτως, η χώρα μας βρήκε ορισμένους ευρωπαϊούς εταίρους στο πλευρό της, καθότι οι ελληνικές θέσεις είχαν αρχίσει πλέον να γίνονται περισσότερο κατανοητές σε σχέση με το παρελθόν.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός, εμφανώς ενισχυμένος από την επικράτηση των ελληνικών θέσεων στους κόλπους της Συμμαχίας, απέστειλε διπλό μήνυμα προς τη γείτονα και το εσωτερικό της χώρας. Ο Κ.Καραμανλής υπογράμμισε ότι η «ΠΓΔΜ δεν έχει μέλλον στους ευρωαντλαντικούς θεσμούς, αν δεν επιτευχθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση στο ζήτημα της ονομασίας». Ωστόσο, έσπευσε να προσθέσει ότι «στόχος της

¹⁰⁰ Ο τελευταίος γνώριζε καλά το θέμα. Ήταν ο αρχιτέκτονας της αναγνώρισης των Σκοπίων ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» ενώ εξεπλάγη από την άμεση απόρριψη εκ μέρους της Ελλάδας της τελευταίας πρότασης Νίμιτς, η οποία κατατέθη τέσσερις μόλις μέρες μετά τη συνάντηση που είχε ο ίδιος με τους υπουργούς Εξωτερικών των δυο χωρών στις Βρυξέλλες. Όταν στη διάρκεια δεξίωσης στην ελληνική πρεσβεία για την 25^η Μαρτίου, του επισημάνθηκε ότι δεν μπορεί να παρουσιάζεται το «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» και μάλιστα στα αγγλικά, ως σύνθετη ονομασία με γεωγραφική διάσταση», έδειχνε αμήχανος και προβληματισμένος, σαν να είχε μόλις τώρα συνειδητοποιήσει το εύρος της ελληνικής ευαισθησίας για το θέμα.

¹⁰¹ Καθημερινή, «Ο μεσολαβητής της τελευταίας στιγμής, μπορεί; Στον Νατν Φρίντ εναποθέτει τώρα η Ουάσινγκτον τις ελπίδες της για συμφωνία Αθήνας-Σκοπίων», 30/03/2008.

¹⁰² Καθημερινή, «Το ελληνικό βέτο απέτρεψε την ένταξη. Οι ηγέτες της Συμμαχίας, μετά τις αντιρρήσεις Καραμανλή, ανέβαλαν τη λήψη απόφασης για την ΠΓΔΜ παρά την επιμονή ΗΠΑ», 03/04/2008.

Ελλάδας δεν είναι να την ταπεινώσει», αλλά επιδιώκουμε λύση που συνυπολογίζει τις ευαισθησίες όλων μας¹⁰³».

Ας ξεκινήσουμε λοιπόν, με την 2α Απριλίου όπου και έλαβε χώρα στο Βουκουρέστι η Σύνοδος Κορυφής των Κρατών - μελών του ΝΑΤΟ. Όπως αναμενόταν υπήρξε μία σύνοδος σοβαρών δυσχερειών, διότι σ' αυτήν συζητήθηκαν κυρίως το θέμα της εισόδου των τριών Βαλκανικών χωρών, Αλβανίας, Κροατίας και ΠΓΔΜ αλλά και της προσκλήσεως επίσης στο ΝΑΤΟ, της Ουκρανίας και Γεωργίας. Για την είσοδο των δύο τελευταίων σφόδρα αντιτίθεται η Ρωσία, ενώ για την είσοδο της ΠΓΔΜ αντιτίθετο η χώρα μας, εφ' όσον μέχρι και την ύστατη στιγμή δεν ευρίσκετο λύση στο θέμα της ονομασίας.

Η στάση της ηγεσίας της ΠΓΔΜ και η συμπεριφορά των λαϊκών μαζών που αυτή κινητοποίησε, υπήρξαν άκρως προκλητικές και προσβλητικές προς την χώρα μας, την ιστορία και την ηγεσία μας, οι οποίες ίσως σε κάποιο βαθμό να προκάλεσαν και το αίσθημα κοινής λογικής των λοιπών συμμάχων, πλην βεβαίως των ΗΠΑ. Η ελληνική θέση είχε προ πολλού χρόνου καταστεί σαφής προς τους εταίρους του ΝΑΤΟ, της ΕΕ και βεβαίως προς τον μεσολαβητή του ΟΗΕ και κ. Νίμιτς. Η προκλητική και εξόφθαλμα ανθελληνική στάση του προέδρου Μπους, επιμένοντος με δηλώσεις του, ακόμη και πριν τη Σύνοδο Κορυφής, υπέρ της προσκλήσεως της ΠΓΔΜ, πιστεύουμε ότι έδωσε εσφαλμένες εντυπώσεις και στους ιθύνοντες της ηγεσίας των Σκοπίων. Αυτή με πολυάριθμη αντιπροσωπεία έφθασε στο Βουκουρέστι για να δεχθεί την «βεβαία» πρόσκληση εισόδου της στο ΝΑΤΟ.

Η πρόσκληση αυτή δεν ήλθε ποτέ. Ήλθε μόνον για την Κροατία και Αλβανία αλλά δεν ήλθε επίσης, ούτε για την Ουκρανία, ούτε και Γεωργία, παρά τις πιέσεις των ΗΠΑ. Η άποψη της Γερμανίας και άλλων ένδεκα χωρών-μελών του ΝΑΤΟ ότι η Ρωσία θα αντιδρούσε στην διεύρυνση του ΝΑΤΟ προς ανατολάς, που επιβεβαιώθηκε κι από τις δηλώσεις, του συνήθως ήπιου ΥΠΕΞ της Ρωσίας, επικράτησε στην Σύνοδο.

Το αποτέλεσμα της Συνόδου Κορυφής των Κρατών - Μελών του ΝΑΤΟ της 2 Απριλίου σχετικώς με την πρόσκληση εισόδου στο ΝΑΤΟ της ΠΓΔΜ, δικαίως θεωρήθηκε επιτυχία της Ελληνικής πλευράς. Ήλθε έπειτα από πολύ καιρό και κατά κάποιο τρόπο έθεσε «τα όριά μας» στους φίλους και συμμάχους, κάτι το οποίο θα έπρεπε να είχε γίνει προ πολλού. Δεν υπήρξε βεβαίως ένα τυχαίο αποτέλεσμα. Είναι το αποτέλεσμα εμβριθούς και ενδελεχούς προπαρασκευής σε πολλά διπλωματικά επίπεδα, κυρίως δε το αποτέλεσμα του ελληνικού λαού ενωμένου κάτω από το σύνολο

¹⁰³ Καθημερινή, «Διπλό μήνυμα Καραμανλή μετά το βέτο. Στα Σκόπια: Όχι ταπεινωτική λύση- Στο εσωτερικό: Ανάγκη συναίνεσης», 04/04/2008.

της πολιτικής του ηγεσίας. Και αυτό είναι το σημαντικότερο κέρδος από την υπόθεση των Σκοπίων μετά την Σύνοδο Κορυφής στο Βουκουρέστι.

Επιμένουμε δε στην άποψη ότι αυτή η συμπαγής ενότητα στο ελληνικό εσωτερικό μέτωπο, που έδωσε την δυνατότητα της ακλόνητης επιμονής στην ηγεσία της χώρας, επάνω στην οποία έσπασαν τα συνεχή κύματα πιέσεων, θα πρέπει να διατηρηθεί και να εδραιωθεί στο «μετα-Βουκουρέστι» μέλλον.

Ο Ελλαδικός αλλά και ο απανταχού Ελληνισμός πρέπει να εξακολουθήσει ενωμένος να αγωνίζεται, τουλάχιστον στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής, ανεξάρτητα από την πολιτική τοποθέτηση του καθενός.

Το θέμα της ονομασίας της ΠΓΔΜ, για το οποίο η χώρα μας έκανε τις μεγαλύτερες δυνατές υποχωρήσεις, παρά την υπερφίαλη στάση και συμπεριφορά της γείτονας, δεν έχει βεβαίως φθάσει στο τέλος του. Θα έχει συνέχεια και σκληρές ακόμη προσπάθειες για ν' αχθεί σε ένα αποδεκτό αποτέλεσμα.

Πρέπει να έχουμε πάντοτε προ οφθαλμών ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις, όπως η ιστορία διδάσκει, ούτε εύκολα παραιτούνται, ούτε λησμονούν αλλά συνήθως μνησικακούν. Μέσα στο πλαίσιο των εθνικών συμφερόντων και επιδιώξεών τους θα καιροφυλακτούν πάντοτε να επιτύχουν όσα επιδιώκουν.

Δυστυχώς δε εξακολουθούμε και θα εξακολουθούμε και στο μέλλον να έχουμε δύσκολα θέματα, που όχι μόνο άπτονται αλλά επηρεάζουν σοβαρά την εξωτερική μας πολιτική. Από την άλλη πλευρά, μετά την διεξαγωγή και τα αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής της 2 Απριλίου, θα πρέπει να καταλήξουμε σε κάποια χρήσιμα συμπεράσματα, πέραν βεβαίως του κεφαλαιώδους σημασίας γεγονότος της καθολικής συμμετοχής και σύμπνοιας, η οποία δημιούργησε το αρραγές εσωτερικό μέτωπο. Η αποτυχία του προέδρου Μπους να πείσει τα λοιπά σημαντικά κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ και να επιβάλει τις απόψεις του σ' ότι αφορούσε, τόσο την πρόσκληση προς την ΠΓΔΜ, όσον και προς την Ουκρανία και Γεωργία, έρχεται να επιβεβαιώσει ότι η υπερδύναμη, ούτε παντοδύναμη είναι, ούτε αδιαμφισβήτητη στην ορθότητα των αποφάσεών της. Κανείς ασφαλώς δεν αμφισβητεί το βάρος και την επιρροή της.

Εξετάζοντας την στάση των διαφόρων χωρών του ΝΑΤΟ κατά την συζήτηση για την πρόσκληση της ΠΓΔΜ ή όχι, αξίζει να σημειώσουμε την στάση εκείνων, που ετάχθησαν εναντίον της χώρας μας. Σαφώς εναντίον ευρέθηκαν οι ΗΠΑ, η Τουρκία, η Σλοβενία, Τσεχία, Εσθονία και Λιθουανία. Καμία από αυτές δεν θα πρέπει να αποτελέσει έκπληξη για την στάση που τήρησε.

Οι ΗΠΑ είχαν ταχθεί αναφανδόν εναντίον μας στο θέμα ευθύς εξ αρχής. Δεν υπήρχε περίπτωση διαφοροποίησης, διότι ο πρόεδρος Μπους με την λήξη της θητείας του επιθυμούσε να έχει επιλύσει, κατά τις επιθυμίες του, τις βαλκανικές

εκκρεμότητες. Άλλωστε η είσοδος της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ συμπληρώνει την πλήρη κύκλωση της αντιδραστικής Σερβίας από Νατοϊκές χώρες, δεδομένου ότι οι παλαιοί δεσμοί της χώρας μας με αυτήν -θεωρουμένης πλέον ως εν δυνάμει ρωσικός «δορυφόρος»- δεν εμπνέουν εμπιστοσύνη στις ΗΠΑ.

Επιπλέον το έδαφος της ΠΓΔΜ θα αποτελέσει χώρο διελεύσεως ενεργειακού αγωγού από την Βουλγαρία μέχρι της Αυλώνας στην Αλβανία, όταν και εάν κατασκευασθεί. Είναι εδάφη, στα οποία οι ΗΠΑ έχουν ήδη μέγιστη επιρροή και αναμένεται να την έχουν, τουλάχιστον στο μεσοπρόθεσμο μέλλον.

Ασφαλώς ούτε και η τουρκική στάση θα έπρεπε να αναμένεται διαφορετική. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι για την Τουρκία θα αποτελούμε μόνιμο αντίπαλο, τουλάχιστον όσο το θέμα της πλήρους εντάξεως στην ΕΕ δεν ευοδούται. Προς το παρόν όλες σχεδόν οι ενέργειες της ΕΕ καθώς και η αρνητική στάση αρκετών ευρωπαϊών εταιρών εξακολουθούν να δείχνουν στραμμένη την πλάτη τους προς την Τουρκία. Τα θέματα του Αιγαίου και της Κύπρου, εφ' όσον η Τουρκία δεν τα επιλύσει κατά τα συμφέροντά της, δεν επιτρέπουν την ύπαρξη πραγματικής διαθέσεως ειρήνης, παρ'όλες τις κατά καιρούς παραστάσεις φιλίας. Επιπλέον, με την πλήρη ευθυγράμμιση της προς τις ΗΠΑ, εξοφλεί κάτι από την οφειλή της προς αυτές, που συναίνεσαν στο να διενεργήσει επιθέσεις κατά του ΡΚΚ στις παραμεθόριες περιοχές του Κουρδικού Ιράκ.

Για τις υπόλοιπες χώρες, που υποστήριξαν την είσοδο της ΠΓΔΜ στο ΝΑΤΟ, αυτό ήταν αναμενόμενο, καθ' όσον ευρίσκονται από πολιτικοοικονομικής καταστάσεως υπό την πλήρη επιρροή των ΗΠΑ, όπως και η χώρα μας κατά την δεκαετία του 1950.

Αξίζει επίσης να σχολιασθεί τόσο η «απουσία» της Μ. Βρετανίας από τις συζητήσεις, όσο και η ουδετερότητα από πλευράς Βουλγαρίας.

Φαίνεται ότι η στάση του νέου Βρετανού πρωθυπουργού Γκόρντον Μπράουν προοιωνίζει κάποια διαφοροποίηση της εξωτερικής πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου, σχετικά με την μέχρι πρότινος ακολουθούμενη και πλήρως ευθυγραμμισμένη με την των ΗΠΑ, του πρώην πρωθυπουργού Τόνυ Μπλαίρ.

Η Βουλγαρική στάση της ουδετερότητας έπρεπε κι αυτή να αναμένεται. Αφ' ενός μεν δεν έρχεται σε πλήρη αντίθεση προς τις ΗΠΑ, αφ' ετέρου δε είναι συνεπής προς τα αναγραφόμενα στο Βουλγαρικό Εθνικό Δόγμα. Σε παράγραφο αυτού σχετική με τον σωβινισμό (εννοείται των γειτονικών της Βουλγαρίας χωρών), αναφέρονται τα ακόλουθα:

«Ένα τέτοιο σωβινισμό εκδηλώνουν οι γείτονές μας στην διάρκεια των πολέμων. Αυτοί άρπαξαν εδάφη ανέκαθεν βουλγαρικά με βουλγαρικούς πληθυσμούς. Σερβία: Το βουλγαρικό Πομοράβιε, το Τιμόσκο, τις Δυτικές περιοχές και την Μακεδονία του Βαρδάρη (Βλέπε ΠΓΔΜ), και...».

Επομένως κάθε περίπτωση τυχόν αποτυχίας της ΠΓΔΜ στην ενίσχυση και ενδυνάμωση της κρατικής της οντότητας θα αντιμετωπίζεται ευνοϊκά από την Βουλγαρία. Ένα υπό προθεσμία κρατικό μόρφωμα, όπως μπορεί να θεωρηθεί το κράτος των Σκοπίων, διατρέχει τον κίνδυνο διασπάσεώς του, κυρίως λόγω της μεγάλης Αλβανικής μειοψηφίας που ενδεχομένως υπερβαίνει το 30%. Εάν διαλυθεί, δίνει την ευκαιρία στους Βουλγάρους να ενσωματώσουν ενδεχομένως τον υπόλοιπο πληθυσμό, η γλώσσα του οποίου και η εθνική του συνείδηση βρίσκονται πολύ πλησίον τους, όπως απεδείχθη στο πρόσφατο παρελθόν. (Γερμανική εισβολή στην Γιουγκοσλαβία από τα ανατολικά σύνορα, ενθουσιώδης υποδοχή των Ναζιστικών στρατευμάτων από τους Σκοπιανούς κλπ).

Με την μάλλον απόμακρη περίπτωση εισόδου της ΠΓΔΜ και γενικά των Δυτικών Βαλκανίων στην ΕΕ, η οποία προς το παρόν αλλά και το εγγύς μέλλον δεν φαίνεται να διαθέτει ενιαία εξωτερική πολιτική και άμυνα, αυτό δεν μπορεί ν' αποκλεισθεί.

Καταλήγοντας πρέπει να συμπεράνουμε ότι θα υπάρξουν ακόμη δύσκολες διαδοχικές προσπάθειες για ν' αχθεί σε αίσιο αποτέλεσμα στο θέμα της ονομασίας των Σκοπίων. Όλες αυτές οι προσπάθειες πρέπει να γίνουν εντός των διεθνών οργανισμών και των συμμαχιών, όπου η χώρα μας ανήκει, με σκληρή εργασία, ενημερώσεως των εταίρων μας. Υπεράνω δε όλων με την διατήρηση ενός συμπαγούς και αρραγούς εσωτερικού μετώπου, όπως έγινε προσφάτως, του οποίου η σύμπνοια θα αντανακλάται και στους Έλληνες της απανταχού διασποράς, της οποίας η θετική συμμετοχή ή επιρροή σε κέντρα λήψεως αποφάσεων πολλές φορές μπορεί να είναι πολύ εποικοδομητική.

3.3 Οι ισχυρισμοί σχετικά με το veto

Όσα συνέβησαν στο Βουκουρέστι αποτελούν επιτυχία για την Ελληνική διπλωματία. Επιδείχθηκε η ισχύς και η συνέπειά μας και ξεκαθαρίσθηκε η κόκκινη γραμμή της ατζέντας: μη λύση σημαίνει μη πρόσκληση, ενώ λύση σημαίνει αποδεκτή σε εμάς σύνθετη ονομασία και, βεβαίως, καθολική χρήση της.

Τώρα χρειάζεται μία δραστήρια και έξυπνη πολιτική για να στηριχθεί η στρατηγική μας. Η πολιτική αυτή συνίσταται στην ορθή αποτίμηση των αποτελεσμάτων της μέχρι σήμερα στάσης μας, τη συνεχή εγρήγορση για τη διαπραγματεύση σύμφωνα με τους στόχους μας, και την τοποθέτηση των Βαλκανίων στο επίκεντρο της εξωτερικής μας πολιτικής.

Υπό αυτό το πρίσμα, το βέτο στη Σύνοδο του Βουκουρεστίου συνιστά πλέον και ένα μέσο πίεσης στις διαπραγματεύσεις με τους γείτονες, αλλά και στις συνομιλίες μας με τους συμμάχους ή, σύντομα, με τους εταίρους μας στην Ε.Ε. Με την επιμονή, έστω στη συμβιβαστική λύση της σύνθετης ονομασίας, φανερώθηκε προς όλες τις πλευρές ότι και η επίλυση του ζητήματος επιθυμείται, και καλή θέληση υπάρχει, και η σημασία της ένταξης του συνόλου της περιοχής μας στην ευρωατλαντική αρχιτεκτονική έχει γίνει αντιληπτή. Μια τέτοια στρατηγική ήταν δύσκολο να αποτύχει.

Η διαδικασία των διαπραγματεύσεων που ακολουθεί είναι ουσιαστική και μπορεί να αποδειχτεί μακρά και επίπονη. Δεν προσφέρεται για πολιτική εκμετάλλευση και εσωτερική κατανάλωση. Ούτε θα πρέπει απλώς να συνδέεται με εξωτερικούς παράγοντες. Θα πρέπει να προσεγγιστεί με σοβαρότητα και ρεαλισμό. Από την πλευρά της Ελλάδας διανύθηκε ο μισός δρόμος προς τον συμβιβασμό. Έχουν αρχίσει να προβάλλονται ορθώς τα επιχειρήματα και τις αντιρρήσεις μας, μιλώντας με μια ενιαία γλώσσα στο εσωτερικό και το εξωτερικό. Η σύμπνοια του πολιτικού προσωπικού και η σοβαρότητά του είναι ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματά μας στη διαπραγμάτευση. Θα πρέπει συνεχώς να αποτιμηθούν τις συγκυρίες, να αποφευχθούν παγίδες και αποσταθεροποιητικούς για τις διαπραγματεύσεις παράγοντες, να οικοδομήσουν και πάλι σχέσεις εμπιστοσύνης με όσο περισσότερους συμμάχους και να απαιτηθεί αμοιβαιότητα από τους γείτονες μας.

Η Ελλάδα έχει αναδειχθεί ως μία ήπια δύναμη στα Βαλκάνια και υποστηρίζει τη σταθερότητα. Στηρίζει τα γειτονικά κράτη μέσα από κυβερνητικές πρωτοβουλίες, δραστηριότητες της κοινωνίας πολιτών, αλλά και μέσω των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα. Έχει αποδείξει ότι η ευρωπαϊκή πορεία των γειτόνων της και η ενσωμάτωση της περιοχής στους διεθνείς οργανισμούς και θεσμούς είναι προτεραιότητα και είναι προς όφελος όλων.

Η ενίσχυση των διμερών σχέσεων και η συνεργασία για την εξασφάλιση της σταθερότητας, της οικονομικής ανάπτυξης και του πολιτικού εκσυγχρονισμού στα Βαλκάνια αποτελεί τον υπ' αριθμόν ένα στόχο.

Ό,τι συνέβη στο Βουκουρέστι εγγράφει μια νέα σελίδα στην Ελληνική εξωτερική πολιτική, στο ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων, στις σχέσεις μας με τους συμμάχους. Από εδώ και πέρα χρειάζεται σημαντική ενέργεια, ευρηματικότητα, επιμονή και ψυχραιμία για να ακολουθήσουμε την έξυπνη και δυναμική πολιτική που χαράξαμε.

Το ελληνικό βέτο στο Βουκουρέστι αντιμετωπίστηκε – όπως ήταν αναμενόμενο άλλωστε- με έντονη δυσαρέσκεια από αμερικανικής πλευράς που όπως είδαμε πρωτοστατούσε στην ένταξη των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ, μη λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη

το ελληνικό βέτο και ποντάροντας σε μια ελληνική αναδίπλωση της τελευταίας στιγμής, υπό το κλίμα των ασφυκτικών πιέσεων.

Στο Βουκουρέστι η Ελλάδα δεν πήγε απλά για να «κλείσει» το ζήτημα της ονομασίας, αλλά για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις επίλυσής του. Στόχος της Ελλάδας δεν ήταν το βέτο. Στόχος ήταν και είναι η λύση του ζητήματος της ονομασίας και η ενίσχυση της ασφάλειας και της στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Αυτό επιβάλλει το συμφέρον της χώρας μας. Η εξεύρεση κοινά αποδεκτής λύσης στο ζήτημα της ονομασίας, προκειμένου να ενταχθούν τα Σκόπια στη Συμμαχία, δεν είναι πλέον- μετά το Βουκουρέστι- μόνο ελληνικός όρος, αλλά και Νατοϊκός.

Η ελληνική πλευρά, διέθετε πολλά και κυρίως απτά επιχειρήματα προκειμένου να υποστηρίξει την θέση της για άσκηση του δικαιώματος *veto* στο Βουκουρέστι. Καταρχάς, η άσκηση βέτο επειδή δεν έχει βρεθεί κοινά αποδεκτή ονομασία θα έπρεπε να είναι αυτονόητη για όλους τους συμμάχους μας, αλλά απ' ότι φάνηκε δεν ήταν καθόλου. Υπενθυμίζεται, ότι η Αθήνα είχε κατά το παρελθόν δυο ευκαιρίες για να θέσει βέτο στα Σκόπια και δεν το έπραξε: Πρώτον, όταν η ΕΕ αποφάσιζε την τελωνιακή ένωση με τα Σκόπια(επί κυβέρνησης Σημίτη) και δεύτερον, όταν αποφάσιζε να τα αναγορεύσει υποψήφια προς ένταξη χώρα (επί κυβέρνησης Κ.Καραμανλή).

Ούτε στη μία ούτε στην άλλη περίπτωση είχε τεθεί ως προϋπόθεση για το ελληνικό «ναι» η συμφωνία για το όνομα. Μέχρι πρότινος , όλα έδειχναν ότι και σχετικά με την ένταξη της Γείτονος χώρας στο NATO θα επαναλαμβανόταν μια ανάλογη κίνηση εκ μέρους της Ελλάδας. Επειδή, μάλιστα, επρόκειτο για πλήρη ένταξη και όχι για ενταξιακό βήμα, η χώρα μας θα έχανε οριστικά το τελευταίο όπλο της για να «γυρίσει το παιχνίδι». Ουσιαστικά, για τη χώρα μας δεν θα υπήρχε πλέον η «πολιτική νομιμοποίηση» για άσκηση βέτο.

Επιπλέον, η Ελλάδα είχε να αντιπαραθέσει απέναντι στο νομικής φύσεως επιχείρημα της ΠΓΔΜ, ότι η Ενδιάμεση Συμφωνία δεσμεύει τη χώρα μας να μην προβάλλει εμπόδιο στην ένταξη της Γείτονος σε Διεθνείς Οργανισμούς, το δικό της εξίσου πειστικό επιχείρημα ότι η ΠΓΔΜ δεν πληρεί τα πολιτικά κριτήρια της ένταξης στη Συμμαχία(π.χ. το κριτήριο των «σχέσεων καλής γειτονίας»). Ο Έλληνας πρωθυπουργός υιοθέτησε τη γραμμή «μη λύση μη πρόσκληση». Το νομικό εμπόδιο παρακάμφτηκε με την επίκληση του πολιτικής φύσεως κριτηρίου της καλής γειτονίας. Η αποφυγή θριαμβολογίας και η χείρα φιλίας που ο Πρωθυπουργός έτεινε στους Σκοπιανούς έδωσε μια εικόνα της ελληνικής πλευράς που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αχαρακτήριστη συμπεριφορά των γειτόνων και ιδιαίτερα την αντίδρασή τους μετά από το αποτέλεσμα στο Βουκουρέστι. Με την άσκηση βέτο, η Αθήνα κατοχύρωσε και κατέστησε πολιτικά ενεργό

το στρατηγικό πλεονέκτημά της ότι «κρατάει το κλειδί». Δεν μπορεί, βεβαίως, να επιβάλλει μονομερώς την αλλαγής ονομασίας. Η άρνηση της ΠΓΔΜ, όμως, είναι μια επιλογή με δυσβάστακτο κόστος. Κι αυτό γιατί δικαιολογημένα θεωρούν, την ενσωμάτωση στους ευρωπαϊκούς θεσμούς προστασία για την ασταθή ενότητα του κράτους τους, που κινδυνεύει από τον αλβανικό αλυτρωτισμό.

Από την άλλη, η Αθήνα σε αυτή τη φάση δεν είχε να φοβηθεί κάτι από την κίνησή της αυτή να θέσει βέτο. Αφενός, διότι είχε εξαντλήσει προηγουμένως κάθε όριο ελαστικότητας και επίδειξης καλής θέλησης και αφετέρου διότι στην παρούσα διεθνοπολιτική συγκυρία αρκετοί επιθυμούσαν να ταχθούν στο πλευρό της, όπως άλλωστε φάνηκε ξεκάθαρα στο Βουκουρέστι. Επίσης, οι αντίπαλοι της είχαν ήδη κατά το παρελθόν εξαντλήσει σχεδόν όλα τα διπλωματικά μέσα πίεσής τους προς τη χώρα μας¹⁰⁴.

Όμως το κυριότερο πλεονέκτημα για την χώρα μας κατά τη χρονική στιγμή λίγο πριν το βέτο, είναι ότι υπήρχε επιτέλους στο εσωτερικό της μια ευρεία διακομματική συναίνεση (πλήν ΛΑΟΣ), σε σχέση με τα όρια των υποχωρήσεων και τις κόκκινες γραμμές που θα έπρεπε να θέσει η ελληνική πλευρά. Και είναι σαφές ότι η συναίνεση που παίρνει τυπικά δεσμευτικό χαρακτήρα ή που διακηρύσσεται δημόσια είναι ασφαλώς ωφέλιμη¹⁰⁵. Καθώς επιτρέπει τη δημιουργία μηχανισμών σχεδιασμού εξωτερικής πολιτικής με μακροχρόνια προοπτική στην ιεράρχηση των μεγάλων μας στόχων. Το γεγονός αυτό, δημιούργησε ένα αρραγές εσωτερικό μέτωπο που ενίσχυε το αίσθημα ομοψυχίας του λαού, αυξάνοντας παράλληλα την αξιοπιστία της ελληνικής θέσης καθώς και τις διαπραγματευτικές δυνατότητες του Έλληνα πρωθυπουργού. Κατανοώντας ότι λύδια λίθος της ελληνικής πολιτικής στα Βαλκάνια, είναι η επίλυση του προβλήματος με τα Σκόπια.

¹⁰⁴ Όπως η αναγνώριση από τις ΗΠΑ της ΠΓΔΜ με την συνταγματική της ονομασία τον Νοέμβριο 2004.

¹⁰⁵ Θεοδωρόπουλος Β., Λαγάκος Ευστ., Παπούλιας Γ., Τζούνης Ι., 1995, σελ. 90.

4^ο Κεφάλαιο

Εν είδει συμπερασμάτων

Τα καίρια ζητήματα που έχει να αντιμετωπίσει η χώρας μας στην εξωτερική της πολιτική δεν αντιμετωπίζονται με μαγικές συνταγές. Εγγενείς αδυναμίες στην ορθή αξιολόγηση των διεθνών και περιφερειακών εξελίξεων και στην χάραξη στρατηγικής και συνολικών σχεδίων για την αντιμετώπιση τους οδήγησαν στη συσσώρευση κρίσιμων προβλημάτων που απειλούν την εδαφική ακεραιότητα της χώρας, την ασφάλεια και ευμάρεια των κατοίκων της.

Το αρχικό και μοιραίο λάθος –στην πραγματικότητα η κορυφή του παγόβουνου της γεωπολιτικής μας αβελτηρίας- υπήρξε η επιπολαιότητα, η αδεξιότητα με την οποία οι διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις της καθοριστικής εκείνης περιόδου αντιμετώπισαν το Σκοπιανό.

Από τη σύστασή της μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο η Γιουγκοσλαβία αποδείχθηκε για την Ελλάδα άβολος γείτονας. Τόσο επί βασιλικού, όσο και επί κομμουνιστικού καθεστώτος, σταθερός στόχος της ήταν η έξοδος στο Αιγαίο μέσω Θεσσαλονίκης. Ειδικότερα δε ο Τίτο προσπάθησε να προωθήσει τις βλέψεις αυτές εις βάρος της ελληνικής Μακεδονίας καλλιεργώντας και χειραγωγώντας τον σλαβομακεδονικό αλυτρωτισμό. Έτσι, από το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έως τις αρχές της δεκαετίας του '90 τα Σκόπια, ως μέρος της ΟΔΓ, αποτέλεσαν την αιχμή του δόρατος της γιουγκοσλαβικής επιβουλής κατά του βορειοελλαδίτικου χώρου.

Το status quo που προέκυψε μετά τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται ως ασταθές και αποσταθεροποιητικό, καθώς δύναται να δημιουργήσει περισσότερες εστίες βίαιων εκρήξεων και πολυμερών τριβών, παρά τις συνθήκες της μακροχρόνιας ισορροπίας. Η Ελλάδα χωρίς να επιδιώξει την υπονόμηση του, καλείται να υιοθετήσει και να εφαρμόσει μια βαλκανική πολιτική που θα οδηγήσει στην ομαλή μετεξέλιξη σε ένα σταθερό και πολλαπλώς επωφελές για όλους status quo στα Βαλκάνια.

Ως το παλαιότερο κράτος με τη διπλή ιδιότητα του κράτους μέλους τόσο του ΝΑΤΟ όσο και της ΕΕ στην περιοχή, με παγιωμένες διεθνείς σχέσεις και μακρόχρονη πολιτική σταθερότητα, η Ελλάδα καλείται να διαδραματίσει ένα καίριο ρόλο τόσο της διατήρησης της ειρήνης στην περιοχή όσο και στο ζήτημα του ονόματος όπου οι

προοπτικές επίλυσης που θα προκύψουν τα επόμενα χρόνια, είναι αναμενόμενο πως θα προσδιορίσουν τη μελλοντική βαλκανική πολιτική της χώρας. Κρίνεται σκόπιμο όμως, τόσο για την πολιτική ηγεσία όσο και για την κοινή γνώμη, να επαναπροσδιορίσουν τις προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και να αποδεχθούν πως η έννοια του ζωτικού συμφέροντος είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ονομασία του γειτονικού κρατιδίου της ΠΓΔΜ.

Το ζήτημα της ονομασίας των Σκοπίων, αποτελεί μέρος του λεγόμενου Μακεδονικού ζητήματος και μάλιστα στη σύγχρονη –δηλαδή μετά το 1991- εκδοχή του. Τον Απρίλιο του 1993, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ εκδίδεται ένα ισορροπημένο ψήφισμα (817/1993), το οποίο, μεταξύ άλλων, δεκτός στη χώρα προς τα Ηνωμένα Έθνη στο πλαίσιο του προσωρινού ονομασία "Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας" (ΠΓΔΜ), αναγνώρισε ότι η διαμάχη σχετικά με τον όνομα "πρέπει να επιλυθεί προς το συμφέρον της διατήρησης ειρηνική και οι σχέσεις καλής γειτονίας στην περιοχή", και τα μέρη να βρουν μια συμβιβαστική λύση.

Το 1995, η υπογραφή της ενδιάμεσης Συμφωνίας Αθήνας-Σκοπίων προσφέρει ελπίδες για την οικοδόμηση σχέσεων καλής γειτονίας σχέσεις, οι οποίες θα βοηθούσαν στην επίλυση του ζητήματος του ονόματος. Ωστόσο, δέκα χρόνια αργότερα, παρά τις προτάσεις από τις ελληνικές κυβερνήσεις να βρουν μια συμβιβαστική λύση λύση, καμία πρόοδος δεν έχει καταγραφεί. Ο Μεσολαβητής του ΟΗΕ Μάθιου Νίμιτς κατανόησε τη ευκαιρία και προσπάθησε να αναζωογονήσει την αδρανή και αναποτελεσματική δέκα ετών διαπραγματευτική διαδικασία. Από τον Απρίλιο 2005 έως τον Απρίλιο του 2008 είναι κατέθεσε μια σειρά προτάσεων, συνήθως αντιφατικές μεταξύ τους, επιδιώκοντας να τονώσει παραχωρήσεις από τα δύο μέρη. Ήταν όλα μάταια.

Από την εμφάνιση του ζητήματος αυτού το 1991 με τη νέα του μορφή και μέχρι σήμερα, αποτελεί ένα χρονίζον δυσεπίλυτο πρόβλημα που αναστέλλει και επισκιάζει τις διμερείς μας σχέσεις με τη γειτονική χώρα.

Το ζήτημα της ονομασίας της Γείτονος, αφορά την ασφάλεια και των δυο χωρών, με βάση το ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο διαμόρφωσης της διαμάχης, και συνεπώς σχετίζεται άμεσα με την έννοια του εθνικού συμφέροντος. Για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε Αθήνα και Σκόπια ο «μη διαπραγματεύσιμος πυρήνας» του εθνικού συμφέροντος αποτελούσε θεμελιώδη παράμετρο χάραξης της εθνικής τους πολιτικής. Υπό το παραπάνω δυσλειτουργικό πλαίσιο, η διαμάχη ήταν αναπόφευκτη και δεν ευνοούσε τη σύγκλιση απόψεων των δυο πλευρών, εκτός αν και οι δυο πλευρές αναθεωρούσαν την πολιτική τους με τρόπο που θα οδηγούσε στην υιοθέτηση απόψεων στα πλαίσια μιας συμβιβαστικής και αμοιβαία επωφελούς λύσης. Δυστυχώς, κάτι τέτοιο δεν συνέβη μέχρι σήμερα.

Από την παραπάνω ανάλυση, αποδεικνύεται περίτρανα και για πολλοστή φορά, το πρόβλημα της ασυνέχειας που διαχρονικά διαπνέει την ελληνική εξωτερική πολιτική με ότι συνέπειες αυτό μπορεί να έχει για το παρόν και για το μέλλον. Όπως φάνηκε καθαρά από την ανάλυση, η εξωτερική πολιτική της χώρας μας πάνω στο επίμαχο ζήτημα, αναδιπλώθηκε αρκετές φορές ανάλογα με τη βούληση της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας, καθώς φάνηκε να υπάρχει παντελής έλλειψη μακροχρόνιας στρατηγικής της χώρας οδηγώντας της ακόμη και σε τέλμα ορισμένες φορές.

Η προοπτική της ενταξιακής πορείας της ΠΓΔΜ ανακαίνισε τις ανησυχίες για το ζήτημα της ονομασίας, ένα θέμα εκκρεμές ακόμη ως προς την διευθέτηση του καθόσον η ιδιομορφία του ανέστειλε κάθε αμερόληπτη προσέγγιση.

Στο Βουκουρέστι, η ελληνική διπλωματία κατάφερε κάτι ιδιαίτερος δύσκολο, κατά την άποψή μου. Το όνομα είναι πια νατοϊκός όρος για την ένταξη των Σκοπίων στη Συμμαχία. Η ομόφωνη απόφαση του ΝΑΤΟ προσφέρει στην ελληνική διπλωματία μια γερή βάση πάνω στην οποία μπορεί να κτίσει πρωτοβουλίες της μετά το «βέτο». Η νατοϊκή θέση για λύση «το ταχύτερο δυνατό» επιτρέπει στην Αθήνα να διαπραγματευτεί από ισχυρή θέση και με ευελιξία έχοντας την υποστήριξη των ευρωπαϊκών εταίρων της στο ΝΑΤΟ και στην ΕΕ. Στο Βουκουρέστι, αποδείχθηκε ότι όταν εφαρμόζεται ενεργητική πολιτική – έστω και στο παρά πέντε – η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει θετικά αποτελέσματα. Αντίθετα, η πολιτική της αδράνειας εμπεδώνει τα τετελεσμένα και δημιουργεί αρνητικά διαπραγματευτικά δεδομένα, αυτό το οποίο χρειάζεται είναι η ενεργητική πολιτική πρωτοβουλιών έτσι ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της λύσης το συντομότερο δυνατό. Επίσης χρειάζεται αποφασιστικότητα και σταθερότητα και εκ μέρους της πλέον νέας πολιτικής ηγεσίας, να ξεκαθαρίσει τη στάση της και συνεχίζει να χαράζει τις «κόκκινες γραμμές».

Αυτή η επιτυχής έκβαση της ελληνικής στρατηγικής στο ΝΑΤΟ σχετικά με την ένταξη της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ) μας επιτρέπει να συμπεράνουμε: Πρώτον, δεν υπάρχει καμία συνωμοσία της διεθνούς κοινότητας εναντίον μας. Οι ελληνικές θέσεις και τα επιχειρήματα γίνονται κατανοητά και υποστηρίζονται όταν είναι λογικά, σύγχρονα και αναφέρονται στο σήμερα και όχι στο απώτατο ιστορικό παρελθόν. Για όσο διάστημα η θέση μας για την ονομασία του γειτονικού κράτους ήταν απόλυτα μαξιμαλιστική (ούτε "Μακεδονία" ούτε παράγωγο της λέξης) και προβαλλόταν με επιχειρήματα του απώτερου ιστορικού παρελθόντος και όχι με όρους του σήμερα και του μέλλοντος, κανένας δεν μπορούσε να μας κατανοήσει και πολύ περισσότερο να μας στηρίξει. Από τη στιγμή που η θέση μας έγινε λογικά

ευέλικτη (σύνθετη ονομασία) και η επιχειρηματολογία μας εκσυγχρονίστηκε, και μας κατανοούν και μας στηρίζουν. Επομένως, ούτε "έθνος ανάδελφο" είμαστε- όπως σταθερά διατείνονται ορισμένοι- ούτε συνωμοσίες εκφαινόνται εναντίον μας. Απλώς, μερικές φορές είμαστε... "έθνος παράλογον". Αυτή τη φορά, ευτυχώς το αποφύγαμε με τη σύμπραξη κυβέρνησης και αντιπολίτευσης.

Και δεύτερον, το NATO δεν είναι ένας μονολιθικός οργανισμός όπου οι ΗΠΑ αποφασίζουν και διατάσσουν επιβάλλοντας την άποψή τους. Έτσι, παρά την έντονη επιμονή της Ουάσιγκτον για την ένταξη της ΠΓΔΜ, μια σημαντική ομάδα κρατών-μελών της Συμμαχίας (Γαλλία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ισλανδία και αρκετά άλλα) είτε στήριξε ανοιχτά τις ελληνικές θέσεις είτε "έδειξε κατανόηση", με αποτέλεσμα να σταματήσει στη φάση αυτή η διαδικασία ένταξης της γειτονικής χώρας στο NATO.

Η ανάπτυξη με όραμα και σχέδιο μιας πρωταγωνιστικής πολιτικής στη Ν.Α. Ευρώπη αποτελεί μια μεγάλη προτεραιότητα της εξωτερικής μας πολιτικής.

Η Ελλάδα χρειάζεται μια «υψηλή στρατηγική» : ένα όραμα που να την καθοδηγεί και ένα σχέδιο που θα είναι ρεαλιστικό και ταυτόχρονα φιλόδοξο και ποτισμένο αυτοπεποίθηση. Μπορούμε και πρέπει να σχεδιάσουμε, αλλά και να υλοποιήσουμε μια τέτοια στρατηγική επιλέγοντας ορθολογικά ανάμεσα σε διάφορες στρατηγικές την πλέον κατάλληλη προσέγγιση, ώστε να αναδειχθούμε σε πρωταγωνιστή στη Ν.Α. Ευρώπη.

Η ΠΓΔΜ αναστηλώνοντας την εθνική της ταυτότητα επιθυμεί τη λύση εκείνη που θα της διασφαλίζει την παρουσίας της στο διεθνή χώρο. Παρότι σήμερα τυγχάνει την αναγνώριση από εκατό και πλέον κράτη, η είσοδος της σε διεθνείς οργανισμούς με το συνταγματικό της όνομα προσκρούει στις αποφάσεις 817/1993 και 845/1993 του Συμβουλίου Ασφαλείας και το ζήτημα της ονομασίας αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων. Οι διαδικασίες για την εν καιρώ ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς προϋποθέτουν και την κύρωση της Συμφωνίας Σύνδεσης από όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης πρέπει να συνδράμουν και προς τη διακίνηση των διεργασιών για την οριστική πλέον διευθέτηση του ζητήματος, μιας λύσης βέβαια που θα χαίρει και της ελληνικής συγκατάθεσης. Καλείται έτσι η ΠΓΔΜ να μετριάσει τους εθνικιστικούς παροξυσμούς, να εγκαταλείψει την αδιάλλακτη θέση για την αναγνώριση του συνταγματικού της ονόματος και να επαναπροσδιορίσει τις εφαρμοσμένες πολιτικές της.

Σε μία τέτοια περίπτωση -και παρά τις αποτυχίες της δεκαετίας του 1990- η ΕΕ, το θέλητρο της εισδοχής στους κόλπους της καθώς και οι θεσμικοί παράμετροι που σχετίζονται με την διαδικασία διευρύνσεως θα παίξουν καταλυτικό ρόλο και πιθανότατα θα οδηγήσουν σε εξελίξεις που θα συμπεριλαμβάνουν και την οριστική διευθέτηση του ζητήματος της ονομασίας.

Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να τονιστεί ότι η ευρωπαϊκή προοπτική της ΠΓΔΜ αποτελεί δύσκολο, μακρινό αλλά συνάμα εφικτό και απαραίτητο στόχο. Η δυνατότητα πραγματοποίησης μιας τέτοιας εξέλιξης στέλνει σαφές μήνυμα προς τους Αλβανούς πολίτες της χώρας ότι το μέλλον τους θα πρέπει να αναζητηθεί στην Ευρώπη και όχι σε ένοπλες εθνικιστικές περιπέτειες και μεγαλοϊδεατισμούς. Η ευημερία και η ασφάλεια της νεόκοπης γειτονικής δημοκρατίας μπορούν να εξασφαλισθούν μακροπρόθεσμα μόνον μέσα από την διαδικασία που θα την οδηγήσει σε εισδοχή στις Ευρωπαϊκές δομές. Ο ευρωπαϊκός δρόμος για την ΠΓΔΜ αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για ειρηνική συνύπαρξη των εθνότητων και για μακροχρόνια πολιτική σταθερότητα.

Και οι δύο στρατηγικοί στόχοι της ΠΓΔΜ (ένταξη στο ΝΑΤΟ και κυρίως στην ΕΕ) παραμένουν συνδεδεμένοι με τις θεσμικές επιλογές και δυνατότητες της Αθήνας, η οποία -ορθά- εξακολουθεί να υποστηρίζει την πολιτική της σταθερότητας και της ένταξης στις Ευρωπαϊκές δομές για όλα τα κράτη των Βαλκανίων.

Η επίλυση του ζητήματος με τρόπο αμοιβαίο αποδεκτό θα είναι απόδειξη ότι η ΠΓΔΜ έχει υιοθετήσει στην πράξη τον ευρωπαϊκό πολιτικό πολιτισμό. Εκπτώσεις σε ένα θέμα που άπτεται της ίδιας της ουσίας μιας συμμαχίας δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτές. Πρέπει να ισχύει, λοιπόν, στο ακέραιο αυτό που έχει ειπωθεί: χωρίς αμοιβαία αποδεκτή λύση, η Ελλάδα δεν μπορεί να συναινέσει σε συμμαχικές σχέσεις με τα Σκόπια: Μη λύση, μη πρόσκληση.

Η τελική έκβαση του ζητήματος της ονομασίας δεν πρέπει να εκτιμηθεί με τους όρους του παιγνίου του μηδενικού αθροίσματος. Αμφότεροι στόχοι μπορούν να τύχουν της ομοφωνίας των δυο χωρών, εφόσον συνεκτιμηθούν ορθά οι επιδιωκόμενοι στόχοι και τα κίνητρα που τους συνθέτουν. Εφόσον γίνουν αντιληπτά και αποσαφηνιστούν τα συμφέροντα των δυο χωρών, τα οποία συγγενεύουν στο βαθμό που στοχεύουν στη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή και στην εδραίωση της υγιούς συνεργασίας μεταξύ των δυο χωρών, τα οποία συγγενεύουν στο βαθμό που στοχεύουν στη διασφάλιση της σταθερότητας στην περιοχή και στην εδραίωση της υγιούς συνεργασίας μεταξύ των δυο χωρών, η εποικοδομητική διαπραγμάτευση δύναται να προσδώσει σημαντικά οφέλη.

Το ζήτημα επιβάλλεται να λυθεί μέσα από ένα ισοβαρή συμβιβασμό χωρίς φανατισμούς και ακρότητες με άξονα την επιτακτική ανάγκη σταθεροποίησης της νοτιοανατολικής Ευρώπης. Καθώς η Ελλάδα είναι η κατ' εξοχήν χώρα, το εθνικό συμφέρον της οποίας ταυτίζεται με τη σταθεροποίηση ολόκληρης της περιοχής της. Γιατί η σταθεροποίηση είναι η προϋπόθεση Ανάπτυξης και Δημοκρατίας και αναδεικνύει τον «φυσικό» ηγετικό ρόλο της Ελλάδας- ως της πιο αναπτυγμένης και μόνης σταθερής δημοκρατίας στην περιοχή.

Όλα αυτά επιτυγχάνονται εάν τόσο σε επίπεδο της πολιτικής ηγεσίας όσο και στο επίπεδο της κοινωνίας, οικοδομείται εικόνα αξιόπιστης χώρας που δεν υποχωρεί και που είναι έτοιμη να επιβάλλει υψηλό κόστος σε όποιον αποτολμήσει να θίξει την εθνική της κυριαρχία. Η Ελλάδα διαθέτει τη ρεαλιστική δυνατότητα να επιτύχει τις αναγκαίες συγκλίσεις επιδιώξεων και πολιτικής με διεθνείς και περιφερειακούς παράγοντες. Η Ελλάδα είναι μέρος των συσχετισμών στα Βαλκάνια όπου έχει θεμιτά συμφέροντα να υπερασπιστεί.

Μια συνολική εκτίμηση της σημερινής ελληνικής βαλκανικής πολιτικής και προοπτικών της, επιτρέπει σαφώς μια αισιοδοξία. Είναι βάσιμη διαπίστωση ότι η χώρα βρίσκεται σε μια άνευ ιστορικού προηγούμενου ιστορική θέση στην περιοχή ύστερα και από την απόφαση της να θέσει το βέτο στο Βουκουρέστι και ότι κατά βάση αξιοποιεί τη θέση της αυτή με τρόπο σύγχρονο και εποικοδομητικό, συμβατό με το ευρωπαϊκό πλαίσιο, έχοντας υπερβεί σε σημαντικό βαθμό τις συγκρουσιακές λογικές του παρελθόντος.

Συμμετοχή στη Βορειοατλαντική Συμμαχία και την Ε.Ε. σημαίνει αποδοχή των αρχών και των αξιών του ευρωπαϊκού πολιτικού πολιτισμού. Οι σχέσεις καλής γειτονίας είναι το κλειδί που ανοίγει την πόρτα ενός ειρηνικού και παραγωγικού αύριου. Συνεπώς το βέτο δεν ήταν αυτοσκοπός. Αντανακλά μια πολύ συγκεκριμένη οπτική για την πορεία και το μέλλον της γειτονιάς μας. Δεν είναι μια κίνηση εναντίον κάποιου, όσο μια κίνηση υπέρ των αξιών που καλούμαστε να εμπεδώσουμε στη γειτονιά μας. Ως το παλαιότερο μέλος του ΝΑΤΟ και της Ε.Ε. στην περιοχή, γνωρίζουμε πολύ καλά ότι τα Βαλκάνια του 21ου αιώνα δεν μπορούν να χτιστούν πάνω σε αλυτρωτικές λογικές και χρονίζοντα προβλήματα. Πειραματισμοί τού σήμερα θα μεταφραστούν σε περιπέτειες του αύριου. Θέλουμε εξευρωπαϊσμό και όχι εξωραϊσμό. Η στάση μας, λοιπόν, όχι μόνο δεν είναι εκβιαστική, αλλά βρίσκεται σε απόλυτη συμφωνία με το κοινό όραμα, σε αντίθεση με τον επιθετικό εθνικισμό και τον ανιστόρητο αλυτρωτισμό της άλλης πλευράς που δρα ως σαμποτέρ αποσταθεροποίησης. Όσο δε για τα περί συνεπειών, πραγματικά αρνητικές συνέπειες θα υπάρξουν για τη σταθερότητα της περιοχής αν

επιτρέψουμε το μέλλον της να κτισθεί πάνω σε σαθρές βάσεις λογικών του 19ου αιώνα και όχι πάνω στην αρχή των σχέσεων καλής γειτονίας.

Για την Ελλάδα¹⁰⁶ η οριστική διευθέτηση του ζητήματος και η εξεύρεση αμοιβαία αποδεκτής λύσης παραμένει μοναδικός στόχος. Απόδειξη του εποικοδομητικού πνεύματος και της καλής πίστης με την οποία μέχρι σήμερα η Ελλάδα προσεγγίζει τις υπό τα Ηνωμένα Έθνη διαπραγματεύσεις, αποτελεί η μετακίνησή της από την αρχική διαπραγματευτική της θέση, με την αποδοχή της ιδέας σύνθετης ονομασίας, οποία θα συμπεριλαμβάνει τον όρο Μακεδονία, υπό την προϋπόθεση ότι θα υπάρχει γεωγραφικός προσδιορισμός.

Η Ελληνική πλευρά αξιώνει:

- ◆ την υιοθέτηση οριστική ονομασίας με γεωγραφικό προσδιορισμό του όρου «Μακεδονία», έναντι πάντων (erga omnes) και για κάθε χρήση, ώστε να αποφεύγεται σύγχυση με την Ελληνική Μακεδονία και να δοθεί τέλος στην αλυτρωτική πολιτική και στις εδαφικές βλέψεις της ΠΓΔΜ,
- ◆ την έμπρακτη εγκατάλειψη από πλευράς ΠΓΔΜ της κλοπής της ιστορικής και εθνικής κληρονομιάς της Ελλάδας,
- ◆ την επικύρωση της τελικής λύσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας ΟΗΕ, ώστε να εξασφαλιστεί ο σεβασμός και η εφαρμογή της.

¹⁰⁶ <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Geographic+Regions/South-Eastern+Europe/Balkans/Bilateral+Relations/FYROM/fYROM+NAME+ISSUE.htm>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

1. Βαληνάκης Γ. και Νταλής Σ., 1994, Το Ζήτημα των Σκοπίων, Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
2. Βαληνάκης Γ., Σ. Βλαντέν, 1996, Το Ζήτημα των Σκοπίων. Απόπειρες για αναγνώριση και η ελληνική στάση. Επίσημα Κείμενα 1990-1996, Αθήνα.
3. Βαρβαρούσης, Π. 2004, Διεθνείς Σχέσεις και Εξωτερική Πολιτική στον 21^ο Αιώνα. Παπαζήση, Αθήνα .
4. Βερέμης, Θ. 2004, Βαλκάνια από τον 19^ο έως τον 21^ο αιώνα. Δόμηση και αποδόμηση κρατών, Πατάκη, Αθήνα.
5. Βερέμης, Θ. 2005, Εξωτερική πολιτική με εσωτερικούς αποδέκτες. Το Μακεδονικό (1991-2004), ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα.
6. Ήφαιστος, Π. 2003, Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό: Διαδρομή, Αντικείμενο Περιεχόμενο και Γνωσιολογικό Υπόβαθρο, Βιβλιοθήκη Ιστορίας, Θεωρίας και Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων Νο.9, Ποιότητα, Αθήνα.
7. Ήφαιστος, Π. 2002, Ο πόλεμος και τα αίτιά του: τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας, Ποιότητα, Αθήνα.
8. Θεοδωρόπουλος, Β.1996, Ανασκόπηση. Η Εξωτερική Πολιτική της Νεότερης Ελλάδας, Ι.Σιδέρης, Αθήνα.
9. Θεοδωρόπουλος Β., Λαγάκος Ευστ., Παπούλιας Γ., Τζούνης Ι., 1995, Σκέψεις και προβληματισμοί για την εξωτερική μας πολιτική, Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
10. Θουκυδίδης, 1998, Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, Τόμοι Α'(α), Β'(β), Γ'(γ), και Δ'(δ), Μετάφραση Βλάχος Σ. Άγγελος, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα.
11. Mearsheimer, J 2006, Η τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων. Ποιότητα, Αθήνα.
12. Carr, E 2000, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Ποιότητα, Αθήνα.
13. Καργάκος Σ. , Λαζαρίδης Χρ. , Ήφαιστος, Π. 1997, Ο Βασιλιάς είναι γυμνός... Κριτική στη συμβατική σοφία της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, Ποιότητα, Αθήνα.
14. Κονδύλης, Π. 2000, Η ηδονή , η Ισχύς , η Ουτοπία, Στιγμή, Αθήνα.
15. Κουλουμπής, Θ. 1995, Διεθνείς Σχέσεις – Εξουσία και Δικαιοσύνη, Παπαζήση, Αθήνα.
16. Κουλουμπής, Θ. 2005, Η Ελλάδα και ο Κόσμος, Μια Κριτική Αποτίμηση, Παπαζήση, Αθήνα.
17. Κωφός Ευ.-Βλασίδης Βλ., 2005, Αθήνα-Σκόπια: Η Επτάχρονη Συμβίωση (1995-2002), Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα και ΕΛΙΑΜΕΠ, Θεσσαλονίκη/Αθήνα
18. Σβολόπουλος, Κ. 1983, Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική Από τις αρχές του 20^{ου} Αιώνα Ως το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, Σάκκουλα, Αθήνα.
19. Σκυλακάκης, Θ. 1995, Στο Όνομα της Μακεδονίας, Ελληνική Ευρωεκδοτική, Αθήνα.

20. Τζιαμπίρης, Αρ. 2003, Διεθνείς Σχέσεις και Μακεδονικό Ζήτημα, ΕΛΙΑΜΕΠ, Αθήνα.
21. Τσάκωνας, Π. 2003, Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική-μια συνολική προσέγγιση- Τόμος Α', Β', Ι. Σιδέρης.

Διεθνής Βιβλιογραφία

1. Holsti, K.J 1977, International Politics : A Framework for Analysis? Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall(3).
2. Jackson and Sorensen, 1999, Introduction to International Relations, Oxford University Press, Oxford.
3. Morgenthau, Hans 1993, Politics Among Nations: The Struggle for power and Peace, Brief edition, Revised by Thompson Kenneth, McGraw-Hill Incorporation, New York.
4. Rosenau, J. 1997, Domestic Sources of Foreign Policy. The free press, New York.
5. Spykman, N. 1942, America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power, Harcourt Brace Jovanovich, New York.
6. Waltz, K. 1979, Theory of International Politics, Addison-Wesley, Reading, Massachusetts.
7. Wight, M. 1979, Power Politics, Edited by Bull Hedley, Penguin Books Publisher, Harmondsworth.
8. Veremis, T. 1995, Greece's Balkan enlargement, ELIAMEP.

ΑΡΘΡΑ

1. Ελευθεροτυπία, «Η πρόταση Νίμιτς. Τα- κατά Νίμιτς – 13 σημεία ενός πιθανού ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας», 13/04/2005.
2. Ελευθεροτυπία, «Προειδοποιεί με δημοψήφισμα και απειλεί με ΕΕ, τα Σκόπια», 11/10/2005.
3. Ελευθεροτυπία, «Προειδοποιεί με δημοψήφισμα και απειλεί με ΕΕ, τα Σκόπια», 11/10/2005.
4. Καθημερινή, «Τα ονόματα που προτείνει ο κ. Νίμιτς. Εμμένει σε φόρμουλα διπλής ονομασίας για ΠΓΔΜ», 20/02/2008.
5. Ελευθεροτυπία, «Συγκεκριμένη πρόταση Νίμιτς καταρχήν αποδεκτή από Αθήνα», 20/02/2008.
6. Καθημερινή, «Μη λύση σημαίνει μη πρόσκληση. Με την προοπτική άσκησης βέτο στο ΝΑΤΟ, ο Κ. Καραμανλής απέστειλε μήνυμα προς τα Σκόπια», 23/02/2008.
7. Ελευθεροτυπία, «Όχι Αθήνας στη διπλή εξ ΗΠΑ», 27/03/2008.

8. Καθημερινή, «Την Παρασκευή οι συνομιλίες για το όνομα. Αθήνα και Σκόπια θα διαπραγματευθούν εκ του σύνεγγυς με τον Μ. Νίμιτς», 27/02/2008.
9. Καθημερινή, «ΗΠΑ: θέλουν λύση εδώ και τώρα. Μιλούν για «αναξιοποίητη ευκαιρία», αν δεν επέλθει συμφωνία για την ΠΓΔΜ έως τη Σύνοδο του ΝΑΤΟ», 28/02/2008.
10. Καθημερινή, «Τείχος αδιαλλαξίας από ΠΓΔΜ. Ενώ σήμερα αρχίζουν οι διαπραγματεύσεις διαμηνύει δια των ΜΜΕ ότι απορρίπτει όλες τις ονομασίες», 29/02/2008.
11. Καθημερινή, «Κ.Καραμανλής : σύνθετο όνομα έναντι πάντων. Όχι σε λύση, περιγραφική του πολιτεύματος της ΠΓΔΜ», 1/03/2008.
12. Καθημερινή, «Η μη λύση, εμπόδιο και στην ευρωπαϊκή πορεία», 06/03/2008
13. Καθημερινή, «Πρώτο ελληνικό βέτο στο ΝΑΤΟ. Η κ. Μπακογιάννη δεν συναίνεσε στην πρόσκληση προς την ΠΓΔΜ στη σύνοδο των ΥΠ.ΕΞ», 07/03/2008
14. Καθημερινή, «ΗΠΑ – ΝΑΤΟ ζητούν ευελιξία από Σκόπια», 09/03/2008.
15. Καθημερινή, «ΗΠΑ και ΝΑΤΟ πιέζουν για λύση πριν από τη Σύνοδο», 12/03/2008.
16. Καθημερινή, «Συνάντηση χωρίς ουσιαστική πρόοδο». 14/03/2008.
17. Καθημερινή, «Καραμανλής για ΠΓΔΜ με πολλούς αποδέκτες», 15/03/2008.
18. Καθημερινή, «Απορρίπτει τις προτάσεις Νίμιτς η ΠΓΔΜ», 18/03/2008.
19. Καθημερινή, «Τα τρία ονόματα παραμένουν στο τραπέζι. Την ερχόμενη εβδομάδα νέα συνάντηση με Νίμιτς». 18/03/2008.
20. Έθνος, «Ραντεβού με εποπτεία ΗΠΑ», 21/03/2008¹ Καθημερινή, «Παράκαμψαν τον ΟΗΕ. Συνομιλίες με Σκόπια υπό αιγίδα ΗΠΑ», 21/03/2008.
21. Ελευθεροτυπία, «Όχι Αθήνας στη διπλή εξ ΗΠΑ», 27/03/2008.
22. Καθημερινή, «Ανώμαλη προσγείωση από τον κ. Νίμιτς. Αιφνιδίασε η πρόταση για Μακεδονία», 27/03/2008
23. Καθημερινή, «Ο μεσολαβητής της τελευταίας στιγμής, μπορεί; Στον Νατν Φρίντ εναποθέτει τώρα η Ουάσιγκτον τις ελπίδες της για συμφωνία Αθήνας-Σκοπίων», 30/03/2008.
24. Καθημερινή, «Το ελληνικό βέτο απέτρεψε την ένταξη ηγέτες της Συμμαχίας, μετά τις αντιρρήσεις Καραμανλή, ανέβαλαν τη λήψη απόφασης για την ΠΓΔΜ παρά την επιμονή ΗΠΑ», 03/04/2008.
25. Καθημερινή, «Διπλό μήνυμα Καραμανλή μετά το βέτο. Στα Σκόπια: Όχι ταπεινωτική λύση- Στο εσωτερικό: Ανάγκη συναίνεσης», 04/04/2008.

Ηλεκτρονικές Πηγές

<http://www.kathimerini.gr>

<http://www.eleftherotypia.gr>

<http://www.ethnos.gr>

<http://www.nato.int>

<http://www.ypex.gov.gr>

<http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm>

<http://www.in.gr/NEWS/article.asp?IngEnityId=875330>.